

EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli XXX
[...] (2013) XXX draft

PRACOVNÝ DOKUMENT ÚTVAROV KOMISIE

PRAKTICKÁ PRÍRUČKA

**VYČÍSLENIE ŠKODY PRI ŽALOBÁCH O NÁHRADU ŠKODY VZNIKNUTEJ
V DÔSLEDKU PORUŠENIA ČLÁNKU 101 ALEBO 102 ZMLUVY O FUNGOVANÍ
EURÓPSKEJ ÚNIE**

Sprievodný dokument

OZNÁMENIE KOMISIE

**o vyčíslení škody pri žalobách o náhradu škody vzniknutej v dôsledku porušenia
článku 101 alebo 102 Zmluvy o fungovaní Európskej únie**

OBSAH

Časť 1 – Kontext a všeobecný prístup k vyčísleniu škody v prípadoch porušenia pravidiel hospodárskej súťaže	8
I. Právny rámec.....	8
A. Právo na náhradu škody	8
B. Vnútroštátne pravidlá vyčíslenia škody a táto praktická príručka	8
II. Všeobecný prístup k vyčísleniu škody v prípadoch porušenia pravidiel hospodárskej súťaže	11
III. Štruktúra praktickej príručky	13
Časť 2 – Metódy a postupy	15
I. Prehľad.....	15
II. Porovnávacie metódy	16
A. Metódy na vytvorenie scenára neporušovania pravidiel.....	18
(1) Časové porovnanie na tom istom trhu.....	18
(2) Porovnanie s údajmi z iných geografických trhov	20
(3) Porovnanie s údajmi z iných tovarových trhov	22
(4) Kombinácia časového a trhového porovnania	22
B. Zavádzanie metódy v praxi: postupy na odhadovanie ceny alebo iných ekonomických premenných v scenári neporušovania pravidiel.....	23
(1) Jednoduché postupy: jednotlivé pozorovania údajov, priemery, interpolácia a jednoduché úpravy	24
(2) Regresná analýza.....	26
a. Pojem a účel regresnej analýzy	26
b. Príklady a ilustrácie.....	28
c. Požiadavky na použitie regresnej analýzy	31
(3) Voľba postupov	34
III. Simulačné modely, nákladová a finančná analýza a iné metódy	35
A. Simulačné modely.....	35
B. Nákladová a finančná metóda	38
C. Iné metódy.....	41
IV. Voľba metód	41

Časť 3 – Vyčíslenie škôd spôsobených rastom cien	43
I. Účinky porušovania pravidiel vedúce k rastu cien	43
II. Vyčíslenie zvýšenia ceny	45
A. Vyčíslenie zvýšenia ceny spôsobeného kartelmi	45
(1) Účinky kartelov	46
(2) Počiatočné zvýšenie ceny hrazené priamym zákazníkom	48
a. Časové porovnanie	49
b. Iné porovnávacie metódy	50
(3) Prenesenie zvýšenia ceny	51
B. Vyčíslenie zvýšenia ceny spôsobeného inými druhmi porušovania pravidiel, ktoré vedú ku škode v dôsledku zvýšenia ceny	54
III. Vyčíslenie škody spôsobenej objemovým efektom	55
Časť 4 – Vyčíslenie škôd spôsobených vylučovacími praktikami	57
I. Účinky vylučovacích praktík	57
II. Vyčíslenie škôd spôsobených konkurentom	58
A. Časový rozmer vylučovacích praktík	58
B. Všeobecný prístup k vyčísleniu ušlého zisku	59
C. Existujúci konkurenti	61
(1) Časové porovnanie	61
(2) Iné porovnávacie metódy	65
D. Zabránenie vstupu konkurentov na trh	65
E. Náhrada za budúce straty	67
III. Vyčíslenie škody spôsobenej zákazníkom	68
A. Náhrada strát	68
B. Škoda spôsobená konkurentom ako zákazníkom porušovateľov pravidiel	70
Tabuľka citovaných vecí	71

PRACOVNÝ DOKUMENT ÚTVAROV KOMISIE

PRAKTICKÁ PRÍRUČKA

VYČÍSLENIE ŠKODY PRI ŽALOBÁCH O NÁHRADU ŠKODY VZNIKNUTEJ V DÔSLEDKU PORUŠENIA ČLÁNKU 101 ALEBO 102 ZMLUVY O FUNGOVANÍ EURÓPSKEJ ÚNIE

Sprievodný dokument

OZNÁMENIE KOMISIE

o vyčíslení škody pri žalobách o náhradu škody vzniknutej v dôsledku porušenia článku 101 alebo 102 Zmluvy o fungovaní Európskej únie

PREHLAD OBSAHU

		<i>Body</i>
ČASŤ 1	KONTEXT A VŠEOBECNÝ PRÍSTUP K VYČÍSLENIU ŠKODY V PRÍPADOCH PORUŠENIA PRAVIDIEL HOSPODÁRSKEJ SÚŤAŽE	1 – 25
I.	PRÁVNÝ RÁMEC	1 – 10
A.	<i>Právo na náhradu škody</i> Právo na náhradu škody v práve EÚ – zásady účinnosti a rovnocennosti [1].	1 – 2
B.	<i>Vnútroštátne pravidlá vyčíslenia škody a táto praktická príručka</i> Porušenie pravidiel a príčinná súvislosť [3]; vnútroštátny kontext a kontext EÚ žalôb o náhradu škody [4]; pragmatický prístup vo vnútroštátnom práve [5]; účel usmernení [6]; právne postavenie usmernení [7 – 9].	3 – 10
II.	VŠEOBECNÝ PRÍSTUP K VYČÍSLENIU ŠKODY V PRÍPADOCH PORUŠENIA PRAVIDIEL HOSPODÁRSKEJ SÚŤAŽE Rozsah pojmu „náhrada utrpenej škody“ [11,20]; „scenár neporušovania pravidiel“ [12]; dôkazy prístupné súdom [14]; kľúčové kroky pri vyčíslňovaní [13 – 15]; inherentná neistota pri vyčíslňovaní škôd [16-17].	11 – 20
III.	ŠTRUKTÚRA PRAKTICKEJ PRÍRUČKY	21 – 25
ČASŤ 2	METÓDY A POSTUPY	26 – 134
I.	PREHLAD Prehľad rozličných metód [27]; porovnávacie metódy [27]; iné metódy [28].	26 – 31
II.	POROVNÁVACIE METÓDY Príklad porovnávacej analýzy [32]; výhody porovnávacej metódy [37].	32 – 102
A.	<i>Metódy na vytvorenie scenára neporušovania pravidiel</i>	38 – 58
(1)	Časové porovnanie na tom istom trhu Rôzne referenčné body pre porovnávanie [39]; úpravy údajov [40]; voľba medzi rôznymi prístupmi [43]; ukončenie porušovania pravidiel [44]; oligopolné trhy [45].	38 – 48

(2)	Porovnanie s údajmi z iných geografických trhov Dostatočná podobnosť medzi geografickými trhmi [50]; susedné trhy [53].	49 – 53
(3)	Porovnanie s údajmi z iných tovarových trhov	54 – 55
(4)	Kombinácia časového a trhového porovnania Metóda „rozdielu v rozdieloch“ [56]; silné a slabé stránky [58].	56 – 58
B.	Zavádzanie metódy v praxi: postupy na odhadovanie ceny alebo iných ekonomických premenných v scenári neporušovania pravidiel Možnosť použitia priamo dostupných údajov [60]; potreba úpravy (alternatívne prípady) [61]; voľba medzi rôznymi prístupmi [62].	59 – 102
(1)	Jednoduché postupy: jednotlivé pozorovania údajov, priemery, interpolácia a jednoduché úpravy Dostupné údaje [64]; používanie priemerných hodnôt [66]; lineárna interpolácia [67]; určenie rozlišujúcich faktorov [68].	63 – 68
(2)	Regresná analýza	69 – 90
a.	<i>Pojem a účel regresnej analýzy</i> Čo je regresná analýza? [69]; druhy regresnej analýzy [71].	69 – 72
b.	<i>Príklady a ilustrácie</i> Základné kroky regresnej analýzy [73 – 76]; regresná analýza s viacnásobnými premennými (viacnásobná regresná analýza) [84]; prognostický prístup [87].	73 – 80
c.	<i>Požiadavky na použitie regresnej analýzy</i> Pozorovania údajov [81 – 84]; odstraňovanie neistôt (štatistická významnosť) [87 – 88]; „zredukovaná analýza“ [90].	81 – 90
(3)	Voľba postupov Voľba postupov vyčíslenia a úvahy o primeranosti [92 – 93].	91 – 95
III.	SIMULAČNÉ MODELÝ, NÁKLADOVÁ A FINANČNÁ ANALÝZA A INÉ METÓDY	96 – 121
A.	Simulačné modely Modely oligopolných trhov [98]; použitie simulačných modelov [100]; príklad [101 – 102]; silné a slabé stránky prístupu [103 – 105].	97 – 105
B.	Nákladová a finančná metóda Základný prístup [107]; určenie relevantných nákladov [109]; ziskové rozpätie [111]; finančná metóda [114 – 118].	106–118
C.	Iné metódy	119–121
IV.	VOEBA METÓD	122–125
ČASŤ 3	VYČÍSLENIE ŠKÔD SPÔSOBENÝCH RASTOM CIEN	126–179
I.	ÚČINKY PORUŠOVANIA PRAVIDIEL VEDÚCE K RASTU CIEN Priami a nepriami zákazníci [126]; príklady porušovania pravidiel [127]; dva druhy škody: „zvýšenie ceny“ a „objemový efekt“/„účinnosť množstva“ [128].	126–135
II.	VYČÍSLENIE ZVÝŠENIA CENY	136–174
A.	Vyčíslenie zvýšenia ceny spôsobeného kartelmi	137–171
(1)	Účinky kartelov Vymedzenie porušenia pravidiel kartelmi [139]; empirické poznatky/ekonomické štúdie	139–145

	o celkovom účinku kartelov [141 – 145].	
(2)	Počiatkové zvýšenie ceny hrazené priamym zákazníkom Uvedenie praktického príkladu škody priamym zákazníkom spôsobenej kartelmi [146].	146–160
<i>a.</i>	<i>Časové porovnanie</i> Použitie časového porovnania v praktickom príklade [149]; vhodnosť cien po porušení pravidiel na porovnanie [153].	<i>149–154</i>
<i>b.</i>	<i>Iné porovnávacie metódy</i> Porovnanie s cenami z iného geografického trhu [155]; ceny z iného tovarového trhu [160].	<i>155–160</i>
(3)	Prenesenie zvýšenia ceny Prenesenie a efekt poklesu predaja/objemu [162]; „obhajoba založená na prenesení“ a žaloby nepriamych zákazníkov proti porušovateľom pravidiel [164]; prístupy žalobcov a žalovaných pri dokazovaní svojich tvrdení [166]; charakteristiky trhu, ktoré môžu ovplyvniť mieru prenesenia [167].	161–171
B.	<i>Vyčíslenie zvýšenia ceny spôsobeného inými druhmi porušovania pravidiel, ktoré vedú k škode v dôsledku zvýšenia ceny</i>	<i>172–174</i>
III.	VYČÍSLENIE ŠKODY SPÔSOBENEJ OBJEMOVÝM EFEKTOM	175–179
ČASŤ 4	VYČÍSLENIE ŠKÔD SPÔSOBENÝCH VYLUČOVACÍMI PRAKTIKAMI	180–216
I.	ÚČINKY VYLUČOVACÍCH PRAKTÍK Vylúčenie konkurentov z trhu: vylučovanie [180]; účinky vylučovacích praktík [181 – 182].	180–183
II.	VYČÍSLENIE ŠKÔD SPÔSOBENÝCH KONKURENTOM	184–208
<i>A.</i>	<i>Časový rozmer vylučujúcich praktík</i>	<i>185–187</i>
<i>B.</i>	<i>Všeobecný prístup k vyčísleniu ušlého zisku</i> Vypracovanie hypotetického scenára [188]; výpočet ušlého zisku [189 – 190]; možnosť uplatnenia nárokov na náhradu iba časti utrpenej škody [191].	<i>188–193</i>
<i>C.</i>	<i>Existujúci konkurenti</i>	<i>194–199</i>
(1)	Časové porovnanie Praktický príklad [195 – 196]; využitie trhových podielov [197].	195–198
(2)	Iné porovnávacie metódy	199
<i>D.</i>	<i>Zabránenie vstupu konkurentom na trh</i> Osobitné problémy [200]; praktický príklad [202 – 204].	<i>200–205</i>
<i>E.</i>	<i>Náhrada za budúce straty</i>	<i>206–208</i>
III.	VYČÍSLENIE ŠKODY SPÔSOBENEJ ZÁKAZNÍKOM	209–216
<i>A.</i>	<i>Náhrada strát</i> Príklad prípadu predátorskej cenotvorby [210 – 212]; príklad spoločnosti vylúčenej z trhu [213].	<i>210–214</i>
<i>B.</i>	<i>Škoda spôsobená konkurentom ako zákazníkom porušovateľom pravidiel</i>	<i>215–216</i>

TABUĽKA CITOVANÝCH VECÍ
<i>Múčny kartel [32], [146]</i>
<i>Odmietnutie dodávok podstatného vstupu pre komerčné rozpúšťadlá [194], [195], [196], [208]</i>
<i>Prípád zdravotníckeho zariadenia [203], [205]</i>
<i>Náhrada strát v prípade predátorskej cenotvorby [211], [214]</i>

Časť 1 – Kontext a všeobecný prístup k vyčísleniu škody v prípadoch porušenia pravidiel hospodárskej súťaže

I. PRÁVNY RÁMEC

A. Právo na náhradu škody

1. Každý, kto utrpel škodu v dôsledku porušenia článku 101 alebo 102 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), má právo na náhradu tejto škody. Súdny dvor Európskej únie rozhodol, že toto právo je zaručené primárnym právom EÚ¹. Náhrada škody znamená uvedenie poškodeného do pozície, v ktorej by sa nachádzal, keby nedošlo k žiadnemu porušeniu pravidiel hospodárskej súťaže. Náhrada škody preto zahŕňa nielen náhradu skutočnej spôsobenej škody (*damnum emergens*), ale aj náhradu za ušlý zisk (*lucrum cessans*) a platbu úrokov.² Skutočnou stratou sa rozumie zníženie majetku osoby; ušlý zisk znamená, že nedošlo k zvýšeniu tohto majetku, ktoré by bez porušenia nastalo³.
2. O občianskoprávných žalobách o náhradu škody vo všeobecnosti rozhodujú vnútroštátne sudy⁴. Keďže v tejto oblasti neexistujú žiadne pravidlá EÚ, je v právomoci vnútroštátneho právneho systému každého členského štátu, aby stanovil podrobné pravidlá uplatňovania nároku na náhradu škody zaručeného právom EÚ. Takéto pravidlá však nemôžu nadmerne sťažiť alebo prakticky znemožniť výkon práv, ktoré osobám priznáva právo EÚ (zásada účinnosti), a nesmú byť menej výhodné než pravidlá upravujúce žaloby o náhradu škody za porušenie obdobných práv, ktoré im udeľuje vnútroštátne právo (zásada rovnocennosti)⁵.

B. Vnútroštátne pravidlá vyčíslenia škody a táto praktická príručka

3. Pri žalobe o náhradu škody spôsobenej porušením článku 101 alebo 102 ZFEÚ musia vnútroštátne sudy určiť, či žalobca utrpel škodu v dôsledku porušenia

¹ Vec C-453/99, *Courage*, Zb. 2001, s. I-6297, bod 26; spojené veci C-295/04 až C-298/04, *Manfredi*, Zb. 2006, s. I-6619, bod 60; vec C-360/09 *Pfleiderer*, Zb. 2011, s. I-5161, bod 36 a vec C-199/11, *Európske spoločenstvo/ Otis NV a iní*, 2012, zatiaľ neuverejnené. Tieto veci sa týkajú článku 101 (bývalý článok 81 Zmluvy o ES), rovnaké zásady však platia aj pre článok 102 ZFEÚ (bývalý článok 82 Zmluvy o ES) – vec C-360/09 *Pfleiderer*, Zb. 2011, s. I-5161, bod 36.

² Spojené veci C-295/04 až C-298/04, *Manfredi*, Zb. 2006, s. I-6619, bod 95.

³ Stanovisko generálneho advokáta Capotortiho vo veci 238/78, *Ireks-Arkady GmbH/Rada a Komisia*, Zb. 1979, s. 2955, bod 9.

⁴ Medzinárodná právomoc vnútroštátneho súdu je v mnohých prípadoch určená nariadením Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, Ú. v. ES L 12, 16.1.2001, s. 1. Toto nariadenie bolo nedávno nahradené nariadením (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, Ú. v. EÚ L 351, 20.12.2012, s. 1, ktoré z väčšej časti nadobudne účinnosť 10. januára 2015. Ktoré hmotné právo je v danom konkrétnom prípade uplatniteľné, často stanovujú právne predpisy EÚ, najmä článok 6 nariadenia č. 864/2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky, Ú. v. EÚ L 199, 31.7.2007, s. 40. Platné procesné pravidlá sú zvyčajne tie, ktoré platia v krajine súdu pojednávajúceho žalobu (*lex fori*). O žalobách o náhradu škody môžu rozhodovať aj rozhodcovské sudy a sudy v štátoch mimo EÚ.

⁵ Vec C-453/99, *Courage*, Zb. 2001, s. I-6297, bod 29; spojené veci C-295/04 až C-298/04, *Manfredi*, Zb. 2006, s. I-6619, bod 62.

pravidiel, a ak áno, sumu, ktorá bude žalobcovi priznaná a vyplatená ako náhrada za túto škodu⁶. Toto určenie – posudzovanie a dokazovanie výšky škody býva často zložité⁷. Toto určenie je spravidla potrebné iba v prípade, že vnútroštátny súd dospel k zisteniu, ktoré sa týka iných právnych požiadaviek na uplatňovanie nároku na náhradu škody, predovšetkým k zisteniu porušenia pravidiel a príčinnej súvislosti tohto porušenia pravidiel so škodou, ktorú utrpel žalobca⁸.

4. Právo EÚ a vnútroštátne právo určujú právny rámec, v ktorom súdy vyčísľujú výšku škody, vrátane pravidiel o:

- kategóriách škôd, v prípade ktorých platia nároky na náhradu, a všeobecné pravidlá zodpovednosti v prípade takýchto nárokov,
- požiadavkách, ako sú príčinná súvislosť alebo blízkosť, ktoré spájajú protiprávny úkon so škodou. Súdny dvor v tejto súvislosti objasnil, že vzhľadom na neexistenciu pravidiel v tejto oblasti na úrovni EÚ je na vnútroštátnom práve, aby stanovilo pravidlá používania pojmu „príčinná súvislosť“ za predpokladu dodržania zásad rovnocennosti a účinnosti⁹,
- procesnom rámci, v ktorom sa rozhoduje o nárokoch na náhradu škody. Vo vnútroštátnych pravidlách je zvyčajne stanovené, kto nesie dôkazné bremeno a aké musia byť skutkové tvrdenia strán¹⁰,
- príslušnej sile dôkazov, ktorá sa môže líšiť medzi jednotlivými fázami konania, a môže byť rozdielna pre otázky zodpovednosti za škodu a výšky náhrady škody,
- vyčísľovaní škody a rozsah právomoci súdu vyčíslieť utrpenú škodu na základe približných najlepších odhadov alebo spravodlivého posúdenia, a
- prípustnosti a úlohe dôkazov (a najmä znaleckého posudku) v občianskom súdnom konaní a ich posúdení.

5. Zákonodarcovia a súdy v rámci svojich príslušných právnych rámcov často zaujímali k určovaniu priznanej sumy náhrady škody pragmatický prístup, napríklad zavedením zákonných domnienok. Dôkazné bremeno sa môže preniesť, napríklad keď účastník poskytol určité množstvo skutkových okolností a dôkazov. Právo členských štátov môže tiež stanoviť, že nezákonný zisk dosiahnutý podnikom či

⁶ Táto praktická príručka sa zaoberá iba posudzovaním škody v súvislosti s nárokmi na finančnú (peňažnú) náhradu. Nezahŕňa síce výslovne stanovenie náhrady škody v rámci iných prostriedkov občianskeho práva, v nej uvedené poznatky však možno pri takom stanovovaní využiť, najmä pokiaľ ide o uplatňovanie nárokov na náhradu.

⁷ Bližšie pozri bod 11 a nasl. v oddiele II.

⁸ Článok 16 nariadenia č. 1/2003. Tento dokument sa osobitne nezaobera otázkou, či je určitý postup porušením článkov 101 alebo 102 ZFEÚ.

⁹ Spojené veci C-295/04 až C-298/04, *Manfredi*, Zb. 2006, s. I-6619, body 61, 64; vec C-453/99, *Courage*, Zb. 2001, s. I- 6297, bod 29.

¹⁰ Ako príklad rozloženia dôkazného bremena v prípadoch hospodárskej súťaže pozri *Kammergericht Berlin* (Vyšší krajský súd v Berlíne), rozhodnutie z 1. októbra 2009 vo veci 2 U 10/03 *Kart (Vitaminpreise)*.

podnikmi, ktoré porušili priamo alebo nepriamo pravidlá hospodárskej súťaže, hrá úlohu pri odhadovaní škody spôsobenej poškodeným stranám¹¹.

6. Účelom tejto praktickej príručky je poskytnúť súdom a účastníkom žaloby o náhradu škody ekonomické a praktické poznatky, ktoré môžu byť užitočné pri uplatňovaní vnútroštátnych pravidiel a postupov. V tejto príručke sa preto uvádzajú poznatky o škode spôsobenej praktikami narušujúcimi hospodársku súťaž, ktoré sa v ZFEÚ zakazujú, a informácie o hlavných dostupných metódach a postupoch na vyčíslenie takejto škody¹². Takéto usmernenie môže pomôcť žalobcovi pri podaniach na súd týkajúcich sa výšky nároku na náhradu a môže pomôcť aj žalovanému pri obhajovaní jeho stanoviska voči týmto podaniam žalobcu. Toto usmernenie môže tiež pomôcť stranám pri hľadaní konsenzuálneho riešenia ich sporov, či už v rámci, alebo mimo rámca súdneho konania, alebo v rámci alternatívnych spôsobov riešenia sporov.
7. Táto praktická príručka je čisto informatívna, nezaväzuje vnútroštátne súdy a nemení právne predpisy platné v členských štátoch pre žaloby o náhradu škody na základe porušenia článku 101 alebo 102 ZFEÚ¹³.
8. Predovšetkým závisí od vnútroštátnych právnych predpisov uplatňovaných v súlade s uvedenými zásadami účinnosti a rovnocennosti práva EÚ, či a ktoré z metód a postupov opísaných v tejto praktickej príručke sa považujú za vhodné na použitie v danom prípade. Relevantné úvahy v tomto smere pravdepodobne zahŕňajú otázku,
 - či určitá metóda alebo postup spĺňa normy požadované podľa vnútroštátnych právnych predpisov,
 - či má strana zaťažená dôkazným bremenom k dispozícii dostatočné množstvo údajov na uplatnenie tejto metódy alebo postupu a
 - či bremeno a náklady s tým spojené sú primerané hodnote daného nároku na odškodné.

Pri uplatňovaní práva na náhradu škody zaručeného právnymi predpismi EÚ by mohli vzniknúť nadmerné ťažkosti, a preto by mohli vzniknúť obavy vzhľadom na zásadu efektivity napríklad v dôsledku neprimeraných nákladov alebo nadsadených požiadaviek na stupeň istoty a presnosti vyčíslenia utrpenej škody¹⁴.

9. Žiadna časť tejto praktickej príručky by sa nemala chápať ako argumentácia proti používaniu pragmatickejších prístupov alebo ako zvýšenie resp. zníženie sily dôkazu či úrovne podrobnosti skutkových tvrdení požadovaných od účastníkov v právnych poriadkoch členských štátov. Skutočne môže aj postačovať, keď strany uvedú skutočnosti a dôkazy o výške škody, ktoré sú menej podrobné, než metódy a postupy opísané v tejto praktickej príručke.

¹¹ Pozri bod 146 v časti 3.

¹² Pri vypracovaní tejto praktickej príručky boli pre Komisiu užitočnou pomocou rôzne štúdie, ktoré zadala, ako aj pripomienky externých expertov, pozri <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/index.html>.

¹³ Takisto nie sú dotknuté práva a povinnosti členských štátov a fyzických alebo právnických osôb podľa práva EÚ.

¹⁴ Pozri aj body 16 a 17.

10. Treba tiež poznamenať, že ekonomické poznatky o škode spôsobenej porušením antitrustových pravidiel a metódy i postupy vyčíslenia tejto škody sa môžu časom vyvíjať spolu s teoretickým a empirickým výskumom a s praxou súdov v tejto oblasti. Tento dokument by sa preto nemal chápať ako vyčerpávajúci.

II. VŠEOBECNÝ PRÍSTUP K VYČÍSLENIU ŠKODY V PRÍPADOCH PORUŠENIA PRAVIDIEL HOSPODÁRSKEJ SÚŤAŽE

11. Cieľom náhrady utrpenej škody je uviesť poškodenú stranu do pozície, v ktorej by sa nachádzala, keby nedošlo k porušeniu článkov 101 alebo 102 ZFEÚ: skutočný stav poškodenej strany sa musí porovnať so stavom, v ktorom by sa táto strana nachádzala bez porušenia pravidiel. Toto hodnotenie sa niekedy označuje ako „but-for analysis“.
12. Ústrednou otázkou pri vyčíslení škody spôsobenej porušením antitrustových pravidiel je preto zistiť, čo by sa pravdepodobne stalo bez porušenia pravidiel hospodárskej súťaže. Takáto hypotetická situácia nemôže byť pozorovaná priamo a je potrebná istá forma odhadu na získanie reálneho referenčného scenára, s ktorým môže byť skutočná situácia porovnaná. Tento referenčný scenár sa označuje ako „non-infringement scenario“ (scenár neporušovania pravidiel) alebo „counterfactual scenario“ (hypotetický scenár).
13. V osobitnom prípade sú východiskovým bodom pre určenie, či porušenie pravidiel skutočne poškodilo žalobcu, a ak áno, akú výšku táto škoda dosahuje, osobitosti daného prípadu a dôkazy, ktoré má súd k dispozícii (vrátane rozhodnutí príslušných orgánov). Na začiatku každého stanovenia výšky škody spôsobenej porušením pravidiel stojí konkrétne (údajné) porušenie pravidiel a posúdenie, ako by mohlo ovplyvniť konkrétnu situáciu na trhu.
14. Vnútroštátne súdy môžu v konkrétnom prípade využiť priame dôkazy dôležité pre vyčíslenie škody, ako sú dokumenty podniku, ktorý porušil pravidlá, týkajúce sa dohodnutého zvýšenia cien a ich uplatnenia, alebo posúdenie vývoja pozície podniku na trhu. Použiť sa môže aj ústne svedectvo, ktoré poskytne svedok. Existencia takýchto dôkazov môže zohrať významnú úlohu pri rozhodovaní súdu, či strana môže použiť niektoré metódy a postupy uvedené v ďalšej časti na dosiahnutie požadovanej úrovne dôkazov podľa uplatniteľných právnych predpisov, a prípadne, ktoré metódy a postupy má použiť.
15. Druh škody, za ktorú žiada žalobca náhradu, určuje, aké druhy ekonomických premenných (ako sú napríklad ceny, objemy predaja, zisky, náklady alebo trhové podiely) treba zohľadniť. Napríklad v karteli vedúcom k vyšším cenám pre zákazníkov kartelu bude potrebné odhadnúť cenu v prípade neporušovania pravidiel, s cieľom určiť referenčný bod na porovnanie s cenou skutočne zaplatenou týmito zákazníkmi. V prípade zneužitia dominantného postavenia na trhu vedúceho k vylúčeniu konkurentov môžu byť ušlé zisky týchto konkurentov merané na základe porovnania ich skutočného obratu a marže s obratom a ziskom, ktoré by boli pravdepodobne vytvorené bez porušenia pravidiel hospodárskej súťaže.
16. Nedá sa s istotou povedať, ako by sa trh presne vyvíjal bez porušenia článku 101 alebo 102 ZFEÚ. Ceny, objem predaja a ziskové marže závisia od radu faktorov a zložitých, často strategických interakcií medzi účastníkmi trhu, ktoré sa nedajú

ľahko odhadnúť. Odhad hypotetického scenára neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže tak podľa definície vychádza z niekoľkých predpokladov¹⁵. V praxi sa nedostupnosť alebo neprístupnosť údajov často spája s týmto vnútorným obmedzením.

17. Z týchto dôvodov vyčíslenie škody v prípadoch porušenia pravidiel hospodárskej súťaže podlieha svojim charakterom značným obmedzeniam, pokiaľ ide o stupeň istoty a presnosti, ktorý možno očakávať. Nemôže existovať jediná „pravdivá“ hodnota utrpenej škody, ktorá by mohla byť stanovená, ale len najlepšie odhady založené na predpokladoch a približných hodnotách¹⁶. Platné vnútroštátne právne predpisy a ich výklad by mali odzrkadľovať vnútorné obmedzenia pri vyčíslení škody pri žalobách o náhradu škody za porušenie článkov 101 a 102 ZFEÚ v súlade so zásadou efektivity práva EÚ tak, aby uplatňovanie nároku na náhradu škody zaručené v ZFEÚ nebolo prakticky nemožné alebo nadmerne sťažené.
18. V tejto praktickej príručke sa uvádzajú viaceré metódy a postupy, ktoré boli vyvinuté v ekonomike a právnej praxi s cieľom vytvoriť vhodný referenčný scenár a odhad hodnoty príslušných ekonomických premenných (napríklad pravdepodobná cena v cenovom karteli, ktorá by sa žiadala za výrobok, ak by nedošlo k porušeniu)¹⁷. Metódy a postupy vychádzajú z rôznych prístupov a líšia sa vo východiskových predpokladoch, ako aj v rozmanitosti a podrobnosti potrebných údajov. Líšia sa tiež v rozsahu, v akom posudzujú iné faktory než je porušovanie pravidiel hospodárskej súťaže, ktoré môžu mať nepriaznivý vplyv na situáciu žalobcu o náhradu. V dôsledku toho môže byť použitie týchto metód a postupov viac či menej zložitý, časovo náročný a nákladný.
19. Hneď ako je hodnota príslušných ekonomických premenných (ako sú ceny, ziskové marže alebo objem predaja) v hypotetickom scenári neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže odhadnutá, je potrebné vykonať porovnanie so skutočnými okolnosťami (napr. s cenou skutočne uhradenou poškodenému), aby sa vyčísliła škoda spôsobená porušením článku 101 alebo 102 ZFEÚ.
20. Bude potrebné zohľadniť aj pripočítanie úrokov. Priznanie úrokov je základnou zložkou nahradenia škody. Ako Súdny dvor zdôraznil, plná náhrada utrpenej škody musí zahŕňať náhradu nepriaznivých účinkov vyplývajúcich z časového odstupu od vzniku škody spôsobenej porušením pravidiel hospodárskej súťaže¹⁸. Tieto účinky sú

¹⁵ Obmedzenia a dôsledky takéhoto posúdenia hypotetickej situácie uznal Súdny dvor (v súvislosti s vyčíslením ušlého zisku pri žalobe o náhradu škody voči Európskemu spoločenstvu v sektore poľnohospodárstva): „ušlý zisk nie je výsledkom jednoduchého matematického výpočtu, ale hodnotenia a posúdenia komplexných ekonomických údajov. Súdny dvor je tak povolaný na hodnotenie hospodárskej činnosti, ktorá má prevažne hypotetický charakter. Rovnako ako vnútroštátny súd má preto široký priestor na voľnú úvahu, aké číselné a štatistické údaje zvolí, a najmä aj spôsob, akým sa tieto údaje majú použiť na výpočet a vyhodnotenie škôd“, pozri spojené veci C-104/89 a C-37/90, *Mulder a iní/Rada a Komisia*, Zb. 2000, s. I-203, bod 79.

¹⁶ Príklad zostavenia hypotetického scenára vnútroštátnym súdom a otázok súvisiacich s východiskovými predpokladmi možno nájsť napríklad v rozhodnutí *Competition Appeal Tribunal* z 28. marca 2013 vo veci č. 1166/5/7/10 (*Albion Water Limited / Dŵr Cymru Cyfyngedig*).

¹⁷ Pozri časť 2.

¹⁸ Vec C-271/91, *Marshall*, Zb. 1993, s. I-4367, bod 31; spojené veci C-295/04 až C-298/04, *Manfredi*, Zb. 2006, s. I-6619, bod 97; Európska komisia, biela kniha o žalobách o náhradu škody pre porušenie antitrustových pravidiel ES [KOM(2008) 165], oddiel 2.5 a sprievodný pracovný dokument útvarov Komisie [SEK(2008) 404], bod 187.

devalvácia peňazí¹⁹ a strata príležitosti pre poškodeného disponovať kapitálom.²⁰ Vnútroštátne právne predpisy môžu zdôvodňovať tieto účinky v podobe zákonných úrokov alebo iných foriem úrokov, ak sú v súlade s uvedenými zásadami účinnosti a rovnocennosti.

III. ŠTRUKTÚRA PRAKTICKEJ PRÍRUČKY

21. Základom nároku na náhradu škody je tvrdenie, že porušenie článku 101 alebo 102 ZFEÚ má nepriaznivý vplyv na situáciu žalobcu. Všeobecne povedané je potrebné rozlišovať dve hlavné kategórie škodlivých účinkov takýchto porušení:

- a) Porušenia pravidiel hospodárskej súťaže môžu viesť k zvýšeniu cien, ktoré platia zákazníci týchto podnikov porušujúcich pravidlá²¹. K porušeniam pravidiel s takýmto účinkom patrí porušovanie článku 101 ZFEÚ kartelmi, ako je stanovovanie cien, rozdeľovanie trhových podielov alebo obmedzovanie výroby zo strany kartelov. Rovnaký účinok môže mať zneužívanie dominantného postavenia v zmysle článku 102 ZFEÚ.

Zvýšené ceny znamenajú, že zákazníci, ktorí si zakúpia príslušný tovar alebo službu²² platia predraženú cenu. Okrem toho môže nárast cien viesť aj k nižšiemu dopytu, čo môže spôsobiť stratu zisku pre zákazníkov, ktorí používajú výrobok pre vlastnú obchodnú činnosť²³.

- b) Podniky môžu tiež porušovať články 101 a 102 ZFEÚ nezákonnými postupmi, ktorými vylúčia konkurentov z trhu alebo znížia ich trhový podiel²⁴. Typickými príkladmi sú zneužitie dominantného postavenia stláčaním ziskovej marže, predátorskou cenotvorbou či viazaním alebo niektoré vertikálne dohody o výhradných dodávkach medzi dodávateľmi a distribútormi, ktoré porušujú právo hospodárskej súťaže.²⁵ Takéto praktiky výrazne zasahujú na konkurentov, ktorým vzniká škoda v podobe ušlých obchodných príležitostí a zisku na tomto trhu. V prípade, že sa úspešne uzavrie trh pre konkurentov a zníži sa konkurenčný tlak na trhu, budú poškodení aj zákazníci, a to zvyčajne nárastom cien.

22. Porušovanie článkov 101 a 102 ZFEÚ môže mať aj ďalšie škodlivé účinky, napr. v podobe negatívnych dosahov na kvalitu výrobkov a inovácie. Táto praktická

¹⁹ Pozri rozsudok vo veci C-308/87, *Grifoni II*, Zb. 1994, s. I-341, bod 40 a stanovisko generálneho advokáta Tesaura vo veci C-308/87, *Grifoni II*, Zb. 1994, s. I-341, bod 25; spojené veci C-104/89 a C-37/90, *Mulder a iní/Rada a Komisia*, Zb. 2000, s. I-203, bod 51. V súvislosti so stratou alebo získaním kúpnej sily pozri spojené veci T-17/89, T-21/89 a T-25/89, *Brazzelli Lualdi*, Zb. 1992, s. II-293, bod 40. Stanovisko generálneho advokáta Saggia v spojených veciach C-104/89 a C-37/90, *Mulder a iní/Rada a Komisia*, Zb. 2000, s. I-203, bod 105.

²¹ Ak sa porušovanie týka nákupnej činnosti podnikov porušujúcich pravidlá hospodárskej súťaže, zodpovedajúcim účinkom bude zníženie nákupných cien, ktoré budú tieto podniky platiť svojim dodávateľom. Bližšie pozri bod 134 časti 3 oddielu I.

²² Pre zjednodušenie prezentácie sa bude ďalej v texte odkazovať iba na „výrobky“ ovplyvnené porušovaním pravidiel hospodárskej súťaže, ktoré však treba chápať tiež ako odkaz na „služby“ ovplyvnené týmto porušovaním.

²³ Bližšie pozri body 128 a nasl. v časti 3 oddielu I.

²⁴ Vec C-209/10 *Post Danmark*, zatiaľ neuverejnené, body 22, 23 a 24.

²⁵ Vertikálne dohody sa uzatvárajú medzi podnikmi na rôznych úrovniach dodávateľského reťazca.

príručka je zameraná na dve hlavné kategórie škody a kategórie poškodených strán²⁶ opísané v bode 21. Metódy a postupy rozoberané v praktickej príručke však môžu byť dôležité aj pri žalobách o náhradu škody týkajúcich sa iných druhov škôd a iných poškodených strán.

23. Časť 3 praktickej príručky sa zaoberá konkrétnym vyčíslením škody uvedenej v bode 21 písm. a). Táto časť obsahuje opis základných trhových účinkov zvyšovania ceny vyplývajúcich z porušovania pravidiel a ilustruje, ako možno tieto druhy škody (najmä škody vyplývajúcej z uhrádzania vyšších cien a škody v súvislosti so znížením dopytu) vyčíslieť.
24. Časť 4 praktickej príručky sa zaoberá konkrétnym vyčíslením škody uvedenej v bode 21 písm. b). Táto časť obsahuje opis možných dôsledkov vylúčenia konkurentov z trhu, a ilustruje prostredníctvom príkladov, ako možno tieto druhy škody (najmä ušlý zisk vylúčeného konkurenta a škodu spôsobenú zákazníkom) vyčíslieť.
25. Hlavné dostupné metódy a postupy na vyčíslenie škody vyplývajúcej z porušovania článku 101 alebo 102 ZFEÚ sú spoločné pre všetky druhy škôd spôsobených porušením týchto článkov. V časti 2 praktickej príručky sa preto uvádza všeobecný prehľad týchto metód a postupov a poskytuje sa viac informácií o základných predpokladoch, z ktorých tieto metódy vychádzajú, a vysvetľuje sa ich používanie v praxi.

²⁶ Praktická príručka nerieši konkrétne situáciu iných osôb, než sú osoby uvedené v bode 21 písm. a) a b), hoci iné osoby (napr. dodávatelia porušovateľov alebo zákazníci konkurentov porušovateľov, ktorí dodržiujú pravidlá) môžu byť tiež poškodení porušeniami vedúcimi k zvýšeniu ceny alebo vylúčeniu konkurentov, pozri aj poznámku pod čiarou č. 107.

Časť 2 – Metódy a postupy

I. PREHEAD

26. Existujú rôzne metódy, podľa ktorých sa na účely vyčíslenia škody pri žalobách o náhradu škody v prípadoch porušenia pravidiel hospodárskej súťaže dá vytvoriť scenár neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže.
27. Metódami, ktoré strany a súdy používajú najčastejšie, sa stanoví odhad, čo by sa stalo bez porušenia pravidiel, tým, že sa sleduje obdobie pred porušením alebo po ňom, alebo iné trhy, ktoré neboli postihnuté porušovaním pravidiel. Takéto porovnávacie metódy berú údaje (ceny, objemy predaja, ziskové marže alebo iné ekonomické premenné) pozorované v obdobiach alebo na trhoch nezasiahnutých porušovaním pravidiel ako ukazovatele hypotetického scenára neporušovania pravidiel. Realizácia týchto metód býva niekedy spresnená pomocou ekonometrických postupov, ktoré kombinujú ekonomickú teóriu so štatistickými a kvantitatívnymi metódami určovania a merania ekonomických vzťahov medzi premennými. Jednotlivé porovnávacie metódy a postupy na realizáciu týchto metód sú opísané v oddiele II (body 32 až 95).
28. Iné ako porovnávacie metódy sa uvádzajú v oddiele III (body 96 až 121). Jedna z týchto metód využíva ekonomické modely prispôbené skutočnému trhu na simuláciu pravdepodobného trhového výsledku, ktorý by nastal bez porušovania pravidiel hospodárskej súťaže. Tieto modely čerpajú z ekonomickej teórie s cieľom vysvetliť pravdepodobné fungovanie trhu vzhľadom na jeho hlavné charakteristiky (napr. počet konkurentov, spôsob, akým si navzájom konkurujú, stupeň diferenciácie výrobkov, prekážky vstupu na trh). Medzi ďalšie metódy patrí nákladová metóda, pri ktorej sa využívajú výrobné náklady na príslušný výrobok a prirážka na „rozumnú“ ziskovú maržu s cieľom určiť hypotetický scenár neporušovania pravidiel, alebo finančné prístupy, v ktorých sa ako východiskový bod používa finančná situácia žalobcu alebo žalovaného.
29. Každá z týchto metód a postupov má osobitné vlastnosti, silné a slabé stránky, na základe ktorých sú viac či menej vhodné na odhad škody utrpenej za daných okolností. Líšia sa najmä stupňom závislosti od údajov, ktoré sú výsledkom skutočných trhových interakcií, alebo od predpokladov založených na ekonomickej teórii, a rozsahom, v akom zohľadňujú iné faktory ako porušovanie pravidiel hospodárskej súťaže, ktoré mohli ovplyvniť žalobcu o náhradu škody. Okrem toho sa metódy a postupy líšia stupňom jednoduchosti používania, ako aj druhom a množstvom požadovaných údajov.
30. Zatiaľ čo cieľom týchto metód je vytvoriť odhad, ako by sa uvedený trh vyvíjal bez porušovania pravidiel hospodárskej súťaže, užitočné informácie na posúdenie škody v danom prípade možno v súlade s platnými vnútroštátnymi predpismi získať aj

z priamejších dôkazov, ktoré majú zúčastnené strany a súd k dispozícii (napr. interné dokumenty o podnikoch porušujúcich pravidlá o dohodnutom zvýšení ceny)²⁷.

31. V oddiele IV sa predkladajú úvahy o voľbe metódy, ktorá bude spravidla závisieť od konkrétnych charakteristík daného prípadu a požiadaviek platných právnych predpisov.

II. POROVNÁVACIE METÓDY

32. Pri hodnotení fungovania porovnávacích metód v praxi je vhodné zvážiť (celkom fiktívny) príklad žaloby o náhradu škody spôsobenej hypotetickým kartelom, ktorý porušil článok 101 ZFEÚ²⁸.

Múčny kartel

Predpokladajme, že vnútroštátny orgán na ochranu hospodárskej súťaže zistil, že všetky mlynárske podniky v určitom členskom štáte sa navzájom dohodli na cenách za mletie obilnín a výrobu múky.

Pekáreň, ktorá v uplynulých rokoch pravidelne nakupovala múku, podala žalobu o náhradu škody proti jednému z mlynárskych podnikov. Pekáreň tvrdí, že porušenie pravidiel hospodárskej súťaže viedlo k nezákonnému zvýšeniu ceny múky, ktorú kupovala od mlynárskeho podniku. Pekáreň žiada náhradu za túto zvýšenú cenu, ktorú zaplatila v minulých rokoch.

33. Kľúčovou otázkou z hľadiska vyčíslenia škody v uvedenom prípade je zistiť, akú cenu by žalobca (pekáreň) zaplatil za múku, keby nedošlo k porušeniu pravidiel hospodárskej súťaže. Ak sa na vyčíslenie škody použije porovnávacia metóda, pri tejto metóde sa porovnávajú ceny v prípade scenára porušovania pravidiel so scenárom ich neporušovania, ktorý bol stanovený na základe údajov o cenách pozorovaných buď:

- na tom istom trhu v období pred porušením pravidiel a/alebo po ňom (1), alebo
- na inom, ale podobnom geografickom trhu (2), alebo
- na inom, ale podobnom tovarovom trhu (3).

Takisto možno skombinovať časové porovnanie s porovnaním na rôznych geografických alebo tovarových trhoch (4).

²⁷ Ako príklad takéhoto prístupu pozri *Oberlandesgericht Karlsruhe* (Vrchný krajský súd v Karlsruhe), rozhodnutie z 11. júna 2010 vo veci 6 U 118/05, kde sa použilo konkrétne dohodnuté zvýšenie cien zo strany podnikov kartelu porušujúcich pravidlá hospodárskej súťaže, a to v súlade s príslušnými právnymi predpismi o tom, ktorá strana predloží primerane dostupné dôkazy podporujúce jej tvrdenie a poskytne priame dôkazy (*prima facie*) na určenie náhrady škody. Túto časť rozhodnutia potvrdil v odvolacom konaní *Bundesgerichtshof* (Spolkový súdny dvor), rozhodnutie z 28. júna 2011, vec KZR 75/10.

²⁸ Bližšie o tomto prípade pozri v bode 147.

34. V prípade múčneho kartelu sa použitie metód sústreďuje na cenu. Podobne je však možné použiť tieto metódy na odhad ďalších ekonomických premenných, ako sú trhové podiely, marže, miera návratnosti kapitálu, hodnota majetku, alebo úroveň nákladov podniku. Ktoré ekonomické premenné môžu byť užitočné na účely vyčíslenia škody, závisí od okolností daného prípadu.
35. Údaje použité pri takomto časovom alebo trhovom porovnaní môžu byť údaje, ktoré sa týkajú celého trhu (t. j. priemerné ceny za múku účtované pre všetky pekárne pôsobiace na susednom geografickom trhu), alebo údaje, ktoré sa týkajú iba určitých konkrétnych účastníkov trhu (t. j. ceny za múku pre určité skupiny zákazníkov, ako sú veľkoobchodní odberatelia pôsobiaci na susednom trhu).
36. Bolo by tiež vhodné najmä v prípadoch vylučovacích praktík porovnať údaje týkajúce sa iba jedného účastníka trhu. Príkladom takéhoto porovnania jednotlivých spoločností, t. j. poškodenej strany a dostatočne podobného porovnateľného podniku, môže byť porovnanie medzi ziskom dosiahnutým spoločnosťou snažiacou sa vstúpiť na nový trh, kde v rozpore s pravidlami hospodárskej súťaže EÚ čelila vylučovacím praktikám, a ziskom, ktorý porovnateľný nový účastník dosiahol na inom, ale podobnom geografickom trhu bez toho, aby bol ovplyvnený praktikami narúšajúcimi hospodársku súťaž. Oddiely A.1 až 4 zahŕňajú porovnanie so súhrnnými trhovými údajmi a obdobnými údajmi na úrovni podnikov²⁹.
37. Výhoda všetkých porovnávacích metód spočíva v tom, že používajú skutočné údaje, ktoré sú pozorované na tom istom alebo podobnom trhu³⁰. Porovnávacie metódy sú založené na predpoklade, že porovnávací scenár možno považovať za reprezentatívny z hľadiska pravdepodobného scenára neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže a že príčinou rozdielu medzi údajmi v prípade porušenia a údajmi vybranými na porovnanie je porušenie pravidiel. Dôležitými vlastnosťami trhu, ktoré môžu zohrávať úlohu pri posudzovaní skutočnosti, či sú dva trhy dostatočne podobné, sú úroveň hospodárskej súťaže a koncentrácie na týchto trhoch, charakter nákladov a dopytu a prekážky vstupu na trh. Či sa stupeň podobnosti medzi trhom (obdobím), v prípade ktorého došlo k porušeniu, a porovnávacím trhom (obdobím) považuje za dostatočný z hľadiska výsledkov takého porovnania, ktoré sa majú použiť na vyčíslenie škody, závisí od vnútroštátnych právnych systémov³¹. Ak medzi skúmanými obdobiami (trhmi) existujú značné rozdiely, tak sú k dispozícii rôzne postupy umožňujúce zohľadniť tieto rozdiely.³²

²⁹ Porovnanie s firemnými údajmi inej spoločnosti by teoreticky mohlo prebehnúť nielen v spoločnostiach pôsobiacich na inom geografickom alebo tovarovom trhu, ako sa ďalej uvádza v oddieloch 2 až 4, ale aj v prípade údajov spoločností, ktoré pôsobia na tom istom tovarovom a geografickom trhu ako poškodená strana. Takéto porovnania v rámci jedného trhu v praxi nezohrávajú významnú úlohu možno preto, že na tom istom trhu môže byť ťažké nájsť dostatočne podobnú inú spoločnosť, ktorá nebola postihnutá porušením pravidiel hospodárskej súťaže. V nasledujúcich oddieloch sa preto takéto porovnania v rámci jedného trhu ďalej nerozvídzajú.

³⁰ Tento aspekt napr. zdôrazňuje *Bundesgerichtshof* (Spolkový súdny dvor, Nemecko), rozhodnutie z 19. júna 2007 vo veci KBR 12/07 (*Kartel veľkoobchodu s papierom*).

³¹ Bližšie pozri bod 94. Príklad otázok, ktoré môžu vzniknúť pri posudzovaní porovnateľnosti údajov, možno nájsť napr. v rozhodnutí *Tribunal Administratif de Paris* (správny súd v Paríži) z 27. marca 2009 vo veci *SNCF/Bouygues*.

³² Bližšie pozri body 59 – 95 v oddiele B.

A. Metódy na vytvorenie scenára neporušovania pravidiel

(1) Časové porovnanie na tom istom trhu

38. Jedna z často používaných metód spočíva v porovnaní skutočnej situácie v období, keď sa účinky porušenia pravidiel vyskytli, so situáciou na tom istom trhu pred ich výskytom alebo po ňom³³. Ak podnik zneužil svoje dominantné postavenie vytláčaním konkurenta z trhu v rokoch 2004 a 2005, táto metóda napr. dokáže preskúmať zisky účastníka trhu v období porušovania pravidiel a jeho zisky v rokoch 2002 a 2003, keď sa tieto pravidlá ešte neporušovali³⁴. Ďalším príkladom je cenový kartel (napr. múčny kartel z už uvedeného príkladu), ktorý existoval v rokoch 2005 – 2007, kde by sa touto metódou mohla porovnať cena, ktorú kartelu platili zákazníci v období porušovania pravidiel, s cenou zaplatenou zákazníkmi po tomto období, napr. v rokoch 2008 a 2009³⁵.
39. V zásade existujú tri rôzne referenčné obdobia, ktoré sa dajú použiť na porovnanie v čase³⁶:
- neovplyvnené obdobie *pred* porušovaním pravidiel (porovnanie „pred a počas“ – v prípade múčneho kartelu: porovnanie cien zaplatených za múku na tom istom trhu *pred* porušením pravidiel s cenami, ktoré boli týmto porušovaním ovplyvnené),
 - neovplyvnené obdobie *po* porušovaní v prípade (porovnanie „počas a po“ – v prípade múčneho kartelu: porovnanie cien ovplyvnených porušovaním pravidiel s cenami zaplatenými na tom istom trhu *po* ukončení tohto porušovania),
 - neovplyvnené obdobie *pred porušovaním a po* porušovaní pravidiel (porovnanie „pred, počas a po“).
40. Informovaný výber referenčného obdobia a typu údajov si zvyčajne vyžaduje dobrú znalosť uvedeného odvetvia a použitie daného konkrétneho prípadu ako východiskového bodu. Výber bude tiež ovplyvnený dostupnosťou údajov a požiadavkami platných predpisov týkajúcich sa sily dôkazov a dôkazného bremena.
41. Výhoda všetkých metód, ktoré porovnávajú údaje pozorované v rôznych obdobiach *toho istého* geografického a tovarového trhu, spočíva v tom, že trhové znaky (ako je stupeň hospodárskej súťaže, štruktúra trhu, charakteristika nákladov a dopytu) sú lepšie porovnateľné než pri porovnaní s rôznymi tovarovými a geografickými trhmi.

³³ Pozri napríklad *Corte d'Appello di Milano* (Odvolací súd v Miláne), rozhodnutie z 11. júla 2003, (*Bluvacanze*) a *Corte d'Appello di Milano* (Odvolací súd v Miláne), rozhodnutie z 3. februára 2000 vo veci I, 308 (*Inaz Paghe/Associazione Nazionale Consulenti del Lavoro*) (v oboch veciach porovnanie situácie pred porušovaním, počas neho a po ňom); *Landgericht Dortmund* (Krajinský súd v Dortmunde), rozhodnutie z 1. apríla 2004 vo veci 13 O 55/02 Kart (*Vitaminpreise*) (porovnanie situácie počas porušovania a po ňom); *Landesgericht für Zivilrechtssachen Graz* (Krajinský občiansky súd v Grazi), rozhodnutie zo 17. augusta 2007 vo veci 17 R 91/07 p (*Autoškola*) (súhlas s porovnaním situácie počas porušovania a po ňom).

³⁴ Konkrétne príklady použitia metódy v prípadoch vylučovacích praktík pozri časť 4.

³⁵ Konkrétne príklady použitia metódy v prípadoch porušovania pravidiel hospodárskej súťaže vedúcich k zvyšovaniu cien pozri v časti 3.

³⁶ Metóda časového porovnania sa tiež nazýva ako „pred-po metóda“ alebo „metóda rekonštrukcie“.

42. Aj pri časovom porovnaní sa však stáva, že niektoré rozdiely medzi týmito dvoma súbormi údajov nevyplývajú iba z porušovania pravidiel. V takýchto prípadoch môže byť vhodné vykonať úpravy údajov pozorovaných v porovnávacom období na vysvetlenie rozdielov v období porušovania pravidiel³⁷ alebo zvoliť iné porovnávacie obdobie alebo trh. Napríklad v prípade dlhotrvajúceho porušovania pravidiel by bolo nerealistické predpokladať, že ceny spred 10 rokov by sa časom nezmenili, keby nedošlo k porušovaniu, a preto je lepšie zvoliť si napr. porovnanie s obdobím pred porušovaním pravidiel a obdobím *po* jeho porušovaní. V prípade dlhodobého porušovania môže byť táto metóda tiež vhodná na riešenie praktických otázok porovnateľnosti údajov, ktoré vyplývajú zo zmien v spôsobe, akým spoločnosti tieto údaje zaznamenali (napr. zmeny v účtovných postupoch alebo zmeny v softvéri na organizovanie údajov).
43. Tam, kde sú údaje k dispozícii, možnosť voľby medzi porovnaním „pred a počas“, „počas a po“ alebo „pred, počas a po“ môže závisieť od množstva faktorov. Je veľmi nepravdepodobné nájsť referenčné obdobie, v ktorom by trhová situácia presne zodpovedala vývoju, ktorý by nastal, keby k porušovaniu nedošlo. Je možné iba určiť dostatočne podobné obdobie, ktoré umožňuje rozumné priblíženie sa k pravdepodobnému scenáru neporušovania pravidiel. Jedným z faktorov, ktoré v tomto smere treba zohľadniť, je neistota, ktoré obdobia naozaj neboli ovplyvnené porušovaním pravidiel. Niektoré porušenia sa začnú alebo ukončia postupne a často existujú pochybnosti týkajúce sa presného začiatku porušovania pravidiel a najmä ich účinkov. Rozhodnutia orgánov na ochranu hospodárskej súťaže v skutočnosti pravidelne uvádzajú dôkazy o tom, že porušovanie pravidiel sa mohlo začať skôr ako obdobie stanovené ako obdobie porušovania na účely rozhodnutia³⁸. Spôsobom, ako určiť, kedy sa účinky porušovania začali alebo skončili, môže byť ekonometrická analýza pozorovaných údajov.
44. Ukončenie porušovania pravidiel hospodárskej súťaže a jeho účinkov sa dá síce ľahšie stanoviť ako jeho začiatok, ale aj tu môžu vzniknúť nejasnosti ohľadom toho, či obdobie bezprostredne po ukončení porušovania je takisto ovplyvnené správaním narúšajúcim hospodársku súťaž³⁹. Napríklad, ak existuje určité oneskorenie, kým sa trhové podmienky vrátia na úroveň spred porušovania, použitie údajov z obdobia tesne po porušovaní by mohlo viesť k podceneniu účinkov porušovania. Môže tiež nastať situácia, keď sú ceny krátko po ukončení kartelu veľmi nízke, keďže firmy môžu dočasne sledovať agresívne cenové stratégie, kým nebude dosiahnutá „normálna“ rovnováha na trhu, t. j. rovnováha bez porušovania pravidiel.
45. Najmä na oligopolných trhoch môže nastať iný problém, a to, že účastníci kartelu môžu použiť poznatky získané prostredníctvom kartelu s cieľom zosúladiť svoje následné správanie bez toho, aby došlo k porušeniu článku 101. V takejto situácii budú ceny po ukončení porušovania pravdepodobne vyššie ako bez porušovania a môžu slúžiť len ako dolná hranica pre odhad utrpenej škody. Obdobie pred

³⁷ Viac o takýchto úpravách a najmä možnosti používania regresnej analýzy pozri body 59 až 95 v oddiele B.

³⁸ Je možné, že orgán na ochranu hospodárskej súťaže obmedzí zistenie porušovania na určitú dobu, kým v skutočnosti porušovanie mohlo dlhšie trvať.

³⁹ Pozri napr. rozhodnutie *Oberlandesgericht Karlsruhe* (Vrchný krajský súd v Karlsruhe) z 11. júna 2010 vo veci 6 U 118/05, keď vnútroštátny súd rozhodol, že ceny účtované za posledných päť mesiacov po ukončení porušovania pravidiel hospodárskej súťaže boli stále ovplyvnené kartelom.

porušovaním môže byť vhodnejším referenčným obdobím v prípadoch, kde sa hlavná charakteristika trhu ku koncu obdobia porušovania v dôsledku exogénnych faktorov (napr. prudký nárast nákladov na suroviny alebo zvýšenie dopytu po výrobku) radikálne zmenila⁴⁰.

46. Aj keď napriek tomu existujú pochybnosti o tom, či určité obdobie pred porušovaním alebo po porušovaní pravidiel hospodárskej súťaže bolo alebo nebolo ovplyvnené porušovaním predpisov, mohlo by toto obdobie v zásade stále slúžiť ako referenčné na získanie bezpečného odhadu škody, ktorá by sa prinajmenej utrpela (odhad „dolnej hranice“ alebo „minimálnej škody“)⁴¹.
47. Za určitých okolností sa dá scenár neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže primerane odhadnúť na základe dvoch referenčných období (pred porušením a po ňom) napr. použitím priemernej hodnoty z týchto období alebo použitím iných postupov, aby odzrkadľoval trend vo vývoji situácie na trhu počas porušovania pravidiel hospodárskej súťaže⁴². Údaje z obdobia pred porušovaním pravidiel by mohli byť tiež použité ako referenčné obdobie až do určitého okamihu počas porušovania, v ktorom došlo k významnej zmene trhových podmienok, a údaje z obdobia po porušovaní ako referenčné obdobie pre následné obdobie.
48. Takisto aj výber údajov môže prispieť k vytvoreniu dostatočne podobného základu na porovnanie: môžu nastať situácie, pri ktorých súhrnné údaje, ako sú priemery cien vo výrobnom odvetví (alebo priemery pre určité skupiny podnikov) sú dostatočne reprezentatívne⁴³, zatiaľ čo v iných situáciách by bolo vhodnejšie používať iba údaje týkajúce sa transakcií poškodeného podniku z obdobia pred ukončením porušovania pravidiel alebo po ňom alebo priemerné údaje týkajúce sa podobných podnikov. Napríklad tam, kde poškodený patrí do špecifickej skupiny účastníkov trhu, ako sú veľkoodberatelia (na rozdiel od koncových spotrebiteľov), ceny stanovené pre veľkoodberateľov pred porušovaním alebo po ňom môžu slúžiť ako vhodná referenčná hodnota.

(2) Porovnanie s údajmi z iných geografických trhov

49. Ďalšia porovnávací metóda spočíva vo využití údajov pozorovaných na inom geografickom trhu⁴⁴ na účely vytvorenia scenára neporušovania⁴⁵. Tieto údaje môžu

⁴⁰ Na krátke trvanie porušovania pravidiel po takejto zmene môžu byť vhodnejšími porovnávacími indikátormi údaje po ukončení porušovania, pretože môžu lepšie odzrkadľovať charakteristiky trhu po zmene. Pokiaľ však zmena charakteristik trhu bola spôsobená porušením pravidiel ako takým (napr. v prípade, keď kvôli prekážkam vstupu na trh viacerí konkurenti opustili trh), obdobie po ukončení porušovania samozrejme, nie je vhodný porovnávacími obdobím na odhadnutie situácie, ktorá by nastala, keby k porušovaniu nedošlo.

⁴¹ Ak exogénne faktory počas porušovania pravidiel hospodárskej súťaže viedli k poklesu cien (napr. prudký pokles vstupných nákladov porušiteľa), mohol by byť záver týkajúci sa dolnej hranice vyvrátený.

⁴² Napríklad interpolácia alebo regresná analýza. Tieto rôzne postupy na používanie porovnávacích metód pozri body 59 – 95 v časti B.

⁴³ Bližšie o používaní priemerných hodnôt pri používaní porovnávacích metód pozri bod 70 v časti 2 oddielu II.

⁴⁴ K pojmu relevantný (geografický a tovarový) trh pozri oznámenie Komisie o definícii relevantného trhu na účely práva hospodárskej súťaže Spoločenstva (Ú. v. ES C 372, 9.12.1997, s. 5).

byť pozorované na celom porovnávacom geografickom trhu alebo len vo vzťahu k niektorým účastníkom trhu. Napríklad v uvedenom prípade múčneho kartelu v bode 32 sa ceny, ktoré žalobca o náhradu škody (pekáreň) platil v čase porušovania pravidiel, dajú porovnať s cenami, ktoré v priemere zaplatili podobné pekárne na inom geografickom trhu, ktorý nebol postihnutý porušovaním pravidiel. Rovnaký typ porovnania možno vykonávať vzhľadom na ďalšie ekonomické premenné (napr. trhové podiely, marže, miera návratnosti kapitálu, hodnoty majetku, alebo úroveň nákladov podniku). Porovnanie s obchodnými výsledkami podnikov pôsobiacich na inom geografickom trhu, ktorý nie je postihnutý porušovaním pravidiel⁴⁶, bude zvlášť dôležité v prípadoch vylučovacieho správania.

50. Čím viac je geografický trh (odhliadnuc od účinkov porušovania pravidiel hospodárskej súťaže) podobný trhu postihnutom porušovaním, tým pravdepodobnejšie je, že bude vhodný na porovnanie. To znamená, že porovnávané výrobky obchodované na dvoch geografických trhoch by mali byť rovnaké, alebo aspoň dostatočne podobné. Takisto konkurenčné charakteristiky porovnávacieho geografického trhu (odhliadnuc od účinkov porušovania pravidiel) by mali byť podobné charakteristikám postihnutého trhu. Môže to byť aj trh, ktorý nie je dokonale konkurenčný.
51. Metóda využitia porovnávacích geografických trhov na odvodenie scenára neporušenia sa v praxi používa najmä vtedy, keď porušovanie pravidiel hospodárskej súťaže postihuje geografické trhy miestneho, regionálneho alebo celoštátneho rozsahu⁴⁷. Ak trh, kde došlo k porušovaniu a porovnávací geografický trh susedia, prípadne pôsobia v rámci jednej krajiny, môže byť zvýšená pravdepodobnosť, že sú dostatočne podobné na účely porovnania⁴⁸.
52. Porovnávací trh nemusí byť vždy dostatočne podobný v celom rozsahu. Ak sa napríklad ceny, ktoré platí jedna skupina zákazníkov (napr. veľkoobchody), alebo zisky dosiahnuté konkurenčnou spoločnosťou (napr. nový účastník trhu) na porovnávacom trhu používajú ako referenčné, je dôležité, aby postavenie tejto

⁴⁵ Táto metóda sa tiež označuje ako „metóda meradla“ alebo „prierezová metóda“. Tieto pojmy sa tiež používajú pri odkazovaní na porovnávaciu metódu, ktorá používa údaje pozorované na rôznych, ale podobných tovarových trhoch, pozri body 54 – 55 v časti 3.

Príklady použitia porovnávej metódy pri rôznych geografických trhoch pozri napríklad *Cour d'Appel de Paris* (Odvolací súd, Paríž), rozhodnutie z 23. júna 2003 (*Lescarcelle-De Memoris/OGF*); *Juzgado Mercantil numero 5 de Madrid* (Obchodný súd, Madrid), rozhodnutie z 11. novembra 2005 vo veci 85/2005 (*Conduit-Europe, S.A./Telefónica de España S.A.*), potvrdené *Audiencia Provincial de Madrid* (Odvolací súd, Madrid), rozhodnutie z 25. mája 2006 vo veci 73/2006; *Bundesgerichtshof* (Spolkový súdny dvor, Nemecko), rozhodnutie z 19. júna 2007 vo veci KBR 12/07 (*Kartel veľkoobchodu s papierom*) (v súvislosti s posudzovaním nezákonných príjmov dosiahnutých účastníkmi kartelu na účely výpočtu pokuty).

⁴⁶ Porovnávací podnik môže byť v zásade takisto podnik pôsobiaca na trhu, kde sa porušujú pravidlá hospodárskej súťaže za predpokladu, že jeho výsledky neboli významne ovplyvnené vylučovacím správaním. Aj keby porovnávací podnik nebol priamo postihnutý porušovaním pravidiel, môže byť ešte stále postihnutý nepriamo, napríklad tým, že získa trhové podiely od vylúčeného konkurenta. Riziko priameho alebo nepriameho ovplyvnenia porušením pravidiel je nižšie, ak je porovnanie vykonané s podobným podnikom pôsobiacim na inom geografickom trhu. Vlastnosti, ktoré by mohli byť dôležité pri posudzovaní dostatočnej podobnosti podnikov, zahŕňajú ich veľkosť, štruktúru nákladov, zákazníkov a vlastnosti výrobku, ktorý predávajú.

⁴⁷ Mohla by však byť použitá aj v prípade, ak relevantný trh je väčší ako vnútroštátny, za predpokladu, že je možné určiť dostatočne podobný porovnávací trh.

⁴⁸ Pozri však bod 53.

skupiny zákazníkov na trhu alebo tohto konkurenta bolo dostatočne podobné postaveniu poškodenej strany na postihnutom trhu, kde došlo k porušovaniu pravidiel.

53. Výber porovnávacieho geografického trhu môže byť ovplyvnený aj neistotou vzhľadom na geografický rozsah porušovania pravidiel. Geografické trhy, na ktorých k rovnakému alebo podobnému porušeniu došlo, v zásade nie sú dobrými kandidátmi na porovnanie. Aj susedné trhy, na ktorých k žiadnemu podobnému porušeniu nedošlo, mohli byť ešte ovplyvnené praktikami narúšajúcimi hospodársku súťaž na postihnutom trhu (napr. z dôvodu, že ceny na susednom trhu boli zvýšené v dôsledku zvýšenie ceny na postihnutom trhu a z dôvodu slabšieho konkurenčného tlaku vychádzajúceho z tohto trhu). Porovnanie s takýmito trhmi neodhalí celkový rozsah utrpenej škody, môže však byť užitočným podkladom na stanovenie dolnej hranice odhadu škody spôsobenej na trhu, kde došlo k porušeniu pravidiel. To znamená, že účastník žaloby o náhradu škody by sa v zásade mohol opierať o porovnanie s geografickým trhom, ktorý bol ovplyvnený rovnakým alebo podobným porušením pravidiel, najmä tam, kde je pravdepodobné, že tento vplyv bol skôr malý.

(3) Porovnanie s údajmi z iných tovarových trhov

54. Podobne ako v prípade porovnania geografických trhov sa pri tomto prístupe porovnávajú rôzne tovarové trhy⁴⁹ s podobnými charakteristikami trhu⁵⁰. Napríklad v prípade vylučovacieho správania, ktoré čiastočne vytláča podnik predávajúci jeden výrobok z trhu, marža získaná touto spoločnosťou na postihnutom trhu by sa mohla porovnať s maržou pre iný výrobok, ktorý je obchodovaný (podobnou alebo tou istou spoločnosťou) na odlišnom, ale podobnom tovarovom trhu.
55. Úvahy diskutované v rámci porovnávacích geografických trhov môžu byť, *mutatis mutandis*, pravdepodobne takisto významné pri voľbe vhodného porovnávacieho tovarového trhu. Budú sa často týkať stupňa podobnosti medzi týmito dvoma tovarovými trhmi. Porovnávací výrobok musí byť predovšetkým starostlivo vybraný vzhľadom na povahu porovnávaných výrobkov, spôsobu obchodovania s nimi a charakteristiky trhu, napr. z hľadiska počtu konkurentov, štruktúry ich nákladov a kúpnej sily zákazníkov⁵¹. Nejasnosti, či potenciálny porovnateľný tovarový trh bol ovplyvnený porušovaním pravidiel alebo došlo k podobnému porušeniu článku 101 alebo 102 ZFEÚ, môžu takisto zohrávať úlohu.

(4) Kombinácia časového a trhového porovnania

56. Ak je k dispozícii dostatok údajov, možno skombinovať časové a trhové porovnanie. Tento prístup sa niekedy nazýva ako metóda „rozdielu v rozdieloch“, pretože sa zameriava na vývoj príslušnej ekonomickej premennej (napr. ceny múky) na trhu, kde sa v určitom období porušovali pravidlá hospodárskej súťaže (rozdiel v čase na trhu porušovania), a porovnáva ho s vývojom rovnakej premennej v rovnakom

⁴⁹ K pojmu relevantný (geografický a tovarový) trh pozri oznámenie Komisie o definícii relevantného trhu na účely práva hospodárskej súťaže Spoločenstva, Ú. v. ES C 372, 9.12.1997, s. 5.

⁵⁰ Táto metóda sa niekedy (rovnako ako porovnávacia metóda, ktorá skúma rôzne geografické trhy) označuje ako „metóda meradla“ alebo „prierezová metóda“.

⁵¹ Podobnosť trhových charakteristík je pravdepodobnejšia, ak sa s dvomi porovnávanými výrobkami obchoduje na tom istom geografickom trhu. Okolnosti však môžu byť dostatočne podobné aj v prípade, že sa porovnávajú rovnaké alebo podobné výrobky z rôznych geografických trhov.

časovom období na porovnávacom trhu, ktorý nebol postihnutý porušovaním pravidiel (rozdiel v čase na neporušovanom trhu)⁵². Porovnanie ukazuje rozdiel medzi týmito dvoma rozdielmi v čase. Tento postup umožňuje odhad zmeny premennej vyvolanej porušovaním pravidiel a vylučuje všetky tie faktory, ktoré rovnako ovplyvnili postihnutý, ako aj porovnávací trh. Táto metóda je teda spôsob, ako oddeliť účinky porušovania pravidiel od iných vplyvov na príslušnú premennú spoločnú pre oba trhy.

57. Túto metódu možno ilustrovať na jednoduchom príklade vychádzajúcom z uvedeného múčneho kartelu: predpokladajme, že porovnanie pred, počas a po odhalí nárast cien vo výške 40 EUR za 100 kg vrece múky v členskom štáte, kde kartel pôsobil v rokoch 2005 až 2008. Pohľad na nepostihnutý geografický trh v rovnakom období ukazuje, že ceny múky vzrástli o 10 EUR za 100 kg vrece z dôvodu zvýšených nákladov na vstupný produkt (obilniny). Za predpokladu, že zvýšenie vstupných nákladov sa týkalo aj postihnutého trhu, na ktorom došlo k porušovaniu pravidiel, porovnanie rôzneho vývoja cien na postihnutom trhu a porovnávacom trhu by mohli poukázať na cenový rozdiel spôsobený múčnym kartelom. V tomto príklade ide o 30 EUR za jednotku.
58. Prednosťou metódy „rozdielu v rozdieloch“ je, že možno odpočítavať zmeny, ktoré nesúvisia s porušovaním a ku ktorým došlo v rovnakom časovom období ako k porušeniu pravidiel⁵³. Metóda však do značnej miery vychádza z predpokladu, že tieto iné zmeny ovplyvnili oba trhy podobným spôsobom⁵⁴. Úvahy týkajúce sa používania metódy časového a trhového porovnávania, najmä potreba dostatočnej podobnosti príslušných trhov, sú platné aj pre metódu rozdielu v rozdieloch. Z praktického hľadiska táto metóda zvyčajne vyžaduje množstvo údajov z rôznych trhov a období, ktorých získanie nemusí byť vždy ľahké, menšie množstvá údajov však ešte stále môžu umožniť odvodenie dolnej hranice odhadov alebo približných odhadov⁵⁵.

B. Zavádzanie metódy v praxi: postupy na odhadovanie ceny alebo iných ekonomických premenných v scenári neporušovania pravidiel

59. Hneď ako bola zvolená vhodná metóda na stanovenie scenára neporušovania, sú k dispozícii rôzne postupy, ako túto metódu realizovať v praxi. Tieto postupy sa líšia hlavne v miere, v akej sa spoliehajú na jednotlivé alebo priemerné údaje (napr. pozorovanie cien), a do akej miery sú údaje pozorované na porovnávacom trhu⁵⁶.

⁵² Môže to byť porovnávací geografický alebo tovarový trh.

⁵³ Na rozdiel od jednoduchého trhového porovnania, má metóda rozdielu v rozdieloch aj tú výhodu, že abstrahuje od pevných rozdielov medzi (trhmi, ako sú rozdiely v dôsledku stále nižších nákladov na vstupe na jednom z trhov).

⁵⁴ Ak napríklad zvýšenie cien, ktoré nesúvisí s porušovaním pravidiel, bolo v období porušovania vyššie na postihnutom trhu ako na porovnávacom trhu, uplatňovanie metódy rozdielu v rozdieloch za použitia jednoduchých priemerných hodnôt by znamenalo precenenie výšky náhrady škody. Ku kontrole týchto faktorov môže prispieť ekonometrická aplikácia metódy rozdielu v rozdieloch.

⁵⁵ Pozri príklad vnútroštátneho súdu, ktorý ustanovil spodnú hranicu v priebehu kalkulácie výšky škody (hoci nie použitím metódy rozdielu v rozdieloch ale metódy časového porovnania), *Kammergericht Berlin* (Vyšší krajský súd v Berlíne), rozhodnutie z 1. októbra 2009 vo veci 2 U 10/03 Kart.

⁵⁶ Ako sa uvádza v bode 35, údaje použité pri tomto trhovom alebo časovom porovnaní môžu byť údaje, ktoré sa týkajú celého trhu, alebo údaje, ktoré sa týkajú iba určitých špecifických účastníkov trhu.

alebo v porovnávacom období predmetom ďalších úprav. V dôsledku toho sa tieto postupy líšia v množstve údajov, ktoré sú potrebné na ich realizáciu.

60. Jednou z možností realizácie porovnávacích metód je použiť porovnávacie údaje priamo v tvare, v akom boli pozorované, a na základe toho odhadnúť základ hodnoty pre uvedenú ekonomickú premennú v scenári neporušovania pravidiel (napr. v uvedenom príklade cenu múky). Keď je k dispozícii viac ako jedno pozorovanie údajov (napr. cena múky pri viacerých transakciách na geografickom porovnávacom trhu), môžu byť skombinované pomocou výpočtu priemerov do jednej alebo viacerých hodnôt pre scenár neporušovania pravidiel. Takáto(éto) priemerná(é) hodnota(y) pre scenár neporušovania by sa potom mohla(i) porovnávať s priemernou hodnotou (priemernými hodnotami) skutočne zistenou(ými) počas porušovania, napr. cenami skutočne zaplatenými za múku (bližšie pozri oddiel 1).
61. Ak niektoré faktory (ako zvýšenie cien surovín) ovplyvnili iba porovnávací trh alebo trh, kde došlo k porušeniu hospodárskej súťaže, v tom prípade treba v závislosti od požadovanej sily dôkazu a od platných právnych predpisov týkajúcich sa príčinných súvislostí zvážiť, či treba tieto vplyvy zohľadniť a pozorované údaje nejako upraviť. Môžu to byť jednoduché úpravy údajov, keď ovplyvňujúci faktor a rozsah jeho účinkov sa dajú relatívne ľahko zistiť a vysvetliť (pozri oddiel 1). Zložitejšie úpravy pozorovaných porovnávacích údajov možno získať na základe ekonometrických postupov, a to najmä pomocou regresnej analýzy, ktorá je opísaná v oddiele 2. Či tieto úpravy má uviesť, odôvodniť a dokázať žalobca alebo žalovaný, závisí od platných právnych predpisov⁵⁷.
62. V danom prípade voľba medzi týmito rôznymi postupmi závisí od konkrétnych okolností prípadu a od platných právnych predpisov vzhľadom na rôzne výhody a nevýhody týchto postupov, napríklad pokiaľ ide o ich správnosť, presnosť a požiadavky na údaje (pozri oddiel 3).
- (1) Jednoduché postupy: jednotlivé pozorovania údajov, priemery, interpolácia a jednoduché úpravy**
63. V závislosti od požiadaviek platného vnútroštátneho práva a okolností prípadu, najmä stupňa podobnosti trhu, kde došlo k porušeniu pravidiel hospodárskej súťaže, a porovnávacieho trhu resp. obdobia, možno pozorované údaje porovnávať priamo, t. j. bez ďalších úprav s údajmi pozorovanými na trhu, kde došlo k porušeniu⁵⁸.
64. Množstvo údajov pozorovaných pri sledovanej premennej (napr. v príklade múčneho kartelu ceny za múku) môže na porovnávacích trhoch alebo v porovnávacích obdobiach siahť od iba jedného alebo veľmi malého počtu pozorovaní (t. j. ceny pozorovanej pri malom počte transakcií) až po veľké množstvo pozorovaní. Napríklad na ponukových trhoch sa aukcie konajú veľmi zriedka a pri odhade škody býva k dispozícii iba cena zaznamenaná pri jednej ponuke po porušení pravidiel.

⁵⁷ Ako príklad rozdelenia povinností predloženia primerane dostupných dôkazov podporujúcich tvrdenia jednotlivých strán pri vyčíslení škody pozri *Kammergericht Berlin* (Vyšší krajský súd v Berlíne), rozhodnutie z 1. októbra 2009 vo veci 2 U 10/03, Kart.

⁵⁸ Časové porovnanie by napr. mohlo byť založené na jednoduchom pozorovaní cien pred porušením pravidiel a po ňom. Príklad právnych dôsledkov takejto metódy pozri *Corte Suprema di Cassazione* (Najvyšší kasačný súd, Taliansko), rozhodnutie z 2. februára 2007 vo veci 2305 (*Fondiaría SAI SpA/Nigriello*).

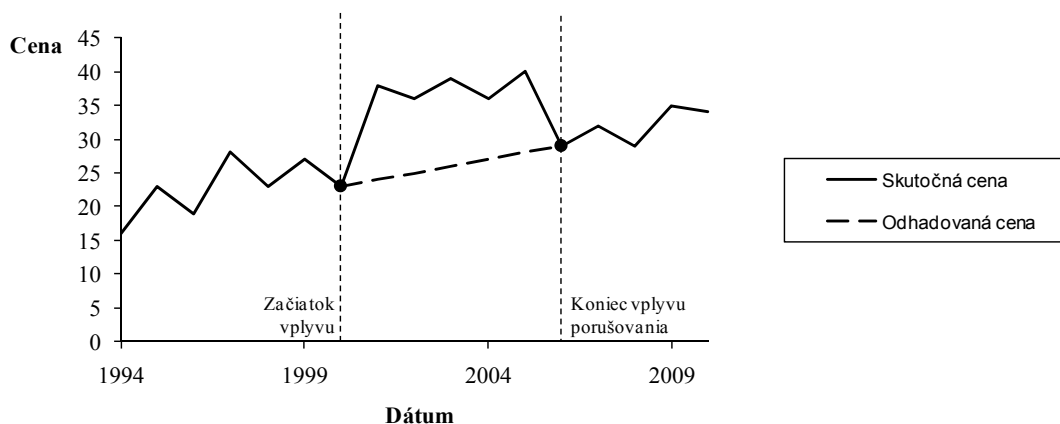
Podobná situácia môže nastať v odvetviach, kde sú bežné dlhodobé zmluvy. Vhodným riešením môže byť použitie odhadov škody na základe jednotlivých pozorovaní, ak sú pre dané obdobie dostatočne reprezentatívne.

65. Pokiaľ možno z porovnávacích trhov alebo období získať väčšie množstvo pozorovaných údajov, napr. ceny platené poškodenou stranou pri sérii transakcií po porušení pravidiel alebo ceny, ktoré viacerí zákazníci platia na inom geografickom trhu, môžu byť tieto pozorovania použité buď jednotlivo, alebo vo forme priemerov⁵⁹.
66. Používanie rôznych foriem priemerov alebo iných foriem zoskupovania údajov môže byť vhodné za predpokladu, že sa porovnáva podobné s podobným. Napríklad ak veľkoobchod žiada náhradu škody za to, že v januári, máji, júli a októbri 2009 kupoval výrobok od účastníkov kartelovej cenovej dohody, a ak je zvolenou metódou porovnanie s iným geografickým trhom, priemerné mesačné ceny, ktoré platia na tomto trhu, *rovnaký typ zákazníkov* (veľkoobchodníci) počas *rovnakých mesiacov*, môžu slúžiť ako vhodné referenčné hodnoty (t. j. porovnanie januárových údajov s januárovými údajmi, májových údajov s májovými údajmi atď.). Porovnávanie údajov z tých istých mesiacov objasní napríklad sezónne rozdiely trvajúce viac než rok a porovnanie sa stane vďaka tomu spoľahlivejšie. V prípade existencie malých mesačných cenových výkyvov, priemerná cena na porovnávacom trhu za celý rok 2009 môže byť považovaná za vhodný indikátor. Môže však nastať aj prípad, že ročné alebo iné priemerné údaje (napr. súhrnné údaje za odvetvie) sú jedinými dostupnými informáciami. Právne systémy v členských štátoch vo všeobecnosti umožňujú účastníkom vychádzať z priemerných údajov a zároveň dávajú žalovaným možnosť preukázať, že existujú významné rozdiely. Ďalej môžu vyžadovať použitie viacerých rozčlenených údajov, ak sú k dispozícii.
67. Ďalšou jednoduchou metódou na odvodenie porovnávacej hodnoty z radu pozorovaných údajov je lineárna interpolácia. V prípade, ak porovnanie v čase indukovalo rad cien z obdobia pred porušovaním pravidiel a po ňom, cena „bez porušovania“ alebo komparatívna cena v čase porušovania sa dá odhadnúť tým, že sa stanoví deliaca čiara medzi cenou pred porušovaním a cenou po ukončení porušovania, ako sa uvádza na náčrte. Z tejto čiary môže byť odvodená porovnávacia hodnota pre každý príslušný časový bod v období porušovania pravidiel. V porovnaní s výpočtom jedinej priemernej hodnoty ceny počas celého obdobia porušovania pravidiel, interpolácia preto umožňuje do určitej miery vysvetliť trendy priebežného vývoja cien, ktoré nesúviseli s porušovaním. Čítanie porovnávacích údajov z interpolovanej čiary preto umožní tvorbu presnejších výsledkov než pri použití priemernej hodnoty za obdobie, napr. v prípadoch, keď sa tvrdilo, že škody vyplývajú z transakcií (alebo inej udalosti), ku ktorým došlo len na začiatku alebo na konci obdobia porušovania pravidiel⁶⁰. Na nasledujúcom obrázku je uvedený

⁵⁹ Na účely tejto praktickej príručky sa pojem „priemer“ používa ako odkaz na stred, t. j. priemer vypočítaný vydelením súčtu pozorovaní počtom pozorovaní. Môžu však nastať situácie, keď je vhodnejšie použiť iné opisné štatistiky (t. j. medián alebo modus). Ak napríklad na trhu pôsobí 25 spoločností, 21 z nich si účtuje cenu 50 EUR a štyri cenu 75 EUR, modálna cena 50 EUR (najčastejšie pozorovaná cena vo vzorke) môže reprezentovať trhovú cenu vo väčšej miere, než je priemer 54 EUR (v tomto prípade, modálna cena sa rovná strednej cene, čo je cena účtovaná spoločnosťou v strednej tabuľke).

⁶⁰ Interpolácia má výhody oproti použitiu priemerov tiež v prípadoch, kde počet transakcií (alebo iných udalostí) je v období porušovania pravidiel nerovnomerne rozložený.

jednoduchý príklad lineárnej interpolácie (prerušovaná čiara zobrazuje interpolovanú cenu bez porušenia pravidiel hospodárskej súťaže, plná čiara skutočne pozorované ceny):

Lineárna extrapolácia funguje podobne ako interpolácia s tým rozdielom, že čiariu tvoria buď údaje iba z obdobia pred porušovaním pravidiel, alebo len z obdobia po jeho porušovaní⁶¹.

68. Môže nastať situácia, keď je celkom jednoduché určiť rozlišujúci faktor medzi trhom (resp. obdobím) porušovania pravidiel a porovnávacím trhom (resp. obdobím) a vykonať zodpovedajúcu úpravu hodnôt pozorovaných porovnávacích údajov. Napríklad niektoré sezónne vplyvy vyskytujúce sa na trhu alebo vplyvy vyplývajúce zo zmien ceny vstupov alebo výmenných kurzov môžu vykazovať určitú pravidelnosť a rozsah, ktoré sa v niektorých prípadoch dajú dosť ľahko pochopiť na základe interných obchodných záznamov zúčastnenej strany alebo z iných zdrojov, ako sú napríklad znalecké posudky. Napríklad v takýchto prípadoch treba priamku získanú pri jednoduchšej lineárnej interpolácii upraviť tak, aby odzrkadľovala tieto vzory⁶².

(2) Regresná analýza

a. Pojem a účel regresnej analýzy

69. Regresná analýza je štatistická metóda, ktorá pomáha skúmať model vzťahu medzi ekonomickými premennými a vypočítať, do akej miery je určitá sledovaná premenná⁶³ (napr. v prípade múčneho kartelu, cena múky⁶⁴) ovplyvnená porušením

⁶¹ Extrapolácia teda predlžuje trend existujúci v časovom rade pred porušovaním alebo po porušovaní pravidiel. Napríklad, ak počas troch rokov pred kartelom dosiahli ceny postupne 12 EUR, 13,20 EUR a 14,52 EUR (čo odzrkadľuje nárast o 10 % za každý rok), pomocou jednoduchšej metódy sa dá odhadnúť, že ceny počas dvoch rokov existencie kartelu dosiahli 15,97 EUR a 17,57 EUR, presnejší odhad základného trendu možno získať pomocou regresnej analýzy.

⁶² Takáto úprava sa, pokiaľ to údaje umožňujú, dá vykonať dômyselnejším spôsobom, pomocou regresnej analýzy, ako je to vysvetlené v nasledujúcom oddiele.

⁶³ Nazýva sa tiež „vysvetlená premenná“ alebo „závislá premenná“.

⁶⁴ Ďalšími možnými sledovanými premennými, pri ktorých môže byť použitá regresná analýza, sú napr. objemy predaja, trhové podiely alebo marže zisku (napr. v prípade vylúčených konkurentov, ktorí

pravidiel, ako aj inými premennými, ktoré neboli postihnuté porušovaním pravidiel⁶⁵ (ako sú napr. náklady na suroviny, zmeny v dopyte zákazníkov, vlastnosti výrobku, úroveň koncentrácie trhu)⁶⁶. Regresná analýza preto umožňuje posúdiť, či a v akej miere iné pozorovateľné faktory ako porušovanie pravidiel prispeli k rozdielu medzi hodnotou sledovanej premennej pozorovanej iba na postihnutom trhu počas porušovania a hodnotou pozorovanou na porovnávacom trhu alebo počas porovnávacieho obdobia. Regresná analýza je teda spôsob, ako vypočítať alternatívne príčiny rozdielov medzi súbormi porovnávaných údajov. Pri všetkých porovnávacích metódach možno v zásade použiť regresnú analýzu, ak je k dispozícii dostatočný počet pozorovaní údajov⁶⁷.

70. Pri regresnej analýze sa viaceré údaje týkajúce sa sledovanej premennej a iných premenných, ktoré ju pravdepodobne ovplyvňujú, skúmajú pomocou štatistických metód. Určený vzťah sa zvyčajne opisuje vo forme rovnice (ktorá sa nazýva „regresná rovnica“ alebo „regresný model“). Táto rovnica umožňuje odhadnúť účinky ovplyvňujúcich premenných na sledovanú premennú a izolovať ich od účinkov porušovania pravidiel. Regresnou analýzou sa odhaduje, ako úzko vzájomnej príslušné premenné navzájom súvisia⁶⁸, čo môže v niektorých prípadoch poukazovať na príčinný vplyv jednej premennej na druhú premennú⁶⁹.
71. Existujú dva hlavné spôsoby vykonania regresnej analýzy na odhad škody v závislosti od toho, či na vytvorenie regresnej rovnice boli použité iba údaje z obdobia (trhov) nepostihnutých porušovaním pravidiel hospodárskej súťaže, alebo či okrem týchto údajov boli použité aj údaje z postihnutého obdobia (trhu). Ak sa na odhad regresie použijú iba údaje z obdobia neporušovania, regresné rovnice budú použité na „prognózu“ účinku na sledovanú premennú v období porušovania pravidiel na základe vzoru identifikovaného mimo tohto obdobia („prognostický prístup“)⁷⁰. Ak sa dodatočne k tomu na odhad regresie použijú aj údaje z obdobia (trhu) postihnutého porušovaním pravidiel hospodárskej súťaže, účinok porušovania objasňuje regresná rovnica pomocou samostatného indikátora premennej (tzv. „fiktívnej premennej“)⁷¹.

žiadajú náhradu škody za ušlý zisk v dôsledku zníženia predaja alebo poklesu marží), výrobné náklady (ktoré môžu byť dôležité v súvislosti s odhadom straty zisku).

⁶⁵ Nazýva sa tiež „vysvetľujúca premenná (premenné)“ alebo „ovplyvňujúca premenná (premenné)“.

⁶⁶ Ďalšie faktory ovplyvňujúce sledovanú premennú môžu zahŕňať napr. objemy zákazníkov a objednávok, použité výrobné technológie, veľkosť a štruktúru nákladov firiem ponúkajúcich výrobok, alebo výdavky na reklamu.

⁶⁷ Zmysluplné použitie štatistických metód však vyžaduje dostatočné množstvo údajov. Tieto súbory pozorovaných údajov možno získať (pri časových porovnaní) zo série časových pozorovaní alebo (pri porovnaní v jednom časovom bode) z radu porovnávacích trhov alebo rozsahu podnikov či rozsahu transakcií, alebo kombináciou oboch (časové pozorovania zo širokej škály trhov, podnikov alebo transakcií).

⁶⁸ Vo viacnásobnej regresnej analýze (podrobnosti pozri ďalej v texte) vzniknutá korelácia je podmienenou koreláciou, t. j. koreláciou, kde je vplyv ďalších premenných riadený.

⁶⁹ Za predpokladu, že to je v súlade s koherentným ekonomickým rámcom a s ďalšími kvalitatívnymi a kvantitatívnymi dôkazmi.

⁷⁰ Táto „prognostická metóda“ sa niekedy nazýva aj „metóda zostatkového modelu“. Tento prístup je znázornený na grafe v bode 79.

⁷¹ Táto „fiktívna premenná“ ukazuje, či v období porušovania pravidiel hospodárskej súťaže došlo v sledovanej premennej k posunu smerom nahor.

72. Či je vhodnejšie použiť prognózu alebo metódu fiktívnej premennej, bude závisieť od okolností prípadu. Zatiaľ čo prognostická metóda má najmä tú výhodu, že umožňuje voľbu regresného modelu, ktorý je založený iba na údajoch zaznamenaných počas obdobia neporušovania pravidiel (a teda neprítomnosti účinkov porušovania pravidiel), použitie údajov z oboch období/trhov umožní presnejší a primeranejší odhad posudzovaných parametrov, najmä ak dostupné údaje z obdobia neporušovania pravidiel sú obmedzené alebo neumožňujú v plnom rozsahu zachytiť dynamiku uvedeného odvetvia. V praxi môžu byť obe metódy často skombinované, napr. voľbou modelu na základe obdobia pred porušovaním pravidiel a odhadom regresie fiktívnej premennej použitím údajov z oboch období (a umožniť, ak je to vhodné, aby sa účinky iných ovplyvňujúcich premenných v období porušovania a neporušovania pravidiel odlišovali).

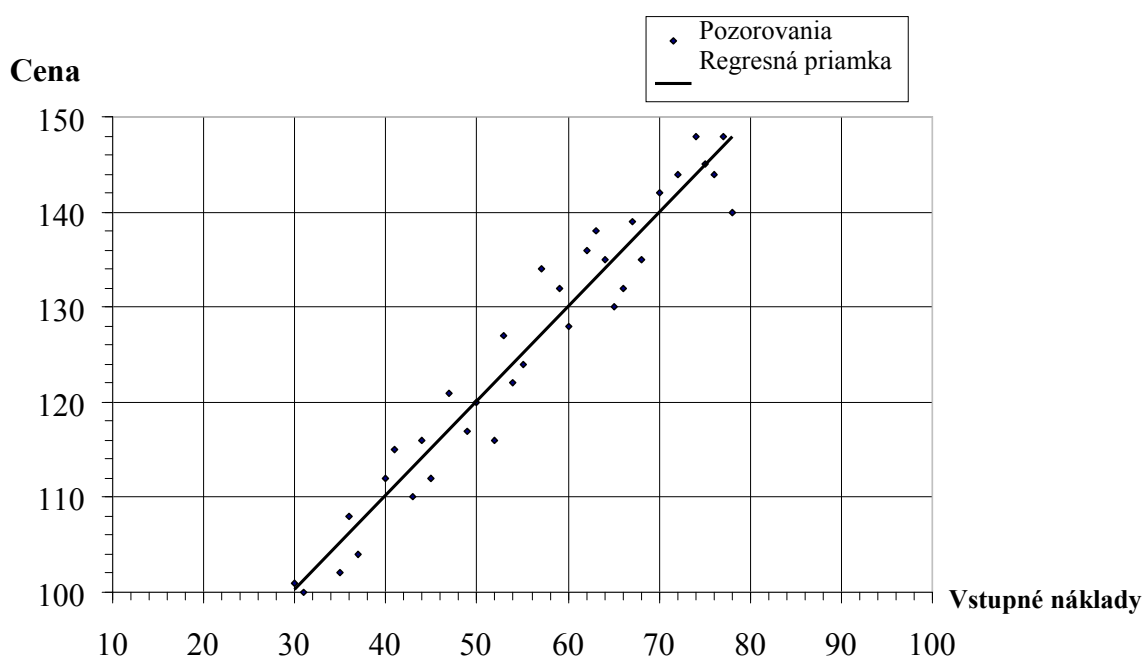
b. Príklady a ilustrácie

73. Jednoduchý príklad, ktorý sa pre ilustráciu sústreďuje iba na jednu potenciálnu ovplyvňujúcu premennú, poukazuje na základné kroky v regresnej analýze. Predpokladajme, že v uvedenom prípade múčneho kartelu ceny, ktoré platia pekárne počas kartelového obdobia mlynárskym podnikom, sa porovnávajú s cenami, ktoré platili pekárne mlynárskym podnikom v období pred porušovaním pravidiel, a že toto porovnanie ukazuje zvýšenie ceny počas porušovania vo výške 20 %. Predpokladajme ďalej, že existujú náznaky, že tento nárast nenastal výlučne kvôli kartelu, ale že počas obdobia porušovania pravidiel sa náklady na dôležitý vstupný materiál (napr. obilniny) takisto výrazne zvýšili. Nie je preto jasné, koľko zo zvýšenia ceny múky sa pripísalo na účet porušovania pravidiel a koľko na účet zvýšenia vstupných nákladov (rast cien obilnín).
74. Jednou z možností riešenia tejto neistoty by mohlo byť využitie údajov z iného obdobia alebo trhu, na ktorom sa vstupné náklady (ceny obilnín) viac podobali a nedochádzalo k porušovaniu, ale môžu existovať situácie, keď to nie je možné⁷². Regresná analýza môže ponúknuť nástroj na vysvetlenie rozdielov vo vstupných nákladoch tým, že poukazuje na štatistický vzťah medzi vstupnými nákladmi a cenami múky. Na tento účel by bolo potrebné preskúmať viaceré pozorovania údajov o vstupných nákladoch (cenách obilnín) a o cenách múky v období, ktoré nebolo postihnuté porušovaním pravidiel⁷³. Vďaka štatistickému spracovaniu týchto pozorovaní je možné zistiť pravidelnosť v tom, ako došlo k ovplyvneniu cien múky v období, keď ceny múky neboli ovplyvnené porušovaním pravidiel. Potom je možné odvodiť štatistický vzťah medzi cenou múky a cenou obilnín v tomto období. Uplatnením poznatkov o tomto vzťahu na cenu múky v období porušovania pravidiel hospodárskej súťaže je možné vylúčiť tú časť zvýšenia ceny múky, ktorú nemožno prisúdiť porušovaniu pravidiel, lež zmenám vstupných nákladov. Toto umožňuje „predpovedať“ cenu múky bez kartelového zvýšenia, avšak so zvýšením ceny spôsobeným vyššími vstupnými nákladmi.
75. Nasledujúci graf poskytuje jednoduchú ilustráciu spôsobu, ako sa odvodzuje štatistický vzťah tohto typu. Graf znázorňuje viaceré pozorovania údajov o vstupných nákladoch (cenách obilnín) a o zodpovedajúcej cene múky na rovnakom

⁷² Napríklad preto, že spoľahlivé údaje z iných období (alebo trhov) nie sú k dispozícii alebo že v takýchto iných obdobiach (alebo trhoch) sa charakteristiky trhu výrazne odlišovali.

⁷³ K možnosti, či zohľadniť, alebo nezohľadniť údaje z obdobia (trhu) porušovania pravidiel pozri bod 82.

mieste v období neporušovania pravidiel. Napríklad, keď v jednom konkrétnom okamihu cena obilnín bola 60, cena múky bola 128. Je možné vyrátať súradnice priamky, ktorá bude najlepšie vyjadrovať všetky pozorovania s cieľom reprezentovať štatistický vzťah (koreláciu) medzi cenou obilnín a cenou múky. Tento vzťah je vyjadrený v nasledujúcom grafe ako priamka a môže byť a zvyčajne aj býva vyjadrená ako rovnica.⁷⁴ Strmosť tejto priamky ukazuje, aké zvýšenie ceny múky je spojené s určitým zvýšením ceny obilnín. V príklade uvedenom na grafe určený vzťah znamená, že napr. nárast ceny obilnín v intervale 50 – 60 sa týka zvýšenia ceny múky v intervale 120 – 130. Vzhľadom na to, že zvýšenie vstupných nákladov (obilnín) o 10 EUR je spojené so zvýšením ceny múky o 10 EUR, tak štatistický vzťah ukazuje, že nárast týchto vstupných nákladov bol úplne prenesený.

76. Znalosť modelu, akým spôsobom vstupné náklady (ceny obilnín) ovplyvnili ceny múky mimo obdobia porušovania pravidiel umožňuje odhadnúť („predpovedať“), nakoľko pozorované vyššie hodnoty týchto nákladov (ceny obilnín) počas obdobia porušovania ovplyvnili ceny múky. Vylúčenie týchto vplyvov z porovnania cien umožňuje odhadnúť zvýšenie ceny spôsobené porušovaním pravidiel na spoľahlivejšom základe než bez regresnej analýzy. V uvedenom príklade, ak v období porušovania cena múky bola 140 namiesto 120 v období neporušovania pravidiel, ale vstupné náklady (ceny obilnín) sa zvýšili z 50 na 60, pravdepodobná cena múky bez kartelu nebude 120, ale 130.

⁷⁴

Súradnice tejto priamky udávajú odhad regresie ceny (ako sledovanej premennej) oproti vstupným nákladom (ako ovplyvňujúcej premennej). V tomto príklade sa na výpočet súradníc priamky používa metóda bežných najmenších štvorcov (OLS), táto priamka sa nachádza v najmenšej vzdialenosti („najmenšie štvorce“) od množiny bodov grafu. Metóda OLS je bežnou štatistickou metódou na odhad parametrov modelu lineárnej regresie.

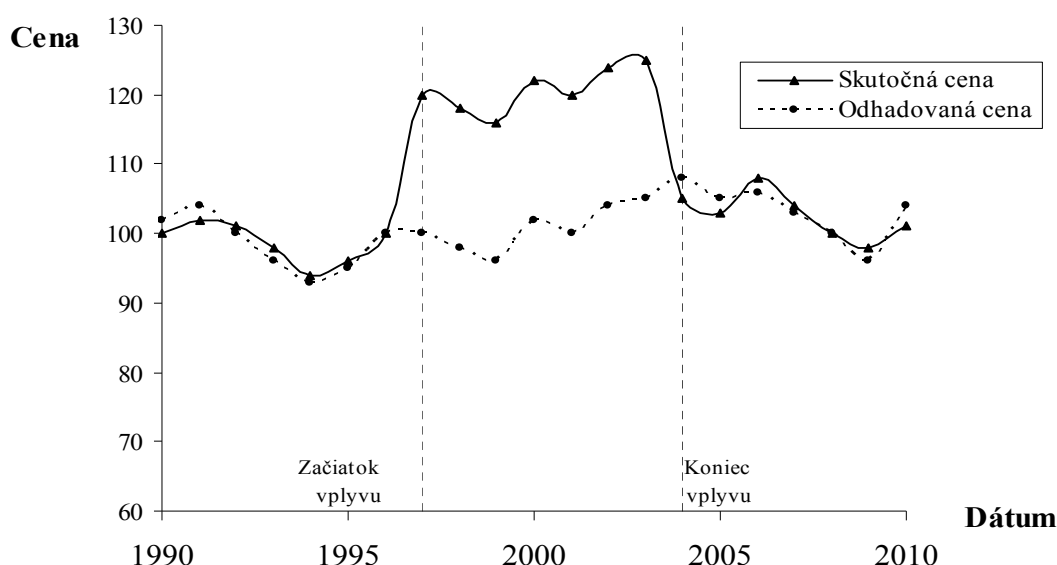
77. Zatiaľ čo už opísaný príklad sa týka iba vplyvu *jednej* inej premennej (ceny obilnín ako vstupného nákladu) na sledovanú premennú (cenu múky), regresná analýza v konkurenčnej praxi zvyčajne musí zohľadniť *niekoľko* ďalších faktorov, ktoré ovplyvňujú sledovanú premennú (*viacnásobná* regresná analýza⁷⁵). V tejto situácii je potrebné skúmať údaje aj z hľadiska ďalších relevantných vplyvných premenných a z týchto údajov je potrebné vyvodiť regresnú rovnicu, ktorá odzrkadľuje ich vzťah k sledovanej premennej. Napríklad v uvedenom príklade múčneho kartelu sa mohlo stať, že v období porušovania pravidiel mlynárske podniky nielenže museli platiť vyššie ceny za obilniny, ale boli tiež vystavené zvýšeniu nákladov na energiu a mzdy a zaviedli efektívnejšie technológie mletia a balenia, z ktorých každá mohla ovplyvniť cenu múky, ktorú predávali pekárňam v období kartelu. Na identifikáciu štatistického modelu, akým spôsobom tieto faktory ovplyvnili cenu múky, je potrebné vykonať analýzu viacerých pozorovaní údajov pri každej z týchto ovplyvňujúcich premenných.
78. Pri vykonávaní regresnej analýzy je dôležité zvážiť všetky premenné, ktoré sú relevantné v konkrétnom prípade. Predpokladajme, že buď žalovaná strana, alebo žalobca používa pri porovnaní cien múky účtovaných mlynárskym podnikom pred porušovaním pravidiel hospodárskej súťaže a počas neho viacnásobnú regresnú analýzu na kontrolu potenciálneho vplyvu už uvedených faktorov (t. j. ceny obilnín, náklady na energiu a prácu, ako aj mlecie a obalovacie technológie) na cenu múky. Pokiaľ však v priebehu kartelu nastala výrazná zmena dopytu (napr. vyšší dopyt pekární po múke z dôvodu zvýšeného dopytu konečných spotrebiteľov po chlebe a múčnikoch), a ak vplyv tohto javu na cenu múky nie je vysvetlený pomocou regresnej rovnice, odhad účinku porušenia pravidiel hospodárskej súťaže môže byť skreslený, a to i napriek inak komplexnej regresnej analýze⁷⁶. Je na platných vnútroštátnych právnych predpisoch určiť v súlade so zásadou efektivity účastníka, ktorý znáša bremeno, aby uplatnil a dokázal skutočnosti, ako sú uvedená zmena v dopyte alebo úplnosť premenných zohľadnených v regresnej analýze.
79. Základom každého vyčíslenia škôd pomocou regresnej analýzy je teda štatistický vzťah medzi sledovanou premennou (napr. cenou) a príslušnou vysvetľujúcou premennou alebo premennými vyjadrenými v regresnej rovnici. Pri použití prognostickej metódy⁷⁷ predstavuje odhad regresnej rovnice pomocou údajov z obdobia neporušovania pravidiel prvý krok. V druhom kroku je pomocou tejto regresnej rovnice a pozorovaných hodnôt uvedených relevantných premenných v období porušovania následne možné odhadnúť cenu, ktorú by poškodené strany boli pravdepodobne zaplatili, keby k porušovaniu nedošlo. V treťom kroku sa z rozdielu medzi touto cenou, ktorá by bola pravdepodobne existovala pri

⁷⁵ Nazýva sa aj „viacrozmerná regresná analýza“ ako protiklad k „regresnej“ („jednorozmernej“) analýze s jednou premennou, tak ako bola použitá v už uvedenom príklade.

⁷⁶ Je však dôležité, aby regresný model zahŕňal nielen všetky relevantné faktory, ale tiež, aby sa nezahrnuli premenné, ktoré sú zjavne bezpredmetné (na základe znalostí v danom odvetví). V skutočnosti by mohli byť odhady náhrady škody nesprávne znížené (dokonca až na nulu), ak sa do vysvetlenia cenových rozdielov v modeli zahrnú bezpredmetné premenné.

⁷⁷ Alternatívnou metódou je metóda fiktívnej premennej, pozri bod 71. Na rozdiel od prognostickej metódy metóda fiktívnej premennej odhaduje účinok porušenia v jedinom kroku, vykoná regresnú analýzu pomocou údajov z obdobia porušovania i neporušovania pravidiel. V prípade už uvedeného príkladu tento prístup odhaduje účinok kartelu ako vzostupný cenový trend, ktorý bol pozorovaný počas obdobia kartelu (t. j. koeficient fiktívnej premennej v regresnej rovnici) a nevysvetľuje sa pomocou zmien iných ovplyvňujúcich premenných, ako sú náklady na suroviny.

neporušovaní, a cenou skutočne zaplattenou poškodeným stranami získa odhad zvýšenia ceny v dôsledku porušovania. Ďalej uvedený graf znázorňuje druhý a tretí krok. Pri použití metódy fiktívnej premennej kombinuje regresná analýza všetky tri popísané kroky⁷⁸.

80. Regresná analýza zobrazená na tomto grafe je založená na prognostickom prístupe, v ktorom sa regresia vykonáva na základe údajov pred porušovaním a po ňom s cieľom vytvoriť rovnicu štatistického vzťahu medzi cenou a rôznymi relevantnými vysvetľujúcimi premennými (vstupnými nákladmi a inými relevantnými faktormi). Pomocou tejto rovnice a pozorovaných hodnôt relevantných vysvetľujúcich premenných sa odvodzuje predpokladaná cena, ktorá pravdepodobne prevládala mimo obdobia porušovania (bodkovaná čiara). Plná čiara je skutočná pozorovaná cena. Rozdiel medzi plnou a bodkovanou čiarou počas obdobia porušovania je odhadované zvýšenie ceny. Bodkovaná čiara mimo obdobia porušovania je takisto odvodená z regresnej rovnice a môže porovnaním so skutočne pozorovanými cenami v období neporušovania (plná čiara) slúžiť na posúdenie prediktívnej sily regresného modelu.

c. Požiadavky na použitie regresnej analýzy

81. Vykonávanie regresnej analýzy vyžaduje znalosť rôznych štatistických metód na posúdenie vzťahu medzi premennými, vytvorenie zodpovedajúcej regresnej rovnice a výpočet presnosti parametrov v tejto rovnici. Okrem toho je nutné mať dobré znalosti o danom odvetví, najmä kvôli formulovaniu správnych hypotéz pri výpočte regresnej rovnice a vykonaní správnej voľby faktorov, ktoré mohli pravdepodobne významne ovplyvniť sledovanú premennú (a ktoré by preto mali byť zahrnuté do analýzy). Znalosť odvetvia je ďalej potrebná na prijímanie informovaných

⁷⁸

V tomto prípade sa regresná rovnica odhaduje na základe údajov z obdobia porušovania i neporušovania pravidiel a priamo ukazuje, nakoľko sa sledovaná premenná zmenila v období porušovania po zohľadnení účinku ďalších vysvetľujúcich premenných.

rozhodnutí o tom, ktoré štatistické metódy sa použijú v danej situácii, napríklad na vysvetlenie nezvyčajných pozorovaní (odľahlých hodnôt) alebo iných špecifických vlastností dátových súborov. Najmä pokiaľ ovplyvňujúce premenné boli samy ovplyvnené porušovaním pravidiel, nezohľadnenie tohto aspektu napr. používaním osobitných štatistických metód⁷⁹ alebo používaním pozorovaných údajov, ktoré sa nachádzajú mimo obdobia alebo trhu, na ktorom došlo k porušovaniu⁸⁰, môže viesť k skresleným výsledkom.

82. Bez dostatočného množstva pozorovaní údajov nedokáže štatistická analýza odhaliť vzťahy medzi ekonomickými premennými. Zistenie vplyvu ovplyvňujúcich premenných na sledovanú premennú preto vyžaduje, aby bol k dispozícii dostatočný rozsah pozorovaní údajov pre všetky sledované premenné. Regresná analýza preto zvyčajne vyžaduje veľké množstvo údajov. Štatistické metódy však môžu pomôcť prekonať niektoré nedostatky alebo deformácie pri výklade údajov⁸¹ a môžu nastať aj situácie, keď má zmysel vykonať analýzu aj na základe menšieho počtu pozorovaní.
83. Pozorovania údajov môžu v byť zásade zhromažďované na rôznych úrovniach súhrnu. Napríklad tam, kde je potrebné analyzovať vzťah medzi cenou a vstupnými nákladmi, by sa mohli skúmať súbory údajov, ktoré sa vzťahujú buď na ceny účtované v jednotlivých transakciách, ročné priemerné ceny v danom odvetví alebo (ako prostredná cesta) mesačné údaje jednotlivých podnikov podľa súborov údajov o jednotlivých vstupných nákladoch na jednotku alebo priemerných nákladoch v danom odvetví. Použitie rozčlenených údajov umožňuje analyzovať väčšie množstvo pozorovaní a získať tak presnejšie odhady. Ak takéto rozčlenené údaje neexistujú alebo nie sú dostupné pre stranu, ktorá vykonáva regresnú analýzu, analýza súhrnných údajov môže naďalej viesť k informatívnym výsledkom, najmä ak súhrnné údaje majú vysokú frekvenciu.
84. Dostatočný rozsah pozorovaní údajov a úroveň súhrnu sú príklady toho, aká dôležitá je pre ekonomickú analýzu spoľahlivosť a relevantnosť údajov. Väčšina súborov údajov je však neúplná a nie všetky dôležité skutočnosti sa pozorujú alebo merajú s vysokou presnosťou. Je preto správne výslovne uviesť tieto nedostatky. Napriek nedokonalosti údajov by sa ekonomickej analýze mala prikladať primeraná váha, aj keď závery by sa mali prijímať opatrne⁸².
85. Ak sa regresná analýza použije primerane, a to na základe dostatočného množstva pozorovaní údajov, môže výrazne spresniť odhad škôd pomocou porovnávacích metód. Treba však zdôrazniť, že aj veľmi sofistikované regresné rovnice vychádzajú z radu predpokladov a sú (rovnako ako všetky metódy predpovedania hypotetických situácií) vhodné len na poskytovanie odhadov. Je dobrým zvykom, aby sa zvažili

⁷⁹ Napríklad použitie inštrumentálnych premenných, ekonometrickej metódy, ktorá môže byť použitá na nápravu takýchto odchýlok.

⁸⁰ Najmä pomocou už opísaného prognostického prístupu, kde sa hodnoty ovplyvňujúcich premenných zahrnuté do modelu na predpoveď hypotetického scenára opravujú vzhľadom na účinok porušovania pravidiel na tieto premenné.

⁸¹ Napríklad tam, kde vzorka pozorovaných údajov nie je celkom reprezentatívna.

⁸² Pozri ďalšie vysvetlenie dôležitosti spoľahlivosti a relevantnosti údajov: Pracovný dokument Generálneho riaditeľstva pre hospodársku súťaž o osvedčenom postupe pre predkladanie ekonomických dôkazov a zhromažďovanie údajov v prípadoch týkajúcich sa uplatňovania článkov 101 a 102 ZFEÚ a prípadov fúzií, na internetovej stránke http://ec.europa.eu/competition/antitrust/legislation/best_practices_submission_en.pdf.

predpoklady regresnej rovnice, pretože niektoré predpoklady môžu byť v danej situácii vhodnejšie ako ostatné a môžu viesť k výrazne odlišným výsledkom.

86. Jeden spôsob, ako sa vyrovnat' s neistotou odhadu, je neuvádzať výsledky ako odhad jednej hodnoty („cena v rámci scenára neporušovania pravidiel je 10 EUR“), ale ako interval („cena v rámci scenára neporušovania pravidiel sa pohybuje od 9 EUR po 11 EUR“). Pojem „interval spoľahlivosti“ sa v štatistike bežne používa na opísanie pravdepodobnosti, že správna hodnota je obsiahnutá v danom intervale. V ekonomike platí dohoda, že 95 % pravdepodobnosť, že konkrétny interval skutočne obsahuje správnu hodnotu, sa považuje za vysokú mieru istoty.
87. Podobný spôsob, ako sa vyrovnat' s neistotou odhadu, je používať pojem „štatistická významnosť“, ktorý je bežným spôsobom testovania, či výsledky získané regresnou analýzou sú náhodné, alebo naozaj odrážajú skutočnú koreláciu. V tomto prípade sa testuje určitá hypotéza: v oblasti žalôb o náhradu škody by takou hypotézou napríklad mohlo byť, či kartel porušujúci pravidlá hospodárskej súťaže skutočne ovplyvnil ceny alebo nie. Hypotéza, že porušenie pravidiel *nemalo* vplyv (a teda že cena v scenári neporušovania pravidiel sa nelíši od ceny v scenári porušovania pravidiel) sa nazýva „nulovou hypotézou“. Regresná analýza sa v takom prípade používa na testovanie tejto nulovej hypotézy. Výsledok regresnej analýzy sa označuje za štatisticky významný, ak je možné nulovú hypotézu zamietnuť, pretože je veľmi nepravdepodobné, že by pozorované výsledky boli náhodné. Na základe dohody sa v ekonomike pravdepodobnosť najmenej 95 %, že nulová hypotéza bude zamietnutá, považuje za dostatočnú na označenie výsledkov za štatisticky významné.
88. Ako bolo uvedené, v ekonomickej vede platí dohoda, že pre veličiny intervalu spoľahlivosti aj štatistickej významnosti sa používa prah pravdepodobnosti 95 %. Je potrebné zdôrazniť, že ide len o dohodu a aj prísnejší alebo menej prísny prah (napríklad pravdepodobnosť 99 % alebo 90 %) môžu rovnako poskytnúť užitočné poznatky. Je to dané tým, že štatistickú významnosť sčasti určuje počet pozorovaní v súbore údajov: ak sú ostatné parametre rovnaké, štatistická významnosť rastie so zväčšovaním vzorky. Správnym postupom je uvádzať zvolený prah pravdepodobnosti. V prípade žalôb o náhradu škody je preto úlohou súdu rozhodnúť podľa uplatniteľného práva o dôkaznej hodnote výsledku takejto regresnej analýzy a o procesných dôsledkoch (týkajúcich sa predovšetkým skutkovej podstaty a dôkazného bremena), ku ktorým takáto analýza môže viesť.
89. Ktorá strana a v akom štádiu konania vykoná regresnú analýzu v súdnom spore, závisí okrem iného od existencie alebo dostupnosti údajov a pravidiel v rámci platných právnych predpisov týkajúcich sa požiadaviek na predloženie primerane dostupných dôkazov, sily dôkazov a rozdelenia dôkazného bremena medzi žalobcom a žalovanou stranou.
90. Rôzne formy už uvedenej regresnej analýzy (body 71 a *nasl.*) sú niekedy označované ako „zredukované“ prístupy, nakoľko slúžia na priamy odhad parametrov rovníc, ktoré sú samy odvodené z iných ekonomických vzťahov (napr. z interakcie ponuky a dopytu), bez ich výslovného modelovania. Alternatívne môžu byť na odhadnutie týchto základných ekonomických vzťahov vytvorené ekonometrické modely. Aj keď tieto ekonometrické modely, ktoré sú zvyčajne označované ako „štrukturálne“, často vychádzajú z obzvlášť silných predpokladov, môžu viesť k hlbšiemu pochopeniu

daného trhu a tvoria neoddeliteľnú súčasť simulačných cvičení na odhadnutie škôd (ako je bližšie uvedené v oddiele III písm. A).

(3) Voľba postupov

91. V oddieloch 1 a 2 boli opísané rôzne postupy, ktorými možno uplatniť porovnávacie metódy v praxi. V danom prípade voľba postupu zvyčajne závisí od radu aspektov, najmä od právnych požiadaviek a skutkových okolností daného prípadu. Úvahy týkajúce sa sily dôkazov a dôkazného bremena pravdepodobne môžu byť v praxi veľmi dôležité.
92. Ekonometrické postupy môžu zvýšiť stupeň presnosti odhadu škôd a môžu tak pomôcť pri zabezpečení vyššej úrovne dôkazov, ak sú vyžadované podľa platných pravidiel. Či je regresná analýza potrebná (podľa možnosti spolu s inými dostupnými dôkazmi) na dosiahnutie takejto sily dôkazov, a ktorá strana znáša v tomto ohľade dôkazné bremeno, to sú otázky platného práva vrátane zásady efektivity práva EÚ. Malo by sa zvážiť, že vykonanie ekonometrickej analýzy zvyčajne vyžaduje značné množstvo pozorovaní údajov, ktoré nemusia byť žalobcom o náhradu škody vždy dostupné. Okrem toho môže sa aj stať, že v danej procesnej situácii uplatniteľná sila dôkazov nevyžaduje od strany znášajúcej dôkazné bremeno, aby použila iné postupy než tie, ktoré sú už uvedené v oddiele 1. Dôvodom môže byť, že príslušný vnútroštátny právny systém považuje porovnávané trhy alebo obdobia za dostatočne podobné, a odhad škôd na základe jednoduchého porovnania je dostatočne presný na to, čo strana musí preukázať v danej procesnej situácii. Môže sa tiež stať, že právny systém stanoví vzhľadom na odhad škody navrhovaný žalobcom a na údaje, ku ktorým má primeraný prístup, presun dôkazného bremena zo žalobcu na žalovaného. V takejto situácii môže žalovaný zvážiť vykonanie regresnej analýzy na vyvrátenie návrhu žalobcu.
93. Dôležitú úlohu môžu hrať aj úvahy o primeranosti, keďže zhromažďovanie údajov a ich ekonometrická analýza môžu viesť k značným nákladom (vrátane nákladov tretích strán), ktoré môžu byť neprimerané alebo môžu dokonca prekročiť hodnotu uvedených nárokov na náhradu škody. Takéto úvahy môžu byť tiež relevantné vzhľadom na zásadu účinnosti⁸³.
94. Súdy v EÚ používali doteraz väčšinou jednoduchú implementáciu porovnávacích metód bez regresnej analýzy založených často na priemeroch⁸⁴. Pristúpili aj na jednoduchú úpravu hodnôt pozorovaných údajov, keď je celkom jednoduché určiť, v čom sa trh (alebo obdobie) porušovania pravidiel líši od porovnávacieho trhu (alebo obdobia). K dnešnému dňu existuje len málo skúseností s ekonometrickou analýzou pri žalobách o náhradu škody pre porušenie antitrustových pravidiel na súdoch v EÚ⁸⁵, hoci takéto postupy môžu, ako je už opísané, poskytnúť cennú pomoc pri vyčísl'ovaní škody spôsobenej porušením článku 101 alebo 102 ZFEÚ.

⁸³ Pozri bod 2 oddielu I časti 1.

⁸⁴ Použitie priemerov bolo akceptované napr. vo veci *Landgericht Dortmund* (Krajský súd, Dortmund), rozhodnutie z 1. apríla 2004, vec 13 O 55/02 Kart (*Vitaminpreise*); WuW/DE-R 1352.

⁸⁵ Nedávny príklad týkajúci sa ušlého zisku v prípade vylúčovania pozri *Juzgado Mercantil numero 2 de Barcelona* (obchodný súd, Barcelona), rozhodnutie z 20. januára 2011, vec 45/2010 (*Céntrica Energía S.L.U./ Endesa Distribución Eléctrica S.A.*).

95. Súd v EÚ niekedy tiež používajú „bezpečnostnú zľavu“, t.j. od hodnôt pozorovaných údajov odpočítajú v súlade s platnými právnymi predpismi dostatočnú sumu, aby zohľadnili neistoty v odhade škody⁸⁶. Regresnú analýzu možno tiež brať do úvahy s cieľom zohľadniť tieto iné možné ovplyvňujúce faktory a získať „odhad dolnej hranice odhadovaných“ vzniknutých škôd⁸⁷.

III. SIMULAČNÉ MODELY, NÁKLADOVÁ A FINANČNÁ ANALÝZA A INÉ METÓDY

96. Popri porovnávacích metódach existujú aj iné metódy stanovenia odhadu hypotetických situácií neporušovania pravidiel. Tieto metódy zahŕňajú najmä simuláciu trhových výsledkov na základe ekonomických modelov (A) a metódu odhadu pravdepodobného scenára neporušovania pravidiel na základe výrobných nákladov a primeraného zisku (B).

A. Simulačné modely

97. Simulačné metódy vychádzajú z ekonomických modelov správania trhu. Ekonomické štúdie o tom, ako trhy fungujú a ako podniky medzi sebou konkurujú, ukázali, že trhy s určitými vlastnosťami môžu umožniť predpovedať pravdepodobné výsledky trhových interakcií, napríklad pravdepodobnú cenu alebo úroveň výroby či ziskové marže. Odvetvie ekonomiky, známe ako priemyselná organizácia, vyvinulo modely hospodárskej súťaže pre rôzne typy trhov, ktoré môžu simulovať tieto výsledky. Tieto modely siahajú od modelov monopolov až po modely dokonalej konkurencie na druhom konci spektra.
98. Prechodné modely navrhnuté tak, aby odzrkadľovali tvrdé správanie na oligopolnom trhu, sú najmä tie, ktoré pôvodne v 19. storočí navrhli ekonómovia Augustin Cournot a Joseph Bertrand. Bertrandov oligopolný model hospodárskej súťaže opisuje trh s pomerne malým počtom firiem (a vysokými prekážkami vstupu), ktoré súťažia cenou a nie objemom výroby. Firmy stanovujú svoje ceny súbežne, na základe presvedčenia o cenách, ktoré určia ich konkurenti. V rámci tohto modelu ceny stúpajú s mierou rozdielnosti výrobkov. Cournotov oligopolný model hospodárskej súťaže opisuje trh s pomerne malým počtom firiem (a vysokými prekážkami vstupu), ktoré súťažia objemom svojej výroby. Predtým, než si zvolia ceny, súbežne si stanovujú množstvo (alebo kapacitu) výrobkov na základe presvedčenia o objeme výroby ostatných firiem. Existuje mnoho rozšírení a verzií Cournotových a Bertrandových modelov. Medzi ne patria najmä dynamické oligopolné modely založené na teórii hier⁸⁸, ktoré berú do úvahy opakované interakcie medzi podnikmi na trhu⁸⁹.

⁸⁶ Napríklad na vylúčenie účinkov iných možných faktorov na sledovanú premennú. Pozri napr. *Kammergericht Berlin* (Vyšší krajský súd, Berlin), rozhodnutie z 1. októbra 2009, vec 2 U 10/03 Kart.; *Oberlandesgericht Karlsruhe* (Vyšší krajský súd, Karlsruhe) z 11. júna 2010 vo veci 6 U 118/05.

⁸⁷ V skutočnosti okrem poskytnutia odhadu náhrady škôd, ktorý určuje vplyv ďalších faktorov, regresná analýza tiež meria presnosť týchto odhadov (vo forme štandardnej chyby), na základe ktorej možno určiť dolnú (a hornú) hranicu odhadovaných škôd.

⁸⁸ Teória hier je štúdiom o tom, ako sa ľudia a podniky správajú v strategických situáciách, v ktorých sa musí zväziť, ako ostatní reagujú na ich činnosť.

⁸⁹ Vzhľadom na opakované interakcie medzi podnikmi na trhu je vhodné vysvetliť napríklad koordinované správanie medzi podnikmi alebo vstup nového konkurenta na trh.

99. Ceny sú pravdepodobne najvyššie (a objemy predaja najnižšie) v monopole a ceny sú pravdepodobne najnižšie (a objemy predaja najvyššie) v situácii dokonalej konkurencie. Bertrandove oligopoly na trhoch s diferencovanými výrobkami⁹⁰ a Cournotove oligopoly spravidla vedú k cenám a objemom niekde medzi úrovňou dokonalej konkurencie a úrovňou monopolu, presný výsledok závisí okrem iného od počtu podnikov na trhu a prekážok vstupu, od stupňa diferenciácie medzi nimi a ich výrobkami a od ďalších charakteristík uvedeného trhu, ako sú vlastnosti dopytu (najmä, nakoľko sú zákazníci citliví na zmeny cien), ako aj kapacity a nákladová štruktúra výrobcov.
100. Na základe týchto teoretických poznatkov, ktoré výsledok trhu (napr. z pohľadu cien) spájajú s určitým daným súborom trhových charakteristík, môžu byť vytvorené simulačné modely na stanovenie odhadu cien (alebo iných premenných), ktoré by boli pravdepodobne prevládali na trhu, ak by nedošlo k porušeniu článku 101 alebo 102 ZFEÚ. Simulačný model by mal byť vytvorený tak, aby kopíroval a) najvýznamnejšie faktory ovplyvňujúce ponuku [najmä spôsob hospodárskej súťaže medzi podnikmi („konkurenčné interakcie“)⁹¹ a nákladovú štruktúru firiem], a b) podmienky dopytu (najmä, do akej miery zákazníci reagujú na zmeny cien). Tieto faktory by boli vyjadrené ako súbor rovníc, do ktorých je nutné zahrnúť niekoľko parametrových hodnôt. Tieto hodnoty môžu byť známe, odhadnuté ekonometricky alebo predpokladané tak, aby výsledok modelu zodpovedal niektorým pozorovaným premenným. Pri použití simulačných modelov na vytvorenie situácie scenára neporušovania pravidiel musia byť štruktúra relevantného trhu a ďalších charakteristík také, aké by existovali bez porušovania pravidiel. Môžu zodpovedať štruktúre a ďalším vlastnostiam trhu pozorovaným v scenári porušovania pravidiel, ale môžu sa od nich tiež do istej miery líšiť⁹².
101. Využitie simulačných modelov na odhad škody môžeme ilustrovať na príklade. V prípade kartelu na diferencovanom tovarovom trhu (napr. čokoládových výrobkov) sa cena v prípade neporušovania pravidiel mohla odhadnúť na základe údajov z obdobia neporušovania takto. Najskôr by sa odhadlo, ako sa dopyt po jednotlivých čokoládových výrobkoch líši pri zmenách vlastnej ceny (elasticita vlastnej ceny) a pri zmenách ceny konkurenčných výrobkov (krížová cenová

⁹⁰ Na trhu s homogénnym tovarom bez obmedzenia kapacity naopak cenová konkurencia podľa Bertranda povedie k výrazne konkurenčným výsledkom. Homogénne výrobky sú výrobky, medzi ktorými sú malé rozdiely, pokiaľ ide o kvalitu alebo vlastnosti.

⁹¹ Pojem „konkurenčné interakcie“ sa používa na označenie spôsobu, akým prebieha hospodárska súťaž medzi podnikmi, napr. (ale nie výlučne) podľa Bertrandovho alebo Cournotovho modelu, alebo akým podniky upúšťajú od vzájomnej súťaže (v prípade koluzívneho správania, ktorým porušujú pravidlá hospodárskej súťaže). Trhy, na ktorých sa ceny tvoria na aukciách alebo v rámci iných ponukových postupov môžu takisto uľahčovať vytvorenie modelov, keďže interakcie medzi konkurentmi často podliehajú pevným pravidlám (ceny alebo objemy výroby, ktoré pravdepodobne vyplnú z aukcie alebo iného ponukového postupu neovplyvneného porušovaním, by sa najmä mohli odhadnúť na základe oligopolných modelov, ktoré využívajú teóriu hier na simuláciu pravdepodobného ponukového správania konkurentov v scenári neporušovania pravidiel).

⁹² Keďže porušovanie pravidiel hospodárskej súťaže môže viesť k zmene štruktúry trhu, alebo zabrániť zmenám na trhu, ktoré by inak nastali (napr. odchod neefektívneho konkurenta), (hypotetické) charakteristiky trhu v scenári neporušovania pravidiel nemusia byť nutne totožné s tými, ktoré by mohli byť pozorované v scenári, kde sa vychádza z porušovania pravidiel. Okrem toho trhové podiely pozorované v období porušovania sa môžu výrazne líšiť od tých, ktoré by existovali bez porušovania, keďže členovia kartelu si môžu rozdeliť trhy medzi sebou.

elasticita)⁹³. Potom by sa rozhodlo, ktorý model zodpovedajúcim spôsobom odzrkadľuje konkurenčnú interakciu medzi firmami v období bez porušenia pravidiel (napr. Bertrandov model hospodárskej súťaže v prípade čokoládových výrobkov). Na tomto základe možno vyrábať ceny, pri ktorých je zisk z hľadiska nákladových parametrov (napr. marginálnych nákladov) a dopytových parametrov (napr. úroveň dopytu) maximalizovaný⁹⁴. Hodnota niektorých z týchto parametrov sa potom môže upraviť, aby odzrkadľovala príslušné podmienky počas obdobia porušovania (napr. predpoklad, že sa náklady na kakaové bôby zvýšia o 10 %). So všetkými týmito informáciami vyjadrenými v rovniciach, možno simulovať (za predpokladu, že firmy sa usilujú o maximalizáciu zisku), aké ceny tieto firmy pravdepodobne účtovali v období porušovania. Zvýšenie cien kartelom sa následne určí na základe rozdielu medzi pozorovanými cenami a simulovanými cenami bez porušovania pravidiel.

102. Tento príklad je náročný, pokiaľ ide o požiadavky na údaje a predpoklady. Dá sa uvažovať o jednoduchších simulačných modeloch na odhadnutie škôd, tie však v ešte väčšej miere vychádzajú z kľúčových predpokladov, ktoré sa dajú ťažko overiť. Napríklad škody spôsobené kartelom porušujúcim pravidlá hospodárskej súťaže sa vypočítajú porovnaním monopolných cien (zameraných na odzrkadlenie cien počas trvania kartelu) s cenami očakávanými v rámci Cournotovho modelu (ktoré by mali odzrkadľovať ceny v scenári neporušovania pravidiel), za použitia údajov, ako sú trhové podiely, náklady a trhová cenová elasticita. Táto metóda však v rozhodujúcej miere závisí od predpokladaných konkurenčných interakcií scenárov s porušením a bez porušenia, ktoré nesú so sebou riziko, že nebudú dostatočne podrobne odzrkadľovať spôsob fungovania kartelu v období porušovania pravidiel hospodárskej súťaže, a spôsob, akým by hospodárska súťaž na trhu fungovala, keby k porušovaniu nedošlo.
103. Simulačné modely sa používajú na odhad trhových výsledkov nielen v prípade kartelov (alebo iných porušovaniach vedúcich k zvýšeniu cien), ale aj v prípade vylučovacieho správania. Napríklad oligopolný model sa používa na simuláciu objemu predaja a trhového podielu, ktorý by bol vylúčený konkurent dosiahol, keby k porušovaniu nedošlo.
104. Každý model simulujúci trhové výsledky je priblížením reality a opiera sa o teoretické a často i faktické predpoklady týkajúce sa trhových charakteristík a pravdepodobného správania výrobcov a zákazníkov. Hoci modely sa svojou povahou opierajú o zjednodušenie reality, aj jednoduché modely môžu v niektorých prípadoch poskytnúť užitočné poznatky o pravdepodobných škodách. Preto na odmietnutie modelu nestačí len poukázať na to, že sa opiera o zdanlivo zjednodušujúce predpoklady, skôr je potrebné zvážiť, ako niektoré zjednodušujúce predpoklady môžu ovplyvniť výsledky v rámci modelu. Vytvorenie komplexného modelu, ktorý kopíruje rad osobitných vlastností uvedeného trhu, ak sa dajú riadne vyriešiť a vyhodnotiť, zvyšuje pravdepodobnosť, že výsledok simulácie bude primeraným odhadom hypotetického scenára neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže. Dokonca aj veľmi komplexné modely však stále vo veľkej miere závisia od správnych predpokladov, najmä pokiaľ ide o hlavné otázky týkajúce sa

⁹³ Po technickej stránke to zahŕňa odhad systému dopytu, ktorý je príkladom štruktúrálnej ekonometrickej analýzy uvedenej v bode 90.

⁹⁴ Hodnota týchto parametrov (napr. hodnota pre marginálne náklady použité pri výpočte) v období bez porušenia môže byť určená tak, že odvodené ceny a objemy sú v súlade s pozorovanými údajmi.

pravdepodobného typu hospodárskej súťaže a pravdepodobného dopytu zákazníkov v scenári neporušovania pravidiel. Okrem toho vývoj zložitých simulačných modelov je technicky náročný, vyžaduje značné množstvo údajov, ktoré nemusia byť vždy pre zainteresovanú stranu dostupné alebo nedajú sa s dostatočnou spoľahlivosťou odhadnúť.

105. Obidva jednoduché a zložitejšie simulačné modely však poskytujú užitočné poznatky pri odhade výsledkov, ktoré by trh vygeneroval, keby nedošlo k porušeniu článku 101 alebo 102 ZFEÚ. Či a v ktorej procesnej situácii právne systémy zväžia, že použitie ekonomickej simulácie je vhodné a jej výsledky sú dostatočne spoľahlivé, bude závisieť od konkrétnych okolností posudzovaného prípadu a požiadaviek podľa platných právnych predpisov.

B. Nákladová a finančná metóda

106. Ďalšími spôsobmi odhadu pravdepodobných cien, ktoré by sa objavili v prípade neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže, je nákladová metóda⁹⁵ alebo metódy založené na finančných výsledkoch podnikov žalobcu alebo žalovaného (finančné metódy).
107. Pri nákladovej metóde sa k nameraným hodnotám výrobných jednotkových nákladov pridá prirážka pre zisk, ktorý by boli „primeraný“ v scenári neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže. Výsledný odhad jednotkovej ceny bez porušovania možno porovnať s jednotkovou cenou, ktorú si skutočne účtuje podnik porušujúci pravidlá, a získať tak odhad zvýšenia ceny⁹⁶.
108. Na realizáciu nákladovej metódy sú vhodné rôzne typy výrobných nákladov, v závislosti od charakteristiky príslušného odvetvia. Je však potrebné zabezpečiť, aby zaobchádzanie s nákladmi a maržami bolo konzistentné. Ak sa napr. za základ tohto výpočtu používajú variabilné náklady (t.j. náklady, ktoré sa menia s úrovňou výroby), pri výpočte ceny treba prirátat hrubú maržu (t.j. maržu po odpočítaní variabilných nákladov). Treba tiež poznamenať, že príslušné náklady na stanovenie ceny môžu byť nielen náklady porušovateľa pravidiel hospodárskej súťaže, ale aj náklady jedného z jeho konkurentov (napr. ak cenu na trhu určuje menej efektívny výrobca).
109. Prvým krokom nákladovej metódy je určiť výrobné náklady na jednotku. Jednotkové náklady možno odhadnúť tak, že sa vydedia skutočné príslušné výrobné náklady porušovateľa(-ov) na príslušnú podnikateľskú činnosť celkovým počtom vyrobených výrobkov. Tento prístup je pomerne jednoduchý v prípade spoločností alebo samostatných obchodných divízií spoločností, ktoré vyrábajú iba jeden hlavný

⁹⁵ Táto metóda sa nazýva aj „metóda nákladov zvýšených o maržu“ alebo „agregátna nákladová metóda“. V prípadoch, keď porovnávacie metódy nie sú vhodné, sa uvádza ako pomocná metóda. Pozri *Bundesgerichtshof* (Spolkový súdny dvor, Nemecko), rozhodnutie z 19. júna 2007 vo veci KBR 12/07 (*Kartel veľkoobchodu s papierom*).

⁹⁶ Zvyčajne sa na vyčíslenie zvýšenia ceny uvažuje o nákladovej metóde. Táto metóda alebo jej prvky sa však môže tiež použiť na vyčíslenie iných foriem ujmy, ako sú ušlé zisky vylúčených konkurentov. Napríklad *Oberlandesgericht Düsseldorf* (Vrchný krajský súd v Düsseldorfe), rozhodnutie zo 16. apríla 2008 vo veci VI-2 U (Kart) 8/06, 2 U 06/08 (*Stadtwerke Düsseldorf*), odhadovaný ušlý zisk vylúčeného konkurenta na základe zväženia nákladov konkurenta a pravdepodobnej ziskovej marže vyjadrenej ako časť z týchto nákladov.

výrobok. Tieto spoločnosti alebo obchodné divízie niekedy uverejňujú hlavné údaje o nákladoch alebo vykazujú tieto údaje v auditovaných účtoch v úradných registroch. V iných situáciách je prístup k údajom a vyčlenenie nákladov na výrobok, ktorý je postihnutý porušovaním pravidiel, oveľa ťažší. Ak sú k dispozícii účtovné údaje, je niekedy potrebné vykonať úpravy vzhľadom na to, že vymedzenie nákladov z účtovného hľadiska sa môže líšiť od ich vymedzenia z ekonomického hľadiska.

110. Môže nastať situácia, že pozorované výrobné náklady počas porušovania pravidiel hospodárskej súťaže nezodpovedajú výrobným nákladom, ktoré by boli pravdepodobné bez porušovania. To by mohlo nastať hlavne z dvoch dôvodov. Po prvé v prípade porušenia článku 101 spoločnosti, ktoré vzhľadom na ich koluzívne správanie nie sú vystavené konkurenčného tlaku existujúcemu v scenári neporušovania pravidiel, fungujú menej efektívne, a preto vytvárajú vyššie výrobné náklady než pod konkurenčným tlakom. Po druhé môžu porušovatelia pravidiel znížiť výrobu, a preto môžu počas porušovania predísť úsporám z rozsahu, ktoré mohli viesť k zníženiu výrobných nákladov. Ak existujú náznaky, že k takýmto situáciám došlo, úpravy pozorovaných údajov o nákladoch porušovateľa(-ov) pravidiel hospodárskej súťaže môžu byť primerané. Ak tieto úpravy neboli vykonané, pozorované náklady v rámci nákladovej metódy môžu ešte stále prispieť k odhadu dolnej hranice možného zvýšenia ceny.
111. Druhý krok nákladovej metódy vyžaduje odhadnutie „primeranej“ ziskovej marže a jej pripočítanie k jednotkovým výrobným nákladom. Existujú rôzne metódy odhadu „primeranej“ ziskovej marže. Sú založené buď na časovom, alebo trhovom porovnaní alebo na ekonomických modeloch a majú tak spoločné črty s metódami opísanými v predchádzajúcich oddieloch. Napríklad odhad ziskovej marže, ktorú možno primerane očakávať v období neporušovania pravidiel, sa dá odvodiť od ziskových marží podobných podnikov na porovnateľnom geografickom trhu, ktorý nie je ovplyvnený porušovaním pravidiel, alebo na porovnateľných tovarových trhoch⁹⁷. Podobne možno ako základ na odhad použiť ziskové marže podniku porušujúceho pravidlá (alebo podobného podniku) počas obdobia pred porušením pravidiel alebo po ňom. Obe tieto porovnávacie metódy spočívajú na predpoklade, že referenčné obdobie, trh alebo podnik sú dostatočne podobné⁹⁸ vzhľadom na trhové charakteristiky, ktoré sú pre ziskové marže relevantné, ako je úroveň hospodárskej súťaže na trhu⁹⁹, nákladová štruktúra výrobcov (vrátane inovačných nákladov), využitie kapacít a kapacitných obmedzení. Tieto predpoklady sa nedajú vždy ľahko overiť, pretože na stanovenie cien a marží podniku môže mať vplyv veľké množstvo faktorov a strategických rozhodnutí.
112. Ďalšou metódou odhadu „primeranej“ ziskovej marže je zohľadnenie povahy hospodárskej súťaže a trhových znakov bez porušovania pravidiel hospodárskej súťaže, a odvodenie pravdepodobnej ziskovej marže z poznatkov o modeloch

⁹⁷ *Bundesgerichtshof* (Spolkový súdny dvor, Nemecko), rozhodnutie z 19. júna 2007 vo veci KBR 12/07 (*Kartel veľkoobchodu s papierom*) týkajúci sa ziskových marží vytváraných v „porovnateľných odvetviach“.

⁹⁸ Pre príslušné úvahy o dostatočnej podobnosti pozri body 38–58v časti 2 oddielu II.

⁹⁹ Napr. či by hospodárska súťaž bola taká silná, aby stlačila cenu smerom nadol k medzným nákladom (ako predpokladá model dokonalej konkurencie), alebo či by marže zisku vzhľadom na oligopolnú štruktúru boli vyššie, aj keby nedošlo k porušovaniu pravidiel hospodárskej súťaže.

priemyselnej organizácie¹⁰⁰. Bez porušenia pravidiel hospodárskej súťaže by sa napr. ceny mohli blížiť nákladom vzhľadom na relatívnu homogénosť výrobu a nadmerné kapacity na trhu. V takýchto prípadoch je pravdepodobné, že zisková marža výrobcov bude pomerne nízka¹⁰¹.

113. Z už uvedených skutočností je zrejmé, že odhad pravdepodobných nákladov bez porušovania pravidiel, ako aj odhad „primeranej“ marže si v praxi vyžadujú posúdenie mnohých zložitých otázok. Okrem toho nákladová metóda predpokladá prístup k údajom, ktoré môže vlastniť namietajúca strana alebo tretia strana. Avšak v závislosti od okolností konkrétneho prípadu a vzhľadom na požiadavky vyplývajúce z platných právnych predpisov môže poskytnúť užitočné poznatky na podporu odhadu škody spôsobenej porušením antitrustových pravidiel.
114. V metódach založených na finančnej analýze sa berú za východiskový bod pri určovaní, či žalobca utrpel škodu a aká je výška škody, finančné výsledky podniku žalobcu alebo žalovaného.
115. V prípade, že žalobcom vo veci náhrady škody je podnik, ktorý utrpel škodu v dôsledku porušenia pravidiel, môže analýza finančnej situácie tohto podniku (a najmä jeho ziskovosti) poskytnúť užitočné poznatky o utrpenej škode. Môže to byť užitočné najmä v prípadoch, keď sa uplatňuje nárok na náhradu straty zisku, napríklad v prípade konkurenta, ktorému nezákonne zabránili v prístupe na trh.
116. Na základe toho sa môžu použiť štandardné metódy posudzovania ziskovosti podniku (ako je napríklad metóda „čistej aktuálnej hodnoty“, ktorou sa vypočíta aktuálna hodnota budúcich peňažných tokov podniku) s cieľom umožniť stanovenie výšky škody. Užitočné informácie môžu poskytnúť aj metódy hodnotenia podnikov vrátane účtovných metód.
117. Pre všetky tieto metódy sa musí vypracovať hypotetický scenár: keď sa vypočíta skutočná ziskovosť podniku žalobcu, musí sa posúdiť, aká by bola jeho ziskovosť v prípade, že by nedošlo k porušeniu pravidiel. Tento hypotetický scenár je možné vytvoriť s použitím údajov o ziskovosti z porovnávacieho trhu. Tento prístup sa potom podobá už uvedeným porovnávacím metódam¹⁰². Napríklad na vypracovanie scenára bez porušenia pravidiel by sa mohli použiť údaje o ziskovosti žalobcu pre porušením pravidiel a po ňom. Na vytvorenie hypotetického scenára sa môže použiť aj alternatívna norma. Jednou možnosťou v tejto súvislosti je použiť ako referenčnú hodnotu kapitálové náklady: toto kritérium udáva minimálne ziskové rozpätie potrebné v danom odvetví na prilákanie kapitálu, preto sa dá predpokladať, že dotknutý podnik by v prípade scenára bez porušenia pravidiel dosiahol prinajmenšom takýto minimálny zisk.
118. Jednou z výhod finančných metód je, že informácie potrebné na ich použitie môžu mať v niektorých prípadoch k dispozícii podniky vzhľadom na účtovné požiadavky,

¹⁰⁰ Pozri body 98 a nasl. v časti 2 oddielu III.

¹⁰¹ V týchto prípadoch sa kapitálové náklady (t. j. náklady, za ktoré dokáže firma získať kapitál na trhu) niekedy považujú za aproximáciu „primeranej“ ziskovej marže. Marže v prípade neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže sa však významne líšia od kapitálových nákladov, napríklad ak neexistuje dokonalá konkurencia alebo ak majú určité podniky osobitné nákladové výhody alebo pri dopytových a ponukových šokoch.

¹⁰² Bližšie pozri bod 32 a nasledujúce.

alebo môžu byť dokonca verejne prístupné, ak ide o prípad verejne obchodovateľných spoločností.

C. Iné metódy

119. V tejto praktickej príručke sú opísané metódy, ktoré boli dosiaľ najviac zohľadňované v právnej praxi a v akademickom výskume. Netreba ich však chápať ako vyčerpávajúci zoznam, po prvé uvedené metódy sa môžu ďalej rozvíjať alebo môžu byť v praxi vypracované ďalšie metódy.
120. Po druhé, metódy, ktoré *nie* sú rozoberané v tejto praktickej príručke, by sa napriek tomu mohli ukázať ako užitočné najmä na určenie hornej alebo dolnej hranice¹⁰³ alebo približného odhadu¹⁰⁴ utrpenej škody. Najmä tam, kde právne systémy poskytujú možnosť približného odhadu, vnútroštátne súdy sa rozhodli používať na určenie sumy priznanej náhrady škody poškodeným skôr pragmatické postupy než zložité vykonávanie metód uvedených v oddieloch A a B. Napríklad v prípadoch, keď nový účastník bol vylúčený z trhu v rozpore s článkom 101 alebo 102 ZFEÚ, obchodné plány sa niekedy využívali¹⁰⁵ ako zdroj informácií o pravdepodobných ziskoch podniku, aj keď v niektorých prípadoch upravených v závislosti od trhových podmienok alebo využitím údajov z porovnávacieho trhu alebo podniku.
121. Je vecou vnútroštátnych súdov stanoviť, či podľa platných pravidiel môže byť prijatá metóda na vyčíslenie škody v danom prípade, ak sa dodržia zásady účinnosti a rovnocennosti právnych predpisov EÚ.

IV. VOĽBA METÓD

122. Každá z metód opísaných v oddieloch II a III v zásade poskytuje užitočné poznatky vo vzťahu ku všetkým porušeniam článku 101 alebo 102 ZFEÚ a rôznym druhom škody, ktoré môžu porušenia týchto článkov spôsobiť. Tieto metódy predovšetkým umožňujú odhadnúť nielen rozsah nezákonného zvýšenia ceny v cenovom karteli, ale tiež napríklad objem predaja, alebo ušlý zisk spoločnosti, ktorá utrpela škodu v dôsledku vylučovacích praktík zo strany dominantného konkurenta.
123. Je potrebné zdôrazniť, že s istotou a presnosťou sa dá len odhadnúť, nie zmerať, aký charakter by mal hypotetický scenár neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže. Neexistuje žiadna metóda, ktorá by mohla byť vo všetkých prípadoch zvolená za najvhodnejšiu. Každá z opísaných metód a postupov má špecifické znaky, silné a slabé stránky, vďaka ktorým je viac či menej vhodná na odhad škody spôsobenej za daných okolností. Metódy sa od seba líšia najmä v jednoduchosti uplatnenia, miere, v ktorej sa opierajú o údaje vychádzajúce zo skutočných trhových interakcií alebo o predpoklady založené na ekonomickej teórii, a v rozsahu, v ktorom zohľadňujú iné

¹⁰³ Napríklad odhad hornej hranice možno získať pomocou kritickej analýzy strát. Táto metóda v prípade zvýšenia cien hodnotí, aké straty v množstvách by mohli viesť k nerentabilnosti zvýšenia cien.

¹⁰⁴ Hypotetické zisky sa napr. na prvý pohľad dajú zistiť tak, že ako kritérium sa zvolia kapitálové náklady za predpokladu, že v prípade neporušenia pravidiel hospodárskej súťaže by podnik zarobil kapitálové náklady, ktoré predstavujú najmenší výnos požadovaný od tých, ktorí mu kapitál poskytli. K obmedzeniam tohto prístupu, pozri poznámku pod čiarou č.101.

¹⁰⁵ Pozri napríklad *Højesteret* (Dánsky najvyšší súd), rozsudok z 20. apríla 2005 vo veci UFR 2005.217H (*GT Linien A/S/De Danske Statsbaner DSB a Scandlines A/S*).

faktory, ako porušenie pravidiel hospodárskej súťaže, ktoré mohli ovplyvniť situáciu účastníkov.

124. Vhodný prístup k vyčísl'ovaniu za konkrétnych okolností každého prípadu sa musí určiť podľa platných právnych predpisov. Okrem sily dôkazov a dôkazného bremena podľa platných právnych predpisov môže sa zohľadňovať dostupnosť údajov, vynaložené náklady a čas, ako aj ich úmernosť k výške žalovanej škody. Náklady, ktoré bude potrebné v tejto súvislosti zvážiť, nemusia byť len náklady, ktoré strane nesúcej dôkazné bremeno vzniknú pri použití metódy, ale obsahujú aj náklady druhej strany na vyvrátenie tvrdení prvej strany a náklady súdneho systému pri hodnotení výsledkov získaných pomocou tejto metódy za prípadnej účasti súdneho znalca. Náklady a bremeno poškodenej strany a ich proporcionalita môžu byť mimoriadne relevantné vzhľadom na zásadu efektívnosti¹⁰⁶. Okrem toho rozhodnutie podľa platných právnych predpisov o tom, či a ak áno, ktorá z metód a postupov opísaných v tejto praktickej príručke by mala byť použitá, môže závisieť aj od dostupnosti iných dôkazov, napr. listinných dôkazov vytvorených podnikmi počas ich činnosti, ktoré poukazujú na to, že nezákonne dohodnuté zvýšenie ceny bolo v určitom rozsahu naozaj zrealizované.
125. Je možné, že v danom prípade sa predpokladá použitie *viacerých* metód (napr. porovnanie rôznych období a rôznych geografických trhov), a to buď alternatívne, alebo kumulatívne. Ak dve rôzne metódy poskytujú podobné výsledky, môžu tieto poznatky viesť právny systém k tomu, aby tomuto odhadu výšky škody (podľa možnosti dolnej hranici) založenému na týchto metódach pripisoval väčšiu dôkaznú hodnotu. Pokiaľ však použitie dvoch metód vedie k zdanlivo protichodným výsledkom (najmä ak dve znepriatelené strany vychádzajú každá z inej metódy), nie je zvyčajne vhodné jednoducho vziať priemer oboch výsledkov ani by nebolo vhodné vychádzať z toho, že protichodné výsledky sa navzájom zrušia v tom zmysle, že obe metódy by sa nemali brať do úvahy. V takejto situácii by bolo skôr vhodné preskúmať dôvody rozdielnych výsledkov a starostlivo zvážiť silné a slabé stránky jednotlivých metód a ich implementáciu v danom prípade.

¹⁰⁶

Pozri bod 2 oddielu I časti 1.

Časť 3 – Vyčíslenie škôd spôsobených rastom cien

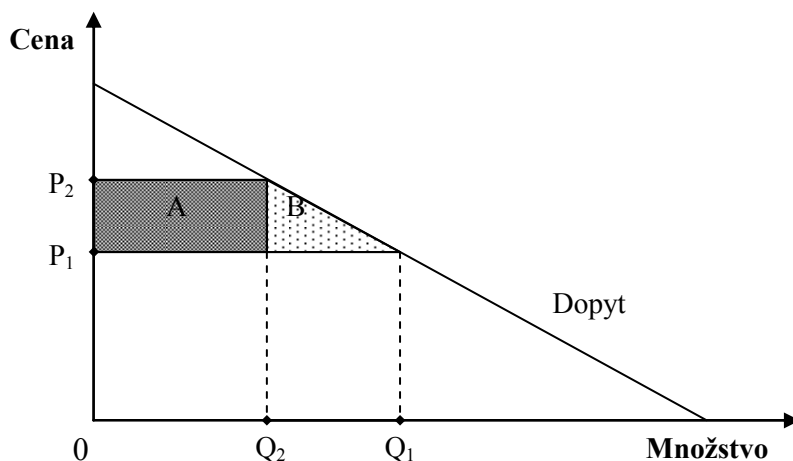
I. ÚČINKY PORUŠOVANIA PRAVIDIEL VEDÚCE K RASTU CIEN

126. Protisúťažné praktiky môžu spôsobiť nárast cien, ktoré priamy a často i nepriamy zákazník¹⁰⁷ platí podniku porušujúcemu pravidlá hospodárskej súťaže za uvedený výrobok. Priami zákazníci podniku porušujúceho pravidlá hospodárskej súťaže sú tí, ktorí si kúpia výrobok priamo od jedného z podnikov porušujúcich pravidlá. Nepriami zákazníci sú tí, ktorí si kúpia výrobok ovplyvnený porušením pravidiel od týchto priamych zákazníkov alebo iných nepriamych zákazníkov.
127. Typickými príkladmi porušovania pravidiel vedúceho k takémuto rastu cien sú cenové kartely alebo nadmerné ceny, ktoré účtuje podnik s dominantným postavením. Zákazníci môžu byť ovplyvnení aj praktikami, ktoré vedú k obmedzeniu objemu výroby, rozdeleniu trhov alebo zákazníkov – k narušeniu hospodárskej súťaže, čo zvyčajne vedie k rastu cien. Iný druh škody vznikne, keď porušovanie pravidiel negatívne vplýva na trhové postavenie konkurentov. Vyčíslenie takejto škody a jej dôsledky na zákazníkov sú uvedené v časti 4.
128. Podľa rozsahu, v akom porušovanie pravidiel vedie k rastu cien uvedených výrobkov, je možné rozlíšiť dva hlavné druhy¹⁰⁸ škody spôsobenej porušovaním pravidiel:
- a) škoda vyplývajúca z toho, že priami a nepriami zákazníci podnikov porušujúcich pravidlá musia platiť za každý výrobok viac, než by zaň zaplatili, keby k porušovaniu nedošlo („zvýšenie ceny“). Tento druh škody je ďalej analyzovaný v oddiele II; a
 - b) škoda vyplývajúca z takzvaného „objemového efektu“, ktorý je spôsobený tým, že v dôsledku nárastu cien sa nakúpilo menej uvedených výrobkov. Tento druh škody je ďalej analyzovaný v oddiele III.

Nasledujúci obrázok predstavuje tieto dva hlavné účinky v štylizovanej podobe:

¹⁰⁷ V niektorých prípadoch podniky, ktoré neporušujú pravidlá, môžu zvýšiť svoje ceny, keďže trhové ceny sú z dôvodu porušovania vyššie. Zákazníci, ktorí kupujú od týchto podnikov sa niekedy nazývajú ako „umbrella customers“. Do akej miery môžu títo zákazníci požadovať náhradu škody od podniku porušujúceho pravidlá, závisí od príslušných právnych predpisov.

¹⁰⁸ Pre ďalšie druhy škody, pozri bod 22 v časti 1 oddielu III.

129. P_1 je účtovaná cena, ak trh nie je ovplyvnený porušením článku 101 alebo 102 ZFEÚ. Na dokonale konkurenčnom trhu sa táto cena rovná nákladom na výrobu ďalšej jednotky (medzným nákladom) dodávateľa. Mnohé trhy v skutočnosti nie sú dokonale konkurenčné a ceny bez porušovania pravidiel hospodárskej súťaže na týchto trhoch sú nad úrovňou medzných nákladov. Pri cene P_1 , je Q_1 množstvo výrobkov zakúpených zákazníkmi.
130. P_2 je vyššia cena vyplývajúca z porušovania pravidiel, ktoré má účinok na cenu. To zase vedie k nižšiemu dopytu (Q_2), pretože niektorí zákazníci usúdia, že vyššie ceny, ktoré budú musieť zaplatiť, prevyšujú hodnotu vlastníctva výrobku alebo využívania služby. Tento vplyv sa nazýva „objemový efekt“, alebo „účinnosť množstva“. Do akej miery rast cien ovplyvňuje dopyt závisí od elasticity dopytu: elasticita dopytu meria, o aké percento sa zmení predané množstvo výrobku na danom trhu v reakcii na jedno percento zmeny ceny na určitej úrovni dopytu, a poskytuje užitočné informácie o rozsahu objemového efektu pri malých zmenách cien.
131. Obdĺžnik A predstavuje hodnotu prenesenú od zákazníkov na porušovateľov z dôvodov porušenia pravidiel hospodárskej súťaže: zákazníci, ktorí nakupujú za vyššiu cenu P_2 musia prevádzať viac peňazí do podniku resp. podnikov porušujúcich pravidlá, aby získali daný výrobok. Môžu požadovať náhradu za to, že museli platiť viac. V oddiele II je vysvetlený spôsob vyčíslenia tejto škody.
132. Trojuholník B predstavuje objemový efekt, a tým hodnotu, o ktorú prišli tí zákazníci, ktorí by si kúpili výrobok za cenu P_1 , ale zdržia sa kúpy, keď cena vzrastie na P_2 ¹⁰⁹.
133. Niektorí zákazníci používajú príslušný výrobok na svoje obchodné činnosti – napr. na predaj alebo výrobu iného tovaru. Keď nakupujú za cenu P_2 (alebo kúpia menej), ujde im zisk, ktorý by dosiahli, keby boli schopní kupovať za cenu P_1 . Môžu požadovať náhradu za túto stratu zisku. V oddiele III je uvedený spôsob vyčíslenia tejto škody. Ostatní zákazníci sú koneční zákazníci. Ak títo zákazníci nenakupujú za cenu P_2 , znamená to, že sa im nepodariť zúžitkovať tieto výrobky alebo služby, za

¹⁰⁹

Pre ekonomiku ako celok preto tento trojuholník predstavuje stratu hodnoty pre zákazníkov v dôsledku zníženia výroby, zatiaľ čo vplyv zvýšenia cien vplyva na rozdelenie aktív v ekonomike, trojuholník B znamená prosperitu, ktorá nevznikla porušením pravidiel hospodárskej súťaže. V ekonomike sa to nazýva „umítnená strata“.

ktoré sú ochotní platiť cenu P_1 ¹¹⁰. Platné právne predpisy môžu ustanoviť, že časť alebo celá škoda súvisiaca s touto stratou úžitku z výrobku, musí byť nahradená. Minimálne koneční spotrebitelia, ktorí musia znášať vyššie náklady (napr. na nákup náhradného tovaru), a ktorí teda utrpeli skutočnú stratu¹¹¹, musia mať právo na náhradu škody.

134. V predchádzajúcich riadkoch sú zhrnuté základné trhové účinky porušovania pravidiel hospodárskej súťaže, ktoré vedie k vyššej predajnej cene. Porušenie článku 101 alebo 102 ZFEÚ môže ovplyvniť aj stranu dopytu a viesť k nižším nákupným cenám, ktoré platia porušovatelia pri vlastnom zásobovaní výrobkami, napríklad v prípade kartelu kupujúcich alebo v prípade zneužívania trhového postavenia dominantným kupujúcim voči dodávateľom. V takomto prípade by cenové účinky spočívali v „znížení ceny“ pre dodávateľa porušovateľa pravidiel, a často aj v zvýšení ceny na následných trhoch, t. j. pre priamych a nepriamych zákazníkov porušovateľa pravidiel¹¹². Rovnaké metódy, ako sa používajú na vyčíslenie zvýšenia ceny sa môžu v zásade použiť aj na vyčíslenie zníženia ceny, napr. nižších cien, ktoré členovia zákaznickeho kartelu platia dodávateľom.
135. Rovnaké metódy možno v zásade použiť¹¹³ aj tam, kde na prvý pohľad nie je viditeľné žiadne zvýšenie ceny, pretože porušenie slúžilo na umelú stabilizáciu cien počas určitého časového obdobia, v ktorom by ceny za normálnych trhových podmienok (t. j. bez porušenia) klesali. V ďalších častiach označuje výraz „zvýšenie ceny“ aj tieto situácie.

II. VYČÍSLENIE ZVÝŠENIA CENY

136. Rôzne typy porušovania pravidiel hospodárskej súťaže vedú priamo alebo nepriamo k zvyšovaniu cien. Pri žalobách o náhradu škody pre porušenie antitrustových pravidiel ide často o zvyšovanie ceny spôsobené kartelmi, ako sa ďalej analyzuje v oddiele A. Vyčíslenie škôd v dôsledku iných typov porušovania pravidiel sa rozoberá v oddiele B.

A. *Vyčíslenie zvýšenia ceny spôsobeného kartelmi*

137. Pri žalobe o náhradu škody – v rámci platných právnych predpisov – je potrebné vyčísliť zvýšenie ceny uhradenej žalobcom(-ami). Ekonomické a právne štúdie analyzovali účinky kartelov; niektoré poznatky z týchto štúdií sú uvedené v oddiele 1.

¹¹⁰ Je tiež možné, že zákazníci sú ochotní platiť vyššiu cenu ako P_1 , ale nižšiu ako P_2 .

¹¹¹ K tomuto právnemu výrazu pozri spojené veci C-295/04 až C-298/04, *Manfredi*, Zb. 2006, s. I-6619, bod 95.

¹¹² Členovia kartelu/dominantní kupujúci s vedúcim postavením na následných trhoch pravdepodobne obmedzia nákupy vstupov, aby znížili ich ceny, čím sa tiež zníži predaj výstupov a zvýšia následné ceny.

¹¹³ Iba metóda založená na porovnaní medzi časovými obdobiami vo variante „pred a počas“ porovnávania (t. j. porovnanie cien pri porušení s cenami pred porušením) by zrejme nebola vhodná, ak sa neuplatňujú regresná analýza alebo jednoduché úpravy na zohľadnenie faktorov, ktoré by viedli k zníženiu ceny pod bežnú trhovú situáciu (napr. znížené náklady na materiál).

138. Pri žalobách o náhradu škody je vhodné rozlišovať medzi počiatočným zvýšením ceny, ktorú priamy zákazník platí podniku porušujúcemu pravidlá (pozri oddiel 2), a možnou ujmou, ktorú takéto zvýšenie spôsobuje nepriamym zákazníkom na rôznych úrovniach dodávateľského reťazca (oddiel 3).

(1) Účinky kartelov

139. Kartely sú dohody a zosúladené správanie medzi dvoma alebo viacerými podnikmi zamerané na ovplyvňovanie parametrov hospodárskej súťaže praktikami, ako je stanovenie nákupných alebo predajných cien alebo iných obchodných podmienok, pridelovanie výrobných alebo predajných kvót alebo rozdelenie trhov (vrátane koordinovaného postupu pri predkladaní súťažných návrhov – bid-rigging). Na zistenie, či takéto praktiky nie sú v rozpore s článkom 101 ZFEÚ, nie je potrebné vyčísliť konkrétne účinky tohto správania, pretože predmetom kartelovej dohody je vylúčenie, obmedzenie alebo narušenie hospodárskej súťaže¹¹⁴.
140. Porušovanie pravidiel hospodárskej súťaže vystavuje členov kartelu riziku odhalenia, a teda rozhodnutiu potvrdzujúcemu porušenie a uloženie pokút. Samotná skutočnosť, že podniky sa napriek tomu zapájajú do nezákonnej činnosti, naznačuje, že od nej očakávajú významný prospech, t. j. že kartel bude mať účinky na trh a teda svojich zákazníkov¹¹⁵.
141. Štúdia vypracovaná pre Komisiu preskúmala empirické dôkazy o existencii účinkov zvýšenia ceny a o ich rozsahu¹¹⁶. Táto štúdia čerpá z celého radu existujúcich empirických štúdií o účinkoch kartelov. Štúdia predovšetkým upresňuje vzorky kartelov skúmané v najrozsiahlejších existujúcich štúdiách tým, že berie do úvahy len a) kartely, ktoré vznikli po roku 1960 (berie teda do úvahy iba novšie kartely), b) kartely, pri ktorých boli k dispozícii odhady priemerného zvýšenia ceny (a nielen odhady najvyššieho alebo najnižšieho zvýšenia ceny), c) kartely, pri ktorých príslušné podkladové štúdie výslovne vysvetlili spôsob výpočtu priemerného odhadu zvýšenia ceny, d) kartely ktoré boli prediskutované v recenzovaných vedeckých článkoch alebo v kapitolách knižných publikácií¹¹⁷. Zatiaľ čo interpretácia výsledkov tejto činnosti vyžaduje určitú opatrnosť¹¹⁸, štúdia vypracovaná pre Komisiu obsahuje niekoľko užitočných informácií o účinkoch kartelov.

¹¹⁴ Rozsudky Všeobecného súdu v spojených veciach T-25/95 atď., *Cimenteries CBR SA/Komisia*, Zb. 2000, s. II-491, body 837, 1531, 2589; vec T-202/98, *Tate & Lyle/Komisia*, Zb. 2001, s. II-2035, body 72 – 74); oznámenie Komisie: usmernenia o uplatňovaní článku 81 ods. 3 Zmluvy (Ú. v. EÚ C 101, 27.4.2004, s. 97), body 20 – 23.

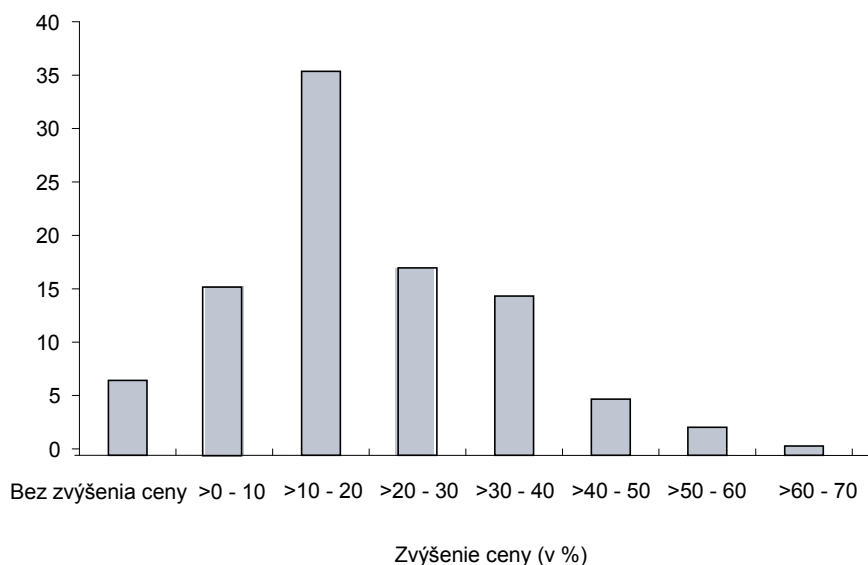
¹¹⁵ Pozri aj rozhodnutie *Kammergericht Berlin* (Vyšší krajský súd v Berlíne) z 1. októbra 2009 vo veci 2 U 10/03, v ktorom súd uviedol podobný argument.

¹¹⁶ Externá štúdia vypracovaná pre Komisiu „Quantifying antitrust damages“ (2009), s. 88 a nasl., k dispozícii na webovej stránke <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/index.html>.

¹¹⁷ V štúdii sa uvádza celkovo 114 kartelových dohodách na základe rôznych typov nekalých praktík, vrátane koordinovaného postupu pri predkladaní súťažných návrhov (bid-rigging). Vzorka zahŕňa medzinárodné a vnútroštátne kartely, ktoré zasiahli širokú škálu odvetví. Geografický rozsah vzorky zahŕňa USA a Kanadu, rovnako ako kartely v Európe a iných oblastiach.

¹¹⁸ Predovšetkým sa zdá byť možné, že kartelom, ktoré majú účinok na trh, sa venuje v empirických štúdiách väčšia pozornosť, než kartelom, ktoré nemajú žiadne účinky, čo môže viesť k určitému skresleniu výsledkov, pozri štúdiu *Quantifying antitrust damages*, s. 89 (odkaz v poznámke pod čiarou č.116) pre ďalšie podrobnosti o výklade údajov použitých v tejto štúdii.

142. Na základe pozorovaných údajov štúdia zistila, že v 93 % všetkých sledovaných kartelov vedie kartel k zvýšeniu ceny. Pokiaľ ide o rozsah tohto zvýšenia, v štúdiu sa dospelo k týmto záverom¹¹⁹:

143. Podľa tejto štúdie je pozorované značné rozpätie zvýšenia ceny (niektoré kartely majú dokonca zvýšenie ceny vyššie ako 50 %). V prípade okolo 70 % všetkých kartelov zahrnutých v tejto štúdii predstavuje zvýšenie ceny v rozpätí od 10 % do 40 %. Priemerné zvýšenie ceny zaznamenané v týchto karteloch je okolo 20 %.
144. Poznatky tejto štúdie sa zhodujú s poznatkami iných dostupných empirických štúdií, a síce, že a) drvivá väčšina kartelov v skutočnosti vedie k zvýšeniu ceny, a b) existujú značné rozdiely v pozorovanom rozsahu zvýšenia. Každá z týchto ďalších empirických štúdií dospieva do značnej miery k podobnému odhadu rozsahu priemerného zvýšenia ceny, ako sa už uviedlo¹²⁰.
145. Tieto poznatky o účinkoch kartelov nenahrádzajú vyčíslenie konkrétnej škody utrpenej žalobcami v danom prípade. Vnútroštátne súdy však na základe týchto empirických poznatkov tvrdia, že kartely pravdepodobne spravidla vedú k zvýšeniu ceny a že čím dlhší a čím udržateľnejší je kartel, tým ťažšie bude pre žalovanú stranu tvrdiť, že v konkrétnom prípade nedošlo k žiadnemu nepriaznivému vplyvu na cenu¹²¹. Takéto závery sú však upravené uplatniteľnými právnymi predpismi.

¹¹⁹ Štúdia Quantifying antitrust damages, strana 91 (odkaz v poznámke pod čiarou č.116). Rozsah zvýšenia je vyjadrený ako percentuálny podiel na skutočnej cene. To znamená, že ak skutočná cena (to znamená uhradená cena, ktorá bola ovplyvnená porušením pravidiel) je 100 EUR a zvýšenie ceny predstavuje, dajme tomu 10 %, hypotetická cena bez porušenia pravidiel by bola 90 EUR.

¹²⁰ Podrobnosti a ďalšie odkazy pozri v štúdii „Quantifying antitrust damages“, strany 89 a nasl. (pozri poznámku pod čiarou č.116).

¹²¹ Pozri napríklad *Bundesgerichtshof* (Spolkový súdny dvor, Nemecko), rozhodnutie z 28. júna 2005 vo veci KBR 2/05 (*Transportable concrete*) (v súvislosti s posudzovaním nezákonného zisku účastníkov kartelu na účely výpočtu pokuty).

(2) Počiatočné zvýšenie ceny hradené priamym zákazníkom

146. Všetky metódy a postupy opísané v časti 2 môžu byť v zásade použité na vyčíslenie počiatočného zvýšenia ceny, ktorú zákazníci zaplatili podnikom porušujúcim pravidlá hospodárskej súťaže. Iné typy dôkazov (ako napr. interné podklady o osobitnej dohode o zvýšení ceny) takisto poskytujú cenné informácie o rozsahu zvýšenia ceny. Vzhľadom na to, že počiatočné zvýšenie ceny zodpovedá prevodu peňazí od priamych zákazníkov na podnik alebo podniky porušujúce pravidlá, každá prípadná informácia o nezákonných ziskoch subjektov porušujúcich pravidlá môže takisto slúžiť na vyčíslenie tohto zvýšenia, aj keď pravdepodobne dôjde k podhodnoteniu sumy zaplatenej v dôsledku vyššej ceny¹²².
147. Na ilustráciu, ako možno tieto metódy a postupy použiť na odhad ceny v scenári neporušovania pravidiel a na základe tohto odhadu stanoviť zvýšenú cenu zaplatenú zákazníkmi podnikom porušujúcim pravidlá, je vhodné zvážiť štylizovaný príklad múčneho kartelu spomenutý v časti 2¹²³.

Múčny kartel

V tomto príklade sa všetka múka v niektorom z členských štátov vyrába v štyroch mlynárskych podnikoch (mlyn A, mlyn B, mlyn C a mlyn D). Tieto mlyny nakupujú obilniny od rôznych poľnohospodárov, melú ich a príslušne upravujú, balia múku a predávajú ju pekárom. Títo pekári používajú múku na pečenie chleba, ktorý predávajú spotrebiteľom a supermarketom.

Vnútroštátny orgán na ochranu hospodárskej súťaže prešetrí trh pre podozrenie zo stanovenia cien a v januári roku 2008 vykoná neohlásené kontroly v priestoroch mlynárskych podnikov. Orgán na ochranu hospodárskej súťaže prijal v júli 2010 rozhodnutie, v ktorom potvrdzuje, že všetky štyri mlynárske spoločnosti porušili článok 101 ZFEÚ tým, že sa zúčastňovali v období od 1. januára 2005 do 31. decembra 2007 na jedinom a pokračujúcom porušovaní pravidiel hospodárskej súťaže, ktoré sa týkalo výroby múky, ktoré zahŕňalo celý členský štát a pozostávalo zo stanovenia ceny.

Pekárenská spoločnosť, ktorá kúpila múku od jedného z mlynárskych podnikov (mlyn A), žaluje tento podnik o náhradu škody, ktorú utrpela v dôsledku porušenia článku 101 ZFEÚ¹²⁴. Pekáreň tvrdí, že porušovanie pravidiel viedlo k rastu cien múky, a žiada náhradu za úhradu tohto zvýšenia ceny za všetky nákupy uskutočnené v rokoch 2005, 2006 a 2007.

148. Pekáreň je priamym zákazníkom jedného z podnikov porušujúcich pravidlá hospodárskej súťaže. Ak porušenie spôsobilo vyššie ceny, pekáreň zaplatila zvýšenú cenu za každú jednotku zakúpenej múky, ktorej cena bola ovplyvnená. Použitie opísaných metód a postupov prinesie odhad ceny, ktorú by pekáreň zaplatila za múku, keby k porušovaniu nedošlo. Odpočítaním ceny v prípade neporušovania

¹²² Pozri aj § 33 ods. 3 bod 3) nemeckého zákona proti obmedzovaniu hospodárskej súťaže (*Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen*), podľa ktorého možno podiel na zisku, ktorý podnik získa porušovaním pravidiel hospodárskej súťaže, zohľadniť pri odhade škody.

¹²³ Akákoľvek podobnosť tohto fiktívneho príkladu so skutočnými udalosťami je čisto náhodná, tento príklad nevyjadruje názor Komisie na konkrétny podnik alebo odvetvie, a najmä na primerané vymedzenie trhu v takomto odvetví.

¹²⁴ Vnútroštátne právo môže stanoviť, že všetci členovia kartelu sú spoločne a nerozdielne zodpovední za celú škodu spôsobenú kartelom. Tento príklad nemá vplyv na tieto pravidlá.

pravidiel od ceny, ktorú pekáreň skutočne zaplatila, sa stanoví kartelové zvýšenie ceny za zakúpenú jednotku. Toto číslo sa vynásobí počtom jednotiek, ktoré pekáreň zakúpila, s cieľom zistiť skutočné priame straty v dôsledku zvýšenia ceny (za predpokladu, že v období porušovania nedošlo k podstatným zmenám vo zvýšení ceny). Odhad zvýšenia ceny, ktorú zaplatila pekáreň v tomto prípade, bude ilustrovaný pomocou porovnávacích metód, keďže sú najčastejšie používané v praxi a často poskytujú užitočné výsledky pri vyčíslení pôvodného zvýšenia ceny.

a. Časové porovnanie

149. Žalujúca pekáreň v tomto prípade kupovala múku od mlyna A pred obdobím, v ktorom vnútroštátny orgán na ochranu hospodárskej súťaže zistil porušovanie pravidiel, počas neho a po ňom. Ako sa už uviedlo, aby sa mohli použiť ceny skutočne zaplatené pred porušovaním alebo po ňom na rekonštrukciu cien, ktoré by platili v prípade neporušovania, je nutné najprv určiť, ktoré ceny boli ovplyvnené porušovaním pravidiel a ktoré neboli. To znamená zistiť, v ktorej fáze začalo porušovanie zo strany kartelu vplývať na trh s múkou a v ktorej fáze sa tento vplyv skončil.
150. V danom prípade vnútroštátny orgán na ochranu hospodárskej súťaže určil trvanie porušovania pravidiel. V skutočnosti rozhodnutie podrobne rozvádza dôkazy, ktoré mal orgán k dispozícii, z čoho vyplýva, že mlynárske podniky sa stretli v januári 2005, aby rokovali o cenách a následne pokračovali v mesačných stretnutiach, aby upravili svoje dohody o cenách. Posledné stretnutie sa uskutočnilo v decembri 2007. Po vykonaní kontroly podnikov v januári 2008 orgán nenašiel žiadne dôkazy o stretnutiach. Zdá sa, že v prvom kroku ceny pred januárom 2005 a po decembri 2007 sú vhodným materiálom na časové porovnanie. Ako sa však uvádza v časti 2, je potrebné ďalej zvážiť, do akej miery môžu tieto údaje poslúžiť ako porovnávacie údaje.
151. Ako sa už uviedlo, orgán na ochranu hospodárskej súťaže môže vo svojom rozhodnutí obmedziť zistenie porušovania na určitú dobu a naznačovať, že porušovanie mohlo trvať dlhšie¹²⁵. V takomto prípade je lepšie vyhnúť sa používaniu príslušných údajov o cenách za obdobie, ktoré mohlo byť ovplyvnené porušovaním pravidiel (a zahŕňa tak zvýšenie ceny), i keď sa takéto údaje napriek tomu môžu použiť na určenie dolnej hranice odhadu výšky škody, t. j. bezpečný odhad minimálnej utrpenej škody.
152. Trvanie porušovania pravidiel hospodárskej súťaže zo strany kartelu sa okrem toho môže líšiť od trvania účinkov porušovania: mlyny porušili článok 101 ZFEÚ tým, že uzavreli zmluvy, ktoré sú v rozpore s týmito pravidlami. Na to, aby sa mohlo stanoviť, ktoré z pozorovaných cien neboli postihnuté porušovaním pravidiel, je potrebné pozrieť sa na to, odkedy dokedy sa účinky tejto zmluvy prejavovali, a nie na jej uzavretie. Ak sa preukáže, že podniky, ktoré sa stretli prvýkrát v januári 2005, ale ich dohoda bola uplatňovaná od marca roku 2005, ceny do marca 2005 by nemali byť postihnuté porušovaním pravidiel.
153. Pokiaľ ide o vhodnosť použitia cien pozorovaných po období porušovania pravidiel, je možné, že účinky kartelu na trh možno pozorovať aj potom, čo účastníci kartelu

¹²⁵

Pozri bod 43v časti 2 oddielu II.

prestali praktizovať typ spolupráce, ktorý je podľa článku 101 ZFEÚ zakázaný¹²⁶. Platí to najmä v prípade oligopolných trhov, kde informácie získané vďaka kartelu by mohli členom kartelu umožňovať dlhodobu – aj po ukončení porušovania pravidiel z ich strany – sledovať stratégiu, ktorej cieľom je predávať za vyššiu cenu než je pravdepodobná cena v prípade neporušovania bez toho, aby sa podieľali na praktikách zakázaných podľa článku 101 ZFEÚ¹²⁷. Je tiež možné, že bývalí členovia kartelu sa po ukončení kartelu uchýlili k inému typu porušovania pravidiel hospodárskej súťaže, ktoré vedie k zvýšeniu ceny zákazníkov. V takýchto prípadoch by mohlo akékoľvek časové porovnanie na základe pozorovaných cien po ukončení porušovania viesť k podceneniu zvýšenia ceny, ktorú zákazníci zaplatili porušovateľom, keďže ceny po ukončení porušovania mohli byť stále ovplyvnené týmito porušovaniami. Tam, kde má v tomto prípade žalujúca pekáreň dôvod domnievať sa, že takto to mohlo byť v prípade cien, ktoré platila v roku 2008 a neskôr, mohla v svojom podaní na súd použiť len tieto ceny na odhad dolnej hranice škody spôsobenej zvýšením ceny.

154. V tomto prípade žalujúca pekáreň konštatuje, že ceny zaplatené pred porušovaním pravidiel hospodárskej súťaže sú vhodné na odhad pravdepodobnej hypotetickej ceny. Ak pekáreň porovnáva ceny pozorované počas porušovania a mimo neho, tým implicitne predpokladá, že celý rozdiel medzi cenami zaplatenými v rokoch 2003 a 2004, keď neexistovalo žiadne porušovanie zo strany kartelov, a cenami zaplatenými v rokoch porušovania 2005, 2006 a 2007, bol spôsobený porušovaním pravidiel. Je však možné, že na vývoj cien v období porušovania pravidiel významne vplývali iné príčiny ako samotné porušovanie. Alternatívnou príčinou, ktorá ovplyvnila vývoj cien, mohli byť napr. zmeny v cenách obilnín. Tieto zmeny možno započítať pomocou postupov uvedených už v časti 2 oddielu II B. Tvrdenie, že zostávajúci rozdiel medzi cenami v období porušovania a cenami bez porušovania je spôsobený samotným porušovaním, získava väčšiu silu, pokiaľ možno určiť iné významné vplyvy a pokiaľ sú cenové údaje upravené na základe týchto vplyvov¹²⁸. Okolnosti, za ktorých sa takéto úpravy od žalobcov alebo žalovaných vyžadujú, závisia od platných právnych predpisov.

b. Iné porovnávacie metódy

155. Okrem časového porovnania môžu byť na vyčíslenie sumy počiatočného zvýšenia ceny zaplatenej priamym zákazníkom užitočné aj iné porovnávacie metódy uvedené v časti 2. V prípade múčneho kartelu žalujúca pekáreň môže alternatívne použiť porovnanie s cenami z iného geografického alebo tovarového trhu, a tým znázorniť, aké by boli pravdepodobné ceny na jej vlastnom trhu bez porušovania pravidiel.

¹²⁶ Pozri aj bod 44 v časti 2 oddielu II.

¹²⁷ Ďalšie poznatky o pôsobení týchto „zosúladených vplyvov“ obsahujú „Usmernenia o hodnotení horizontálnych fúzií podľa nariadenia Rady o kontrole koncentrácií medzi podnikmi. Ú. v. EÚ C 31, 5.2.2004, s. 5, bod 39.

¹²⁸ To nemá dosah na použitie vnútroštátnych pravidiel, čo umožňuje žalobcovi využiť základné, neupravené porovnanie cien v období porušovania a neporušovania k podaniu počiatočného návrhu alebo si splniť povinnosti, ktoré mu ukladajú vnútroštátne právne predpisy v súvislosti s predložením primerane dostupných dôkazov podporujúcich jeho tvrdenia (najmä ak vnútroštátne právne predpisy umožňujú, aby súdy určili náhradu škody formou približného odhadu alebo ju určili na základe *ex-aequo-et-bono*). Pravidlá pre silu dôkazov a dôkazné bremeno zostávajú takisto nedotknuté.

156. Jednou z možností je porovnanie s údajmi o cenách múky pozorovaných na inom geografickom trhu. Za predpokladu, že uvedený múčny kartel sa vzťahuje na vnútroštátny trh, mohli by sa na vytvorenie ceny bez porušenia použiť údaje o cenách z iného členského štátu. V prípade trhov subnárodného regionálneho rozsahu môžu byť predajné ceny múky z rôznych regionálnych trhov vhodným referenčným bodom.
157. Pokiaľ majú byť porovnávacie ceny vhodným ukazovateľom pre ceny, ktoré by platili bez porušovania pravidiel, nemali by byť samy ovplyvnená rovnakým alebo podobným porušovaním. Ak sa používajú údaje o cenách múčneho kartelu zo susedného geografického trhu a existujú dôkazy, že protisúťažná dohoda sa vzťahuje aj na tento trh, ceny na tomto trhu spôsobia podhodnotenie zvýšenia ceny. Aj v prípade susedných trhov môže porušovanie na jednom trhu mať vplyv na susedný trh (napríklad prostredníctvom zvýšenia dopytu na trhu bez porušovania), ktorý tak nemusí odzrkadľovať ani ceny v prípade neporušovania pravidiel.
158. Ak má porovnávací trh odlišné trhové charakteristiky, údaje o cenách na tomto trhu takisto nemusia mať dostatočnú výpovednú hodnotu o tom, aké ceny by platili v prípade neporušovania predpisov. Dodávateľmi na trhu ovplyvnenom porušovaním sú v tomto prípade štyri mlyny. Ak sa napr. preukáže, že pred začatím porušovania pravidiel zo strany kartelu existovala silná konkurencia, údaje o cenách zo susedného trhu charakterizované prítomnosťou dominantného mlynu by nemuseli dostatočne odzrkadľovať ceny bez pôsobenia kartelu a môžu slúžiť len ako základ na stanovenie dolnej hranice odhadu.
159. Ak žalujúca pekáreň využíva údaje o cenách z rôznych geografických trhov v podobe, v akej boli zistené, vzniká implicitný predpoklad, že zostávajúce rozdiely medzi cenami, ktoré boli porušovateľom skutočne zaplatené, a cenami prevládajúcimi na tomto porovnávacom trhu sú spôsobené porušovaním pravidiel. V závislosti od okolností prípadu a požiadaviek podľa platných právnych predpisov, postupy opísané v časti 2 oddielu II B sa môžu použiť na stanovenie a zohľadnenie možných alternatívnych vplyvov na ceny.
160. Ďalšia možnosť, ako odhadnúť cenu bez porušovania, je porovnanie s údajmi o cenách pozorovaných na iných tovarových trhoch. V prípade múky je však ťažké nájsť dostatočne podobný tovar na trhu, ktorý nie je ovplyvnený rovnakým alebo podobným porušovaním pravidiel hospodárskej súťaže.

(3) Prenesenie zvýšenia ceny

161. Priami zákazníci podnikov porušujúcich pravidlá hospodárskej súťaže, ktorí platia za zvýšenie ceny spôsobené kartelovou dohodou, môžu sami predávať ovplyvnené výrobky (alebo ich použiť ako vstup pre vlastnú výrobu iného tovaru alebo služieb). V prípade uvedeného múčneho kartelu sú pekárne priamymi zákazníkmi podnikov porušujúcich pravidlá a používajú zakúpenú múku na pečenie chleba, ktorý potom predávajú buď priamo konečným spotrebiteľom, alebo supermarketom. Títo priami zákazníci (pekárne) v reakcii na zvýšenie ceny, ktorému čelia, zvýšia ceny za vlastné tovary alebo služby (chlieb, ktorý predávajú), čím prenášajú niektoré alebo celé počiatočné zvýšenia ceny na vlastných zákazníkov (spotrebiteľov alebo supermarketov). Rovnaký vplyv existuje, keď ide o *nepriamych* zákazníkov (napr. v tomto prípade o supermarketov), ktorí sami zvyšujú vlastné predajné ceny

v obchodných transakciách so zákazníkmi, a tým prenášajú zvýšenie ceny, ktoré bolo najskôr prenesené na nich.

162. Takéto prenášanie zvýšenia ceny zvyčajne zahŕňa objemový efekt: zvýšenie ceny, ako sa uvádza v bodoch 128 a nasl., zvyčajne vedie k poklesu dopytu. Pokiaľ v prípade múčneho kartelu pekárne prenesie zvýšenie ceny tým, že zvýši cenu, ktorú za chlieb účtuje supermarketom a konečným spotrebiteľom, môže znížiť negatívny finančný vplyv tohto zvýšenia na seba, avšak utrpí pokles dopytu¹²⁹. Tento pokles dopytu pre pekárne znamená pokles predaja a ušlý zisk – škodu, ktorá je spôsobená aj porušovaním pravidiel a mala by byť nahradená (pozri oddiel III).
163. Zvýšenie ceny v dôsledku prenosu a pokles predaja sú teda vnútorne prepojené. V skutočnosti sú tak prenesenie zvýšenia ceny, ako aj objemový efekt determinované rovnakými faktormi, najmä elasticitou dopytu koncových zákazníkov. Je to preto, že podmienky na trhu, pokiaľ ide o dopyt koncových zákazníkov, ovplyvňujú predajnú cenu i príslušný objem predaja, pri ktorom by pekárne maximalizovala svoje zisky..
164. V súvislosti s nárokom na náhradu za zvýšenie ceny pri žalobách o náhradu škody pre porušenie antitrustových pravidiel môže prenesenie zvýšenia ceny prichádzať do úvahy v dvoch rôznych typoch situácií:
- a) V rámci žaloby podanej priamym zákazníkom požadujúcim náhradu za počiatočné zvýšenie ceny, ktoré zaplatil (v tomto prípade žaloba pekárne proti mlynu A), môže žalovaný kartel porušujúci pravidlá tvrdiť, že priamemu zákazníkovi by v skutočnosti nemala byť nahradená škoda spôsobená zvýšením ceny, keďže zvýšil vlastné ceny, a preto preniesol zvýšenie ceny. Táto obhajoba sa bežne nazýva „obhajoba založená na prenesení“. Prenesenie zvýšenia zo strany kupujúceho môže, ako už bolo uvedené, viesť k poklesu predaja, a teda k strate jeho zisku.
 - b) Žaloba nepriameho zákazníka proti porušovateľovi pravidiel (napr. žaloba supermarketu alebo spotrebiteľa, ktorý kúpil chlieb od pekárne, proti mlynárskemu podniku) závisí aj od argumentu prenesenia zvýšenia ceny. V skutočnosti môže nepriamy kupujúci požadovať náhradu za zvýšenie ceny iba v prípade, ak pôvodné zvýšenie ceny, ktoré zaplatil priamy zákazník, bolo čiastočne alebo úplne prenesené na neho. To môže mať význam pre žalobcov, ktorí sa nachádzajú na rôznych úrovniach dodávateľského reťazca, vrátane konečných zákazníkov.
165. Kedy je možná obhajoba založená na prenesení a ktorá strana nesie dôkazné bremeno, upravujú rôzne právne predpisy¹³⁰. Hospodárske aspekty, ktoré treba pri vyčíslení škody v prípade prenesenia zvýšenia zohľadňovať (pozri body 168 a nasl.), sa môžu využiť bez ohľadu na podobu týchto predpisov.

¹²⁹ Túto spojitosť medzi spoločnosťou prenášajúcou zvýšenie cien jej vlastným objemom predaja, v inej súvislosti, tiež zdôraznil Súdny dvor vo veci C-147/01 *Weber's Wine World*, Zb. 2003, s. I-11365, body 98 – 99: „i keď je preukázané, že (...) zvýšenie cien bolo prenesené na tretie osoby vcelku alebo sčasti. (...) tieto osoby môžu byť poškodené v dôsledku poklesu objemu predaja“.

¹³⁰ Pozri bielu knihu Komisie o žalobách o náhradu škody pre porušenie antitrustových pravidiel ES (KOM(2008) 165 v konečnom znení, 2.4.2008), kde sú uvedené navrhované opatrenia a politické možnosti, ako postupovať pri žalobách o náhradu škody v prípade prenášania zvýšenia ceny.

166. V oboch už uvedených prípadoch sa žalobcovia a žalovaní pri dokazovaní svojho tvrdenia, že zvýšenie ceny bolo prenesené na nepriameho zákazníka, spoliehajú na dva rôzne prístupy: môžu byť
- a) vyčíslit' pôvodné zvýšenie ceny a určiť pomer prenesenia zvýšenia ceny na nepriameho zákazníka, prípadne na rôznych úrovniach dodávateľského reťazca, za použitia už uvedených ekonometrických postupov, alebo
 - b) použiť už uvedené metódy a postupy, aby zistili, či príslušný nepriamy zákazník zaplatil zvýšenie ceny. Uplatňovanie tohto druhého prístupu bude často jednoduchšie.
167. Ak napr. nepriamy zákazník podá žalobu o náhradu zvýšenia ceny spôsobeného kartelom, môže byť dokázať, že došlo k počiatočnému zvýšeniu ceny, a že toto zvýšenie bolo prenesené na neho¹³¹ alebo môže vyčíslit' zvýšenie ceny preneseného na jeho úroveň rovnakým spôsobom, akým by priamy zákazník vyčíslil počiatočné zvýšenie ceny, a to porovnaním skutočnej ceny, ktorú zaplatil s pravdepodobnou cenou v scenári neporušovania pravidiel: porovnávacie metódy poskytujú užitočné poznatky o sume zvýšenia ceny, ktorú zaplatili nepriami zákazníci, bez toho, aby bolo potrebné určiť mieru prenesenia. Pomocou časového porovnania napr. v prípade cien, ktoré platia nepriami zákazníci pred porušovaním predpisov a počas neho, sa dá zistiť, o koľko by sa tieto ceny zvýšili v dôsledku porušovania pravidiel bez toho, aby bolo potrebné zisťovať mieru prenesenia.
168. Získať typickú mieru prenesenia, ktorá by sa dala použiť vo väčšine situácií, nie je možné. Skôr bude potrebné dôkladné posúdenie všetkých charakteristík príslušného trhu na jej zistenie. V konkrétnom prípade je existencia a miera prenesenia určovaná radom rôznych kritérií, a preto sa môže posudzovať po zohľadnení podmienok na uvedenom trhu.
169. Ak priamy zákazník podnikov porušujúcich pravidlá hospodárskej súťaže používa tovar, ktorý je predmetom kartelu, aby konkuroval na následnom trhu, je pravdepodobné, že priamy zákazník zvyčajne nebude schopný preniesť toto zvýšenie nákladov (alebo len vo veľmi obmedzenej miere), ak jeho vlastní konkurenti na tomto následnom trhu nepodliehajú rovnakému alebo podobnému zvýšeniu ceny (napríklad ak získavajú vstupy z trhu, ktorý nepodlieha kartelu). V prípade múčneho kartelu konkuruje žalujúca pekárne ostatným pekárňam vo výrobe a dodávkach chleba. Pokiaľ tieto iné pekárne nemôžu získať múku od členov kartelu, ale sú schopné ju kupovať za nižšie ceny inde, pekárne, ktorá musí kupovať od kartelu, sa ocitne v konkurenčnej nevýhode zoči-voči vlastným konkurentom, ktorá jej bráni premietnuť dodatočné náklady do zvýšenia ceny.
170. Ak sú všetky podniky na tomto následnom trhu postihnuté kartelom, preto vystavené aj úhrade priameho zvýšenia ceny, je pravdepodobné, že priamy zákazník bude môcť preniesť aspoň časť tohto zvýšenia. Miera prenesenia je ovplyvnená intenzitou hospodárskej súťaže na následnom trhu: ak je tento trh dokonale konkurenčný, miera

¹³¹ Ak nepriamy zákazník zdôvodňuje svoju žalobu odvolaním sa na mieru prenesenia zvýšenia ceny a ak sa porušovanie pravidiel týka nákladového faktoru, ktorý je v porovnaní s celkovými nákladmi na výrobok nízky, môžu ako užitočný ukazovateľ poslúžiť miery prenesenia iných významnejších nákladových faktorov, ktoré sa dajú ľahšie odhadnúť.

prenesenia bude v tomto prípade takmer 100 %, keďže na dokonale konkurenčných trhoch sa cena rovná medzným nákladom a nárast cien vstupov preto priamo vedie k rovnakému nárastu nákladov/výrobných cien. Na menej než dokonalých konkurenčných trhoch je pravdepodobné, že dotknuté podniky budú prenášať aspoň časť zvýšenia ceny, aj keď nie nevyhnutne 100 %. Ak má napr. priamy zákazník monopolné postavenie na odberateľskom trhu, zvolí si mieru prenesenia, ktorá – pre neho – odzrkadľuje cenu maximalizujúcu zisk vzhľadom na pokles dopytu, ktorý prenesenie zvýšenia ceny pravdepodobne spôsobí¹³².

171. K ďalším charakteristikám, ktoré môžu v takýchto situáciách ovplyvniť mieru prenesenia zvýšenia (všetko ostatné je nemenné), patrí:

- cenová elasticita dopytu a otázka, či zákazníci budú viac či menej citliví na ceny v prípade ich rastu. Prenesenie zvýšenia ceny je vo všeobecnosti viac pravdepodobné vtedy, keď zákazníci neprejdú ľahko na iné výrobky po zvýšení ceny (neelastický dopyt), a keď sa cenová citlivosť zákazníkov na zvýšenia ceny zníži, keď sú ceny vyššie,
- zmena medzných nákladov v závislosti od zmien výroby. Napríklad významné prenesenie je menej pravdepodobné, ak medzné náklady významne klesnú v dôsledku poklesu výroby pretože nižšia produkcia by bola lacnejšia na výrobu (napr. pri prítomnosti obmedzenia kapacity). Naopak, významné prenesenie je pravdepodobnejšie, ak medzné náklady v dôsledku poklesu výroby významne neklesnú (napr. z dôvodu neexistencie obmedzenia kapacity),
- vplyv porušovania pravidiel na rôzne typy nákladov. Keď porušovanie vplýva na variabilné náklady, prenesenie zvýšenia je pravdepodobnejšie ako v prípade, keď vplýva na fixné náklady,
- trvanie porušovania a frekvencia obchodnej výmeny. Kde porušovanie trvá dlho, je pravdepodobnejšie, že nastane určitá miera prenesenia zvýšenia, to isté platí pre odvetvia, kde často dochádza k obchodnej výmene a k cenovým úpravám.

B. *Vyčíslenie zvýšenia ceny spôsobeného inými druhmi porušovania pravidiel, ktoré vedú ku škode v dôsledku zvýšenia ceny*

172. Kartelové dohody sú iba jedným z porušovaní, ktoré vedú k rastu cien pre zákazníkov podnikov porušujúcich pravidlá hospodárskej súťaže, a tým ku škode spôsobenej zvýšením ceny (alebo v prípade porušovania, ktoré sa týka dodávok pre porušujúce podniky, k „zníženiu ceny“). Medzi ďalšie príklady správania, ktoré môže viesť ku škode v dôsledku zvýšenia ceny, patria porušenia článku 101 ZFEÚ prostredníctvom niektorých spoločných protisúťažných podnikov a zneužitie dominantného postavenia účtovaním nadmerných cien v zmysle článku 102 ZFEÚ.

¹³²

Presný rozsah tohto prenesenia bude závisieť od dopytu, ktorému priamy zákazník čelí, a od jeho nákladovej štruktúry. Napríklad v tomto jednoduchom prípade monopolistu s lineárnym dopytom (čo znamená, že vzťah medzi množstvom a cenou sa dá znázorniť priamkou) a konštantnými medznými nákladmi predstavuje prenesenie 50 % priameho zvýšenia ceny.

173. Spoločným rysom týchto porušení pravidiel hospodárskej súťaže je skutočnosť, že priamo alebo nepriamo umožňujú podniku alebo podnikom porušujúcim pravidlá zvýšiť ceny pre svojich zákazníkov¹³³. Uhrádzanie týchto zvýšených cien zase vedie k už spomenutému poklesu dopytu, a tým aj k objemovému efektu.
174. Metódy a postupy, ktorých aplikácia v prípade kartelového zvýšenia ceny už bola opísaná¹³⁴, môžu byť v zásade použité na vyčíslenie škôd v dôsledku zvýšenia ceny spôsobených inými druhmi porušovania pravidiel. Východiskovým bodom je otázka, aká by bola pozícia žalobcu, keby nebolo došlo k danému konkrétnemu porušeniu pravidiel.

III. VYČÍSLENIE ŠKODY SPÔSOBENEJ OBJEMOVÝM EFEKTOM

175. Nárast cien určitého výrobku vedie k zníženiu dopytu. Do akej miery ceny stúpajú a objem klesá po porušovaní pravidiel hospodárskej súťaže, závisí od rovnakých nákladových a dopytových parametrov a stanovuje sa spoločne. Zvýšenie ceny a objemový efekt sú vnútorne prepojené.
176. Pri zvýšení ceny pre sprostredkovateľa (ako už bolo rozoberané v bodoch 161 a nasl.) objemový efekt tiež úzko súvisí s prenášaním zvýšenia ceny v dodávateľskom reťazci na konečného zákazníka: ak zákazník podnikov porušujúcich pravidlá neprenáša zvýšenie ceny, a tým ich úplne absorbuje, jeho vlastný predaj nebude klesať pre porušovanie pravidiel, lebo jeho zákazníci nezaznamenajú nárast cien v dôsledku porušovania. Ak sa však zvýšenie ceny čiastočne alebo úplne prenesie na konečného zákazníka, tento zákazník bude vystavený rastu cien uvedenému v bode 128 a zníži svoj dopyt. To zasa povedie k poklesu dopytu v predchádzajúcich častiach dodávateľského reťazca.
177. Ako sa už vysvetlilo, pre priamych alebo nepriamych zákazníkov podnikov porušujúcich pravidlá, ktorí používajú uvedený výrobok na svoje obchodné činnosti, tento pokles dopytu („objemový efekt“) znamená, že predávajú menej v dôsledku porušovania pravidiel hospodárskej súťaže, a preto sa vzdávajú zisku, ktorý by boli dosiahli v prípade jednotiek, ktoré sa im v dôsledku tohto účinku nepodarilo predat'. Tento ušlý zisk je škoda za ktorú môže byť priznaná náhrada¹³⁵ a metódy a postupy opísané v časti 2 sa môžu v zásade použiť na jej vyčíslenie¹³⁶.
178. Najmä porovnávacie metódy a postupy, ktorých použitie na vyčíslení pôvodného zvýšenia ceny zaplatteného priamym zákazníkom je už rozoberané, poskytnú žalobcovi užitočné poznatky na stanovenie zníženia jeho obratu a zisku. Napríklad časové porovnanie alebo porovnanie rôznych trhov bude použité na rekonštrukciu objemu predaja v scenári bez porušenia, t. j. koľko jednotiek by žalobca bol schopný predat', keby nedošlo k porušeniu pravidiel hospodárskej súťaže. Rovnako je použitie týchto metód a postupov možné uplatniť na určenie hypotetickej ziskovej marže v scenári neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže. V niektorých prípadoch

¹³³ Alebo ak sa porušenie pravidiel hospodárskej súťaže týka dodávok pre podniky porušujúce pravidlá, môžu znížiť cenu, ktorú títo dodávatelia požadujú od svojich zákazníkov.

¹³⁴ Pozri body 149 a nasledujúce a 155 a nasledujúce.

¹³⁵ Spojené veci C-295/04 až C-298/04, *Manfredi*, Zb. 2006, s. I-6619, bod 95.

¹³⁶ Okrem nákladovej metódy.

môže súd takisto súhlasiť, že tieto metódy budú použité v zjednodušenej podobe, napríklad stanovením priemernej ziskovej marže za transakciu a následného vynásobenia jednotkami, ktoré neboli predané z dôvodu porušenia pravidiel hospodárskej súťaže¹³⁷.

179. Ušlý zisk je forma škody, ktorá sa často spája s porušovaním pravidiel hospodárskej súťaže, v dôsledku ktorého dochádza k vylúčeniu konkurentov z trhu. V časti 4 praktickej príručky sa podrobne uvádza vyčíslenie takejto škody. Poznatky uvedené v tej časti môžu byť takisto relevantné, pokiaľ ide o vyčíslenie ušlého zisku spôsobeného rastom cien.

¹³⁷

Pozri aj bod 191.

Časť 4 – Vyčíslenie škôd spôsobených vylučovacími praktikami

I. ÚČINKY VYLUČOVACÍCH PRAKTÍK

180. Porušenie článku 101 alebo 102 ZFEÚ môže mať za následok úplné vylúčenie konkurentov z trhu alebo zníženie ich trhových podielov. Tieto účinky porušovania sa zvyčajne nazývajú „vylučovanie“. Príkladmi takýchto praktík sú zneužitie dominantného postavenia zakázaného článkom 102 ZFEÚ, napríklad prostredníctvom predátorského správania, výhradných dohôd, odmietnutia dodávok, viazania, balíčkovania alebo stláčania marže¹³⁸. Takéto zneužívanie sa nazýva „vylučovacie zneužívanie“. Vylúčenie konkurenta môže byť takisto predmetom alebo účinkom správania zakázaného článkom 101 ZFEÚ. Preto je možné odkazovať na „vylučovacie praktiky“ zahŕňajúce porušenie článku 101 a článku 102 ZFEÚ.
181. Vylučovacími praktikami, ktoré sú v rozpore s pravidlami hospodárskej súťaže stanovenými v ZFEÚ, porušovatelia narúšajú hospodársku súťaž s cieľom zlepšiť alebo umelo udržať svoje postavenie na trhu. To bezprostredne ovplyvňuje ich konkurentov tým, že sa zhoršuje ich postavenie na trhu, sú vytláčaní z trhu alebo sa im bráni vo vstupe na trh. Vylučovacie praktiky môžu ovplyvniť náklady, ktoré nesie konkurent, cenu, ktorú je schopný účtovať za svoje výrobky, alebo množstvá, ktoré je schopný vyrábať a predávať. To zvyčajne vedie k strate zisku dotknutých konkurentov.
182. Tieto praktiky okrem toho tým, že nezákonne ovplyvňujú trhové postavenie konkurentov, a tým aj úroveň hospodárskej súťaže na trhu, tieto postupy poškodzujú zákazníkov formou vyšších cien alebo obmedzeného výberu, kvality alebo inovácie. Škodlivé účinky vylučovacích praktík na zákazníkov sa však neprejavia vždy okamžite, pretože tieto praktiky zasahujú v prvom rade konkurentov, čím sa zníži konkurenčný tlak vyvíjaný týmito konkurentmi na porušovateľa(-ov) pravidiel hospodárskej súťaže. Keďže porušovanie tohto druhu opísané v časti 3 spravidla prináša porušovateľom okamžitý nezákonný zisk a spôsobuje bezprostrednú škodu ich zákazníkom, vylučovacie praktiky môžu v krátkodobej perspektíve viesť k počiatočnej nevýhode pre porušovateľov a k lepším cenám pre zákazníkov, než aké bežne bývajú pri predátorskej cenotvorbe. V nasledujúcich oddieloch sa budú osobitne rozoberať otázky vyčíslenia škody spôsobenej konkurentom (oddiel II) a škody spôsobenej zákazníkom (oddiel III).
183. Podľa ZFEÚ majú spotrebitelia a podniky, ktorí utrpeli škodu v dôsledku vylučovacích praktík, nárok na náhradu škody bez ohľadu na to, či sú zákazníkmi alebo konkurentmi porušovateľa pravidiel. Ako sa už uviedlo, Súdny dvor spresnil, že takáto náhrada zahŕňa skutočnú škodu (*damnum emergens*), náhradu za ušlý zisk v dôsledku porušovania pravidiel hospodárskej súťaže (*lucrum cessans*) a úhradu úrokov¹³⁹. Na účely vyčíslenia škody spôsobenej vylučovacími praktikami sa budú nasledujúce oddiely zaoberať predovšetkým pojmom „ušlého zisku“, v súlade

¹³⁸ Pre opis týchto praktík pozri aj oznámenie Komisie – Usmernenie o prioritách Komisie v oblasti presadzovania práva pri uplatňovaní článku 82 Zmluvy o ES na prípady zneužívania dominantného postavenia podnikov na vylúčenie konkurentov z trhu, Ú. v. EÚ C 45, 24.2.2009, s. 7.

¹³⁹ Spojené veci C-295/04 až 298/04, *Manfredi*, Zb. 2006, s. I-6619, bod 95.

s judikatúrou Súdneho dvora. Pojem „ušlý zisk“ sa bude používať v širšom zmysle, ako ľubovoľný rozdiel medzi skutočným ziskom podniku a ziskom, ktorý by bol vytvorený v prípade neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže. Ďalej opísané prístupy k vyčísleniu ušlého zisku sa netýkajú možnosti poškodených strán požadovať náhradu v rámci iných kategórií škôd podľa vnútroštátneho práva. Niektoré prvky ušlého zisku v širšom slova zmysle by mali byť vskutku klasifikované podľa rôznych právnych pojmov na základe práva členských štátov (ako je strata príležitosti¹⁴⁰ alebo strata povesti) a môžu existovať aj iné kategórie škôd spôsobené vylučovacími praktikami, ktoré presahujú pojem ušlého zisku.

II. VYČÍSLENIE ŠKÔD SPÔSOBENÝCH KONKURENTOM

184. Ušlý zisk konkurentov môže byť spôsobený zníženými príjmami (napr. znížením množstva, ktoré konkurenti dokážu predat') alebo zvýšením nákladov (napr. keď porušenie pravidiel hospodárskej súťaže ovplyvňuje cenu vstupov). Celkovú situáciu odzrkadľuje pokles trhového podielu konkurenta. V nasledujúcich oddieloch sa budú po krátkom opise toho, ako vylučovacie praktiky vplývajú po čase na konkurentov (A), a po načrtnutí všeobecného prístupu k vyčísleniu ušlého zisku (B), rozoberať niektoré charakteristické situácie pri vyčíslení vylučovacích praktík, a to v prípadoch, keď sa týkajú existujúcich konkurentov (C) a nových účastníkov trhu (D) a keď škoda spôsobená týmito praktikami zasahuje aj do budúcnosti (E).

A. Časový rozmer vylučovacích praktík

185. V závislosti od posudzovaného obdobia môžu vylučovacie praktiky ovplyvňovať konkurentov rôznymi spôsobmi. Na začiatku vylučovacích praktík konkurenti spravidla čelia ťažkostiam pri predaji svojich výrobkov (tam kde ide o vylučovaciu praktiku na predchádzajúcom trhu) alebo pri získavaní dodávok. To sa premietne do poklesu ich ziskov v dôsledku vyšších nákladov alebo znížených príjmov. Konkurenti sú zvyčajne postihnutí tak, že ich trhové podiely poklesnú, alebo že dosiahnu nižší trhový podiel, než mohli očakávať bez porušovania pravidiel hospodárskej súťaže (napríklad tam, kde sa zabránilo ich expanzii). Táto fáza sa môže zhodovať s nárastom zisku u porušovateľov pravidiel. To sa však nemusí nutne stať, keďže porušovatelia môžu byť nútení niesť náklady na uplatňovanie vylučovacích praktík (napr. znížením ceny, neposkytovaním dodávok konkurentom, a tým znížením vlastného predaja alebo ponúkaním zliav alebo ďalších výhod zákazníkom, ktoré by mohli krátkodobo znížiť zisk). Konkurenti môžu byť nakoniec vytlačení z trhu.
186. Hneď ako bolo konkurentom úspešne zabránené vstúpiť na trh alebo ich prítomnosť na trhu sa oslabila prípadne vylúčila, porušovatelia si zvyčajne stratu vynahradia a ťažia zo zvýšených ziskov na úkor zákazníkov a vylúčených konkurentov. Keď sa tak stane (či už hneď po začiatku porušovania pravidiel hospodárskej súťaže, alebo po určitom období), zákazníci budú musieť zaplatiť vyššiu cenu a sú postihnutí stratou kvality alebo voľby. Úplné vylúčenie konkurenta z trhu nie je nevyhnutnou podmienkou týchto účinkov na zákazníkov. Takéto účinky môžu nastať aj od samého začiatku vylučovacích praktík a dokonca aj vtedy, ak sú konkurenti stále na trhu, za

¹⁴⁰

Strata príležitostí znamená možnosti podnikania, ktoré boli premárnené kvôli nezákonným vylučujúcim praktikám.

predpokladu, že dôjde k oslabeniu konkurenčného tlaku, ktorý títo konkurenti vyvíjajú.

187. V prípade odhalenia vylučovacích praktík súťažnými/protimonopolnými orgánmi alebo po ich ukončení v dôsledku súkromných žalôb dôjde k postupnému obnoveniu podmienok hospodárskej súťaže. Treba zdôrazniť, že obnovenie trhových podmienok, ako keby k porušovaniu pravidiel hospodárskej súťaže nedošlo, je v mnohých prípadoch fakticky nemožné. To závisí predovšetkým od štrukturálnych účinkov porušovania, ktoré môže byť závažné a jeho odstránenie zdĺhavé (existujúce zmluvné záväzky, sieťové efekty, alebo iné prekážky opätovného vstupu vylúčeného konkurenta). Preto v niektorých prípadoch nemôže nastať úplná konvergencia medzi scenárom neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže a skutočným vývojom na trhu.

B. Všeobecný prístup k vyčísleniu ušlého zisku

188. Na to, aby sa mohlo zistiť, či a v akom rozsahu vznikol konkurentom ušlý zisk, je potrebné porovnať zisk, ktorý konkurenti počas porušovania pravidiel na trhu postihnutom porušovaním dosiahli, so ziskom, ktorý by konkurenti dosiahli z predaja rovnakých výrobkov v prípade scenára neporušovania pravidiel (t. j. v hypotetickom scenári)¹⁴¹. Vždy keď sa preukáže, že vylúčený konkurent by dosiahol vyššie zisky v scenári neporušovania pravidiel a že rozdiel bol spôsobený týmto porušovaním, konkurent utrpel škodu, aj keď jeho trhový podiel zostáva nezmenený alebo sa jeho zisky zvýšili v dôsledku iných faktorov¹⁴².
189. Skutočné zisky dosiahnuté uvedeným podnikom sa zvyčajne stanovujú na základe odpočítania skutočných nákladov vzniknutých na základe skutočných dosiahnutých príjmov. Podobne zisky, ktoré by boli dosiahnuté v scenári neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže (hypotetické zisky) sa stanovujú odpočítaním odhadovaných nákladov v scenári neporušovania pravidiel (hypotetické náklady)¹⁴³ od príjmov očakávaných v prípade neporušovania pravidiel (hypotetické príjmy)¹⁴⁴. Výška ušlého zisku zodpovedá rozdielu medzi hypotetickým a skutočným ziskom. V prípade zabránenia vstupu konkurenta na trh, skutočné zisky sú zvyčajne nulové alebo môže ísť dokonca o záporné číslo, ak vylúčenému konkurentovi vznikli náklady (napr. investície, aby mohol vstúpiť na trh), ktoré neviedli k zisku.
190. Tento základný prístup k výpočtu ušlého zisku možno uskutočniť rôznymi spôsobmi. Napríklad je možné porovnať príjmy vylúčeného konkurenta v scenári

¹⁴¹ To sa netýka žalôb, pri ktorých ide iba o nahradenie časti tejto straty, napr. iba vzniknutých dodatočných nákladov. Takéto žaloby sú v praxi bežné, pretože existujú jednoduchšie prístupy k vyčísleniu škody. Pozri bod 192.

¹⁴² Napríklad nový účastník trhu s vysokým potenciálom rastu si udrží úroveň zisku, ktorá by sa však bola zvýšila nebyť porušovania pravidiel hospodárskej súťaže.

¹⁴³ Pri odhadovaní ušlého zisku uvedeného podniku treba vziať do úvahy dodatočné náklady, ktoré by pochopiteľne musel niesť v súvislosti so zvýšenou výrobou. V tejto súvislosti náklady na jednotku vynaložené podnikom nemusia nevyhnutne zodpovedať jeho nákladom na jednotku v hypotetickom scenári. Napríklad, v prípade rastúcich výnosov z rozsahu, by boli náklady na jednotku v hypotetickom scenári nižšie ako pozorované náklady, keďže produkcia podniku by bola vyššia v hypotetickom scenári (t. j. ak by nebola ovplyvnená porušovaním).

¹⁴⁴ Napr. *Stockholms tingsrätt* (Okresný súd v Štokholme), rozsudok z 20. novembra 2008 v spojených veciach T 32799-05 a T 34227-05 (*Europe Investor Direct AB a iní/VPC Aktiebolag*), podaný opravný prostriedok.

neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže so skutočnými príjmami na trhu postihnutom porušením. Po stanovení ušlých príjmov možno odpočítať náklady, ktorým sa podnik vyhol v dôsledku nižšieho objemu výroby, a získať tak hodnotu ušlého zisku. Tento prístup k posudzovaniu ušlého zisku neznamena, že je potrebné vyčísliť všetky náklady, ktoré by podnik vynaložil, ale len odhad tých nákladov, ktoré nevznikli v dôsledku porušovania pravidiel hospodárskej súťaže.

191. Existujú tiež niektoré ďalšie pragmatické prístupy k posudzovaniu ušlého zisku, ktoré sú vhodné v niektorých špecifických prípadoch. Napríklad priemerná zisková marža na jednotku výrobku obchodovaného v scenári neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže sa dá odhadnúť a potom vynásobiť počtom jednotiek, ktoré sa nepredali v dôsledku porušovania pravidiel¹⁴⁵. Takýto odhad priemerného jednotkového zisku je založený na jednej alebo viacerých transakciách, ktoré možno považovať za dostatočne reprezentatívne pre daný výrobok žalujúceho podniku. Je potrebné poznamenať, že do tohto výpočtu sú implicitne zahrnuté ušetrené náklady¹⁴⁶.
192. V praxi možno pri žalobách o náhradu škody pre porušenie antitrustových pravidiel pozorovať, že vylúčení konkurenti sa niekedy rozhodnú žiadať o náhradu iba časti škody, napr. za náklady vzniknuté ako reakcia na vylučovacie praktiky¹⁴⁷, za nenávratné náklady („utopené náklady“) vzniknuté s cieľom vstúpiť na trh, z ktorého boli vylúčení¹⁴⁸ alebo za sumu považovanú za nadmernú v prípade stláčania ziskovej marže alebo za diskriminačnú cenotvorbu¹⁴⁹, ktoré porušujú právo hospodárskej súťaže EÚ. Táto možnosť býva niekedy podnietená úvahami, že vyčíslenie takýchto kategórií škôd je jednoduchšie alebo môže vyžadovať menej údajov a že dôkazy sú ľahšie dostupné. Takisto keď žalobcovia požadujú náhradu za ušlý zisk, škoda vyčíslená na základe dodatočne vzniknutých nákladov (nenávratných a návratných) bude vo všeobecnosti predstavovať dolnú hranicu odhadu celkového ušlého zisku.
193. Bez ohľadu na zvolenú metódu alebo postup môže mať vyčíslenie ušlého zisku za následok hodnotenie komplexných údajov odvolávajúcich sa na hypotetickú situáciu bez porušenia, voči ktorej je potrebné hodnotiť často s pohľadom na pravdepodobný budúci vývoj skutočnú pozíciu vylúčeného konkurenta. Posúdenie ziskov, ktoré by spoločnosť dosiahla, vrátane budúcich ziskov, môže závisieť od takého množstva faktorov, že by mohlo byť vhodné ustanoviť menej náročné požiadavky v súvislosti s vyčíslením. Preto môže právny poriadok umožniť súdom vykonávať určitú mieru

¹⁴⁵ Príklad pragmatického prístupu na základe skutočných údajov o nákladoch a príjmoch pomocou regresných techník pozri *Juzgado Mercantil numero 2 de Barcelona* (obchodný súd, Barcelona), rozhodnutie z 20. januára 2011, vec 45/2010 (Céntrica Energía S.L.U./ Endesa Distribución Eléctrica S.A.).

¹⁴⁶ Na odhad priemernej ziskovej marže by bolo vhodné tiež zvážiť, ako by sa náklady a príjmy v hypotetickom scenári vyvinuli bez porušovania pravidiel hospodárskej súťaže. Napríklad marže zisku zaznamenané v období pred porušením pravidiel mohli v období porušovania klesnúť z dôvodov nesúvisiacich s porušením v dôsledku zníženia dopytu alebo zvýšenia vstupných nákladov spôsobených inými faktormi. Zníženie objemu výroby vylúčeného konkurenta mohlo okrem toho ovplyvniť jeho jednotkové náklady a teda aj marže pre jednotky, ktoré zostali v predaji.

¹⁴⁷ Napr. dodatočné marketingové náklady na udržanie postavenia na trhu.

¹⁴⁸ Napr. náklady na vybudovanie nového závodu na tomto trhu.

¹⁴⁹ Pozri napr. *Lietuvos apeliacinis teismas* (Litovský odvolací súd), rozhodnutie z 26. mája 2006 vo veci 2A-41/2006 (*Stumbras*); *Højesteret* (Najvyšší súd, Dánsko), rozhodnutie z 20. apríla 2005 vo veci 387/2002 (*GT Linien A/S/DSB*).

voľnej úvahy, pokiaľ ide o zvolené číselné údaje a štatistické metódy a spôsob, akým sa majú použiť na hodnotenie škody¹⁵⁰.

C. *Existujúci konkurenti*

194. Konkurenti, ktorí utrpeli škodu spôsobenú vylučovacími praktikami, si môžu na jej vyčíslenie zvoliť metódy alebo postupy opísané v časti 2. Scenár neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže by sa mohol zrekonštruovať porovnaním s výsledkami toho istého podniku v období, ktoré nebolo postihnuté porušením, s podobným podnikom na tom istom trhu, so súhrnnými ziskami odvetvia¹⁵¹ alebo s výsledkami toho istého alebo podobného podniku na inom trhu, než na trhu, kde došlo k vylučovacím praktikám. Podobne metódy založené na simuláciách môžu poskytovať odhad scenára neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže, t.j. simuláciu na základe série predpokladov (pokiaľ ide napr. o typ konkurenčných interakcií medzi podnikmi), aká situácia by pravdepodobne nastala, keby vylúčený konkurent mohol aktívne pôsobiť na trhu a nebol ovplyvnený vylučovacími praktikami. Použitie iných metód je takisto možné, napr. finančné údaje z príslušných podnikov poskytujú užitočné poznatky o pravdepodobných ziskoch, ktoré by tieto podniky dosiahli, keby neboli ovplyvnené porušením pravidiel.

Odmietnutie dodávok nevyhnutného vstupu pre komerčné rozpúšťadlá

Worldco je popredný svetový výrobca surovín, ktoré sú nevyhnutným vstupom pre výrobu komerčných rozpúšťadiel. Eusolv je spoločnosť, ktorá od roku 1995 pôsobí na trhu komerčných rozpúšťadiel a väčšinu obratu dosahuje predajom betanolu. Na to, aby sa mohol vyrábať betanol, spoločnosť Eusolv nakupuje od Worldco produkt „rawbeta“. Worldco je dominujúcim výrobcom tohto produktu, ktorý je jedinou vhodnou surovinou na výrobu betanolu v priemyselnom meradle a za ceny, ktoré umožňujú ponúkať betanol na trhu. Worldco tiež dodáva tento produkt svojej dcérskej spoločnosti Subco, ktorá od roku 2004 vyrába betanol a konkuruje spoločnosti Eusolv.

V roku 2006 sa Worldco rozhodol zastaviť svoje dodávky spoločnostiam vyrábajúcim betanol v Európskej únii s výnimkou svojej dcérskej spoločnosti Subco. Spoločnosť Eusolv sa spočiatku snažila získať dostatočné množstvo tohto produktu od alternatívnych dodávateľov alebo nahradiť tieto dodávky inými surovinami vyrobenými na základe experimentálnych postupov, ktoré sú výrazne drahšie a spôsobujú značné zvýšenie predajnej ceny betanolu a zároveň zníženie jeho kvality a vhodnosti na technické účely. V dôsledku toho spoločnosť Eusolv trpí postupným poklesom odbytu, až napokon v roku 2010 zastaví výrobu betanolu. V tom istom roku spoločnosť Eusolv podá žalobu o náhradu škody proti Worldco a jej dcérskej spoločnosti Subco, aby získala náhradu za zisky, o ktoré kvôli odmietnutiu dodávok prišla. Súd rozhodol, že správanie spoločnosti Worldco predstavovalo zneužitie dominantného postavenia zakázaného článkom 102 ZFEÚ.

(1) Časové porovnanie

195. Ak vylučovacie praktiky ovplyvňujú existujúcich konkurentov, je pravdepodobné, že sú k dispozícii údaje pochádzajúceho z rovnakého podniku z obdobia, ktoré nebolo ovplyvnené porušením pravidiel hospodárskej súťaže. V takýchto prípadoch sa

¹⁵⁰ Pozri napr. spojené veci C-104/89 a C-37/90 *Mulder a iní/Rada a Komisia*, Zb. 2000, s. I-203, bod 79.

¹⁵¹ Pozri body 35, 48 a 66.

ušlé zisky poškodeného konkurenta odhadnú pomocou časového porovnania. Scenár bez porušovania by sa napr. vytvoril pomocou údajov o príjmoch a nákladoch poškodeného podniku predtým, než sa prejavili účinky nezákonných vylučovacích praktík¹⁵². V mnohých prípadoch vylučovacích praktík údaje z obdobia po porušovaní pravidiel hospodárskej súťaže nemusia byť k dispozícii alebo nie sú rovnako vhodné, najmä ak porušovanie pravidiel malo účinky, ktoré môžu zmeniť štruktúru trhu a je nepravdepodobné, že v krátkom čase zmiznú, napr. keď konkurent je vylúčený z trhu a existujú prekážky jeho opätovného návratu v krátkom čase, alebo keď konkurent stratil trhové podiely, ktoré je ťažké získať späť v dôsledku sieťových efektov¹⁵³.

V prípade betanolu spoľahlivé údaje z obdobia po porušovaní pravidiel hospodárskej súťaže nie sú k dispozícii, pretože Eusolv, poškodený podnik, už nepôsobí na trhu a jeho efektívny návrat na trh nemôže nastať bezprostredne po ukončení porušovania pravidiel. Eusolv sa tak rozhodne vytvoriť pravdepodobný scenár neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže použitím údajov z roku 2006, keď sa vylučovacie praktiky objavili.

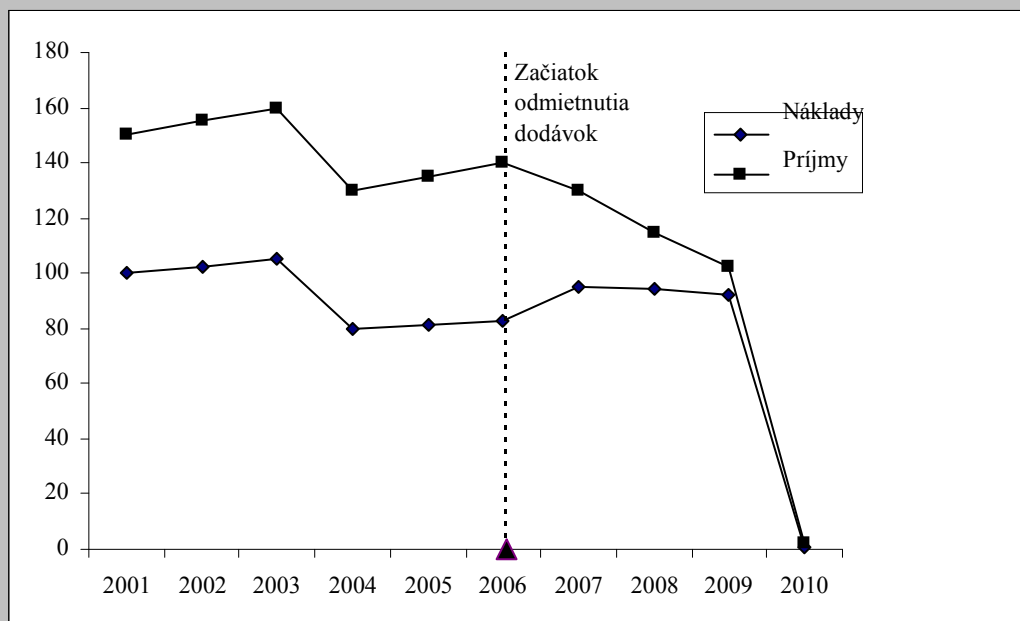
196. Za určitých podmienok je možné spresniť údaje o príjmoch a nákladoch pred porušovaním pravidiel hospodárskej súťaže, ktoré sa použijú na porovnanie. Napríklad v závislosti od platných vnútroštátnych predpisov týkajúcich sa dôkazov a dôkazného bremena môže žalovaný môže napadnúť sumu odhadovanú s uvedením ďalších prvkov, ktoré mohli negatívne ovplyvniť výkonnosť podniku a nesúvisia s porušovaním, ako je pokles marketingových investícií, strata konkurencieschopnosti výrobku, alebo zvýšenie vstupných nákladov, ktoré je špecifické pre žalobcu žiadajúceho o náhradu škody. Naopak dalo by sa preukázať, že situácia poškodeného konkurenta v scenári neporušovania pravidiel by bola lepšia než pred porušením, napr. preto, že mal rastový potenciál. Vo všeobecnosti platí, že odkaz na skoršie obdobie neovplyvnené porušovaním pravidiel na rovnakom trhu je pravdepodobne tým spoľahlivejší, čím dlhšie konkurent na tomto trhu pôsobí a čím stabilnejšie je jeho postavenie na trhu. Inými slovami, pre odkaz na scenár pred porušovaním pravidiel by boli úpravy prospešnejšie¹⁵⁴, ak by poškodený konkurent vstúpil na trh nedávno, keďže jeho trhový podiel mohol byť pravdepodobnejšie kolísaný.

¹⁵² Ako príklad na odhad škody spôsobenej vylučujúcimi praktikami zakázanými článkom 101 ZFEÚ pomocou časového porovnania (situácia pred porušovaním a počas porušovania) pozri *Corte d'Appello di Milano* (Odvolací súd, Miláno), rozhodnutie z 3. februára 2000 vo veci I, 308 (*Inaz Paghe/Associazione Nazionale Consulenti del Lavoro*).

¹⁵³ Výrobok podlieha sieťovým efektom, ak jeho hodnota pre každého užívateľa stúpa s počtom používateľov.

¹⁵⁴ Na vykonanie týchto úprav je možné použiť postupy uvedené v bodoch 59 a nasl.

V tomto príklade Eusolv poskytol údaje o svojich celkových skutočných príjmoch a nákladoch na výrobu a predaj betanolu, ako sa uvádza v tejto tabuľke:

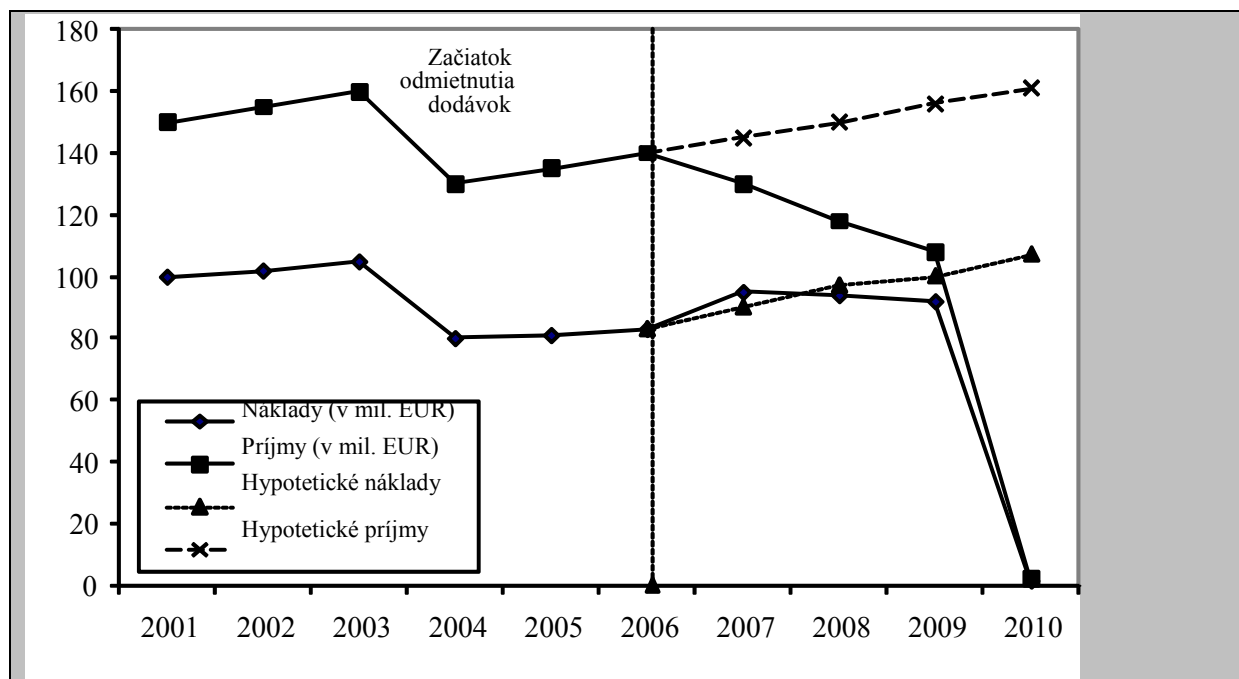

Na účely stanovenia spoľahlivého scenára neporušovania pravidiel sa neberú do úvahy údaje pred rokom 2004, pretože Subco, najvýznamnejší konkurent spoločnosti Eusolv, ešte nepôsobil aktívne na trhu, zatiaľ čo po roku 2004 a do roku 2006 si spoločnosť Eusolv udržiavala stabilný trhový podiel.

Eusolv v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi o dôkaznom bremene a sile dôkazov poskytuje údaje o „hypotetických“ množstvách, príjmoch a nákladoch, ktoré by vznikli v prípade neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže.

Vzhľadom na zvyšujúce sa priemyselné využitie betanolu sa zistilo, že celkový dopyt po tomto výrobku (čiže veľkosť trhu) ustavične rastie. Eurosolv využíva stabilitu svojho trhového podielu po vstupe spoločnosti Subco na trh s betanolom opierajúc sa o predpoklad, že bez porušovania pravidiel hospodárskej súťaže by si udržal podobný trhový podiel. Na základe tohto predpokladu Eusolv poskytuje údaje o svojich „hypotetických“ príjmoch za roky 2006 – 2010 vypočítaných na základe celkovej hodnoty trhu a jeho podielu na tomto trhu. Zo svojich vnútorných účtov Eusolv poskytuje údaje o nákladoch na jednotku za roky 2004 až 2006¹⁵⁵. Z nich vyplýva, že náklady sa priamo odvíjali od cien vstupov na výrobu betanolu, t. j., že napr. rast cien vstupov priamo vedie k zodpovedajúcemu zvýšeniu nákladov. Na základe použitia dostupných údajov z odvetvia o cenách vstupov, experti spoločnosti Eusolv odhadujú náklady na „hypotetickú“ jednotku (napr. pomocou regresnej analýzy), zdôvodňujú vývoj cien vstupov a výkonnosť v závislosti od výroby väčších objemov. Údaj o celkových „hypotetických“ nákladoch v rokoch 2006 – 2010 sa následne získa vynásobením odhadovaných „hypotetických“ jednotkových nákladov počtom jednotiek, ktoré by sa predali v prípade neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže.

¹⁵⁵ Patria sem utopené časovo rozložené náklady.

Získané údaje sa porovnávajú so skutočnými príjmami a nákladmi, ktorým Eurosolv čelí, takto: skutočné zisky (skutočné príjmy mínus skutočné náklady) sa odpočítajú od hypotetických ziskov (hypotetické príjmy mínus hypotetické náklady). To predstavuje konečný odhad škôd, ktoré si nárokuje Eusolv.

Worldco a Subco však tvrdia, že na zabezpečenie dodávok očakávaného zvýšeného počtu jednotiek v období 2006 – 2010 by Eusolv potreboval rozšíriť svoju kapacitu, pričom by čelil dodatočným utopeným nákladom, ktoré neboli zahrnuté do výpočtu. Súd akceptuje obhajobu a náhrada za ušlý zisk sa zníži zodpovedajúcim spôsobom (pomerným odpočítaním očakávaných dodatočných utopených nákladov za uvedené roky od číselných údajov dodaných spoločnosťou Eusolv).

197. V prípadoch vylučovacích praktík môžu byť trhové podiely dôležitým ukazovateľom pri výpočte ušlého zisku pomocou porovnávacích metód (napr. časového porovnania). Porovnávacia metóda by sa dala napr. použiť na získanie pravdepodobného trhového podielu vylúčeného konkurenta v scenári neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže. Ušlý zisk by sa následne mohol vyčísliť vynásobením pozorovaných údajov o skutočných jednotkových nákladoch a príjmoch (alebo skutočnej priemernej ziskovej marže) dodatočným množstvom zodpovedajúcim vyššiemu „hypotetickému“ trhovému podielu, ktorý by sa očakával v prípade neporušovania pravidiel. Tento výpočet vychádza z predpokladu, že náklady a príjmy na jednotku by sa v scenári neporušovania pravidiel výrazne nezmenili a právny systém by ich mohol uznať ako odhad utrpenej škody, prípadne ako priamy a dostatočný dôkaz na presun dôkazného bremena¹⁵⁶. V presnejšom odhade by bol zohľadnený vývoj nákladov a príjmov v scenári neporušovania za predpokladu, že by bol k dispozícii dostatok údajov.

¹⁵⁶

Pozri *Corte d'Appello di Roma* (Odvolací súd, Rím), rozhodnutie z 20. januára 2003 vo veci I, 2474 (*Albacom S.p.A./Telecom Italia S.p.A.*). V tejto veci súd odhadol škodu pomocou vynásobenia celkového počtu zmlúv, ktoré porušíteľ pravidiel uzatvoril, trhovým podielom žalobcov, ktorý vykazovali pred začiatkom vylučovacieho správania.

198. Ak sa trhový podiel použije ako ukazovateľ ušlého zisku, je potrebné zvážiť skutočnosť, že tento podiel môže podliehať výkyvom v dôsledku iných faktorov, než je porušovanie pravidiel hospodárskej súťaže, ako napr. pokles trhového podielu spoločnosti Eurosolv v roku 2004 v prípade betanolu v dôsledku vstupu spoločnosti Subco ako konkurenta¹⁵⁷. Môže sa aj stať, že ak by porušovanie pravidiel hospodárskej súťaže spôsobilo celkové zmenšenie trhu, príjmy vylúčeného konkurenta odhadnuté na základe skutočných trhových podielov by viedli k podhodnoteniu.

(2) Iné porovnávacie metódy

199. Na vytvorenie scenára neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže sa ako porovnanie dajú použiť aj geografické alebo tovarové trhy¹⁵⁸. Náklady a príjmy z rovnakého alebo podobného podniku na inom trhu by sa tak mohli použiť na odhad nákladov a príjmov, ktoré by poškodený konkurent dosiahol v scenári neporušovania pravidiel. Tieto metódy možno použiť aj na posúdenie spoľahlivosti odhadu získaného časovým porovnaním alebo pomocou inej metódy. Ak napr. výsledky jediného konkurenta podniku historicky v monopolnom postavení pred porušením pravidiel hospodárskej súťaže ukazujú, že by mal určitý trhový podiel nebyť porušenia pravidiel, odhad by mohlo byť podporený zistením, že rovnaký alebo podobný podnik, ktorý súťaží s bývalým etablovaným monopolným podnikom na porovnateľnom geografickom trhu, má skutočne podobný trhový podiel, pokiaľ sa zohľadnia možné rozdiely medzi podnikmi alebo na príslušných trhoch.

D. Zabránenie vstupu konkurentov na trh

200. Vylučovacie praktiky vedú nielen k zhoršeniu postavenia existujúceho konkurenta na trhu, ale tiež bránia vstupu potenciálneho konkurenta, ktorý ešte na trhu nepôsobí. Vylúčenie nových účastníkov trhu im môže spôsobiť značné škody, na ktorých náhradu majú nárok. Právne systémy by mali brať do úvahy súvisiace ťažkosti pri vyčíslení takýchto škôd a zabezpečiť, aby žaloby o náhradu škody subjektov, ktorým bolo zabránené vstúpiť na trh, neboli prakticky znemožnené alebo nesmierne ťažké¹⁵⁹.
201. Situácia zabránenia vstupu predstavuje určité špecifické okolnosti, ktoré možno zohľadniť pri vyčíslení škody. Najmä ak poškodený podnik bol ochotný vstúpiť na trh, kde predtým nebol aktívny, chýbajú pozorovateľné údaje o jeho výsledkoch na tomto trhu.

¹⁵⁷ Z tohto dôvodu sa v predmetnom prípade na vyčíslenie trhového podielu použije stabilný trhový podiel Eusolv po roku 2004.

¹⁵⁸ *Juzgado Mercantil numero 5 de Madrid* (Obchodný súd, Madrid), rozhodnutie z 11. novembra 2005 vo veci 85/2005 (*Conduit-Europe, S.A./Telefónica de España S.A.*), potvrdené *Audiencia Provincial de Madrid* (Odvolací súd v Madride), rozhodnutie z 25. mája 2006 vo veci 73/2006.

¹⁵⁹ V niektorých prípadoch je možné podľa platných právnych predpisov túto škodu vyčísliť pomocou pragmatických prístupov, ako je výpočet celkovej hodnoty stratených trhov, pokiaľ ide o zisk, vynásobenej percentuálnym trhovým podielom, ktorý by vylúčený podnik pravdepodobne získal. Ak napr. celkové zisky vytvorené podnikmi pôsobiacimi na relevantnom trhu po porušení dosahovali sumu 200 miliónov EUR a odhaduje sa, že v prípade neexistencie protiprávneho konania by vylúčený konkurent mal 30 % podiel na trhu, ušlý zisk by sa pri tomto prístupe mohol odhadnúť na 60 miliónov EUR.

202. Všeobecný prístup k vyčísleniu ušlého zisku konkurentov v takýchto situáciách sa v zásade nelíši od situácie vylúčenia konkurentov, ktorých postavenie na trhu sa zhoršuje, keďže tiež zahŕňa posúdenie ziskov, ktoré by vylúčení konkurenti dosiahli nebyť porušenia pravidiel hospodárskej súťaže. Tie sa potom môžu porovnať so skutočnou situáciou. V prípadoch zabránenia vstupu je pravdepodobné, že vylúčený konkurent nevytvoril žiaden zisk alebo dokonca utrpel stratu (napr. ak konkurent musel znášať náklady, ktoré sa mu nevrátili, lebo nemohol vstúpiť na trh).
203. Ako sa už uviedlo, vylúčení konkurenti sa môžu skôr rozhodnúť žiadať o náhradu škody iba vo vzťahu k nákladom, ktoré znášajú s cieľom vstúpiť na trh, než aby žiadali náhradu za celú výšku ušlého zisku. Tento prístup je jednoduchší, než žalovanie o náhradu za ušlý zisk, pretože zahŕňa iba vyčíslenie utopených nákladov, ktoré žalobcovi vznikli.

Prípadoch zdravotníckeho zariadenia

Newco je podnik, ktorý sa usiloval o vstup na trh s určitým typom zdravotníckeho zariadenia v členskom štáte, v ktorom má spoločnosť Medco dominantné postavenie. Na to, aby mohol byť ziskový, Newco potreboval dosiahnuť určitú minimálnu trhovú veľkosť, aby mohol využiť úspory z rozsahu.

V obave zo straty veľkej časti odbytu v prospech spoločnosti Newco a Medco uzavreli dohody o výhradnom nákupe s niektorými zákazníkmi, aby zabránili spoločnosti Newco dosiahnuť tento minimálny rozsah. V dôsledku toho nemohla spoločnosť Newco súťažiť o týchto zákazníkov so spoločnosťou Medco a nebola schopná vstúpiť na trh so ziskom, čo pre spotrebiteľov znamenalo vyššie priemerné ceny, než keby spoločnosť Newco na trh vstúpila. Keďže správanie spoločnosti Medco bolo kvalifikované ako porušenie článku 102 ZFEÚ, Newco má nárok na náhradu škody za ušlé zisky, o ktoré prišiel v dôsledku porušovania pravidiel hospodárskej súťaže. Aby však nebolo nutné vykonať analýzu úplnej straty zisku, Newco požiadal o náhradu škody len za utopené náklady, ktoré mu medzičasom vznikli vybudovaním novej prevádzky a vstupom na trh (vrátane napr. finančných nákladov a nenávratných strát vzniknutých nakúpením vstupného materiálu).

204. V prípadoch zabránenia vstupu konkurentov na trh neexistujú žiadne údaje o príjmoch a nákladoch z obdobia pred porušovaním pravidiel hospodárskej súťaže, zatiaľ čo údaje z obdobia po porušovaní by tiež neboli vhodnými referenčnými hodnotami na časové porovnanie vzhľadom na účinky porušovania pravidiel. V takýchto prípadoch by mohol byť vhodnejším prostriedkom na vytvorenie scenára neporušovania použitie porovnateľného geografického alebo tovarového trhu, kde pôsobí ten istý alebo porovnateľný podnik. Dotknuté tovarové alebo geografické trhy by mali ponúkať dostatočný stupeň podobnosti, aj keď určité rozdiely medzi trhmi možno upraviť¹⁶⁰.

¹⁶⁰ To sa dá vykonať napríklad pomocou regresnej analýzy, pokiaľ je k dispozícii dostatočné množstvo údajov, pozri bod 69 a nasl. Ako príklad vylučujúceho správania, pri ktorom sa na účely porovnania uznalo použitie iného geografického trhu, pozri *Juzgado Mercantil numero 5 de Madrid* (Obchodný súd v Madride), rozhodnutie z 11. novembra 2005 vo veci 85/2005 (*Conduit-Europe, S.A./Telefónica de España S.A.*), potvrdené *Audiencia Provincial de Madrid* (Odvolacím súdom v Madride), rozhodnutie z 25. mája 2006 vo veci 73/2006.

205. V niektorých prípadoch môže stačiť posúdenie finančných výsledkov konkurenta na zistenie údajov, aby sa odhadli zisky v scenári neporušovania¹⁶¹.

V situácii spomenutej v uvedenom príklade predpokladajme, že spoločnosť Newco je pripravená zásobovať tri najväčšie súkromné zdravotnícke centrá v členskom štáte novým typom filmov do RTG prístrojov. Predpokladajme, že bežne je trh s týmto typom zdravotníckeho zariadenia pre súkromné zdravotnícke centrá ponukový trh. Vďaka technologickej inovácii je spoločnosť Newco schopná ponúknuť svoje výrobky za nižšiu cenu než Medco. Avšak spoločnosť Medco, ktorá má dominantné postavenie na trhu s RTG prístrojmi, viaže svoje výrobky tým, že u zdravotníckych centier, ktoré od nej nenakupujú filmy, uplatňuje vyššie ceny RTG prístrojov. Výsledkom toho Newco nezíska žiadnu zmluvu. Za týchto okolností spoločnosť Newco preukázala, že bola naozaj schopná dodávať množstvá požadované centrami za ponúkanú cenu, a poskytla podrobné údaje o vlastných nákladoch. Na základe týchto údajov a za predpokladu, že spoločnosť Newco by bola vybraná ako dodávateľ v prípadoch, keď ponúkla najnižšiu cenu, očakávané ziskové marže bolo možné odhadnúť bez použitia časového porovnania alebo porovnania s inými geografickými alebo tovarovými trhmi.

E. Náhrada za budúce straty

206. Keď vylúčení konkurenti požadujú náhradu škody, môžu požadovať nielen náhradu za ušlý zisk počas obdobia porušovania pravidiel, ale aj za ušlý zisk po jeho ukončení¹⁶². Toto je obzvlášť významné, keby sa nemohli vrátiť na trh alebo úplne obnoviť svoj trhovú podiel z dôvodu trvalých následkov ukončeného porušovania pravidiel hospodárskej súťaže. Náhrada škody by sa potom žiadala za budúce zisky, t. j. zisky, ktoré sa pravdepodobne stratia po predložení nároku na náhradu škody a rozhodnutí o ňom.
207. Náročnosť vyčíslenia týchto škôd spočíva nielen v postupoch, ktoré sa majú použiť, ale súvisí aj s časovým rámcom, v ktorom môže ušlý zisk ešte byť identifikovaný a nahradený. Vnútroštátne právne predpisy hrajú v tejto súvislosti dôležitú úlohu napr. tým, že stanovujú podmienky, za akých možno nahradiť budúcu stratu alebo že zavedú pragmatické pravidlá riešenia tohto problému v závislosti od jednotlivých prípadov¹⁶³.
208. Faktory, ktoré vplývajú na voľbu príslušného časového limitu na uplatňovanie náhrady za budúci ušlý zisk, môžu zahŕňať napr. pravdepodobný čas potrebný na opätovný vstup na uvedený trh. V iných prípadoch je hodnotenie vzhľadom na okolnosti prípadu jednoduchšie. Napríklad v uvedenom príklade RTG prístroja, trvanie zmlúv, o ktoré sa spoločnosť Newco uchádzala, predstavuje rozumný časový interval, za ktorý by mala byť strata budúcich ziskov kompenzovaná v rámci platných vnútroštátnych predpisov. V iných prípadoch by sa mohlo tiež zohľadniť

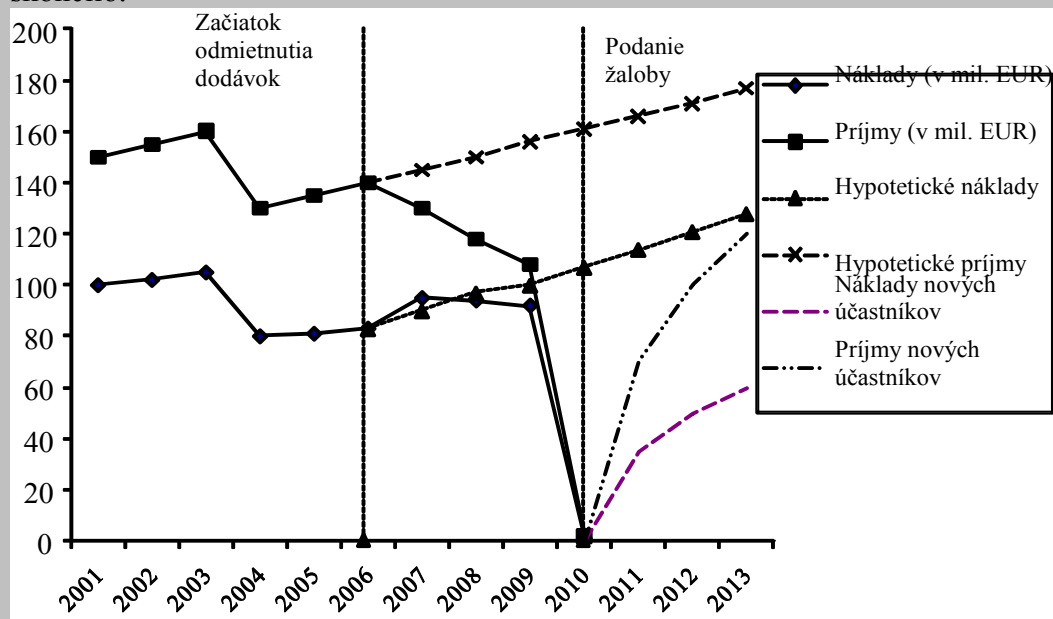
¹⁶¹ Na ilustráciu vyčíslenia škody spôsobenej novému účastníkovi vytlačením z ponukového trhu pozri *Oberlandesgericht Düsseldorf* (Vyšší krajský súd, Düsseldorf), rozhodnutie zo 16. apríla 2008 vo veci VI-2 U (Kart) 8/06, 2 U 8/06 (*Stadtwerke Düsseldorf*).

¹⁶² Príklad priznania náhrady škody aj za obdobie po ukončení porušovania pravidiel, pozri *Østre landsrets* (Východný vyšší súd, Dánsko), rozhodnutie z 20. mája 2009 vo veci B-3355-06 (*Forbruger-Kontakt a-s/Post Danmark A/S*).

¹⁶³ Pri odhade budúcich ziskov je zvyčajne vhodné podceniť ich hodnotu, aby odzrkadľovali priebežné zníženie hodnoty.

obdobie, počas ktorého mohol podnik primeraným spôsobom pokračovať vo výrobe tovaru alebo v poskytovaní služieb bez nových investícií.

V prípade betanolu môže spoločnosť Eusolv požadovať náhradu aj za zisky, ktoré mohla dosiahnuť po roku 2010, keď bola vytlačená z trhu a podala žalobu o náhradu škody. V takomto prípade by sa mohli použiť rovnaké postupy ako pri rekonštrukcii scenára neporušovania v rokoch 2006 – 2010 a premietnuť ich ďalej do budúcnosti. Samozrejme nie je možné požadovať náhradu za ušlý zisk v budúcnosti na neobmedzený čas. Spoločnosť Eusolv sa rozhodla použiť ako kritérium pravdepodobný časový interval, ktorý by potrebovala na návrat na trh potom, ako sa porušovanie pravidiel hospodárskej súťaže skončilo.

III. VYČÍSLENIE ŠKODY SPÔSOBENEJ ZÁKAZNÍKOM

209. Podnikom, ktoré uzatvoria tajnú dohodu o nekalej spolupráci alebo zneužívajú svoje dominantné postavenie s cieľom vylúčiť konkurenta, môžu v súvislosti s porušovaním pravidiel hospodárskej súťaže vzniknúť náklady alebo dočasne klesnúť zisky. Túto obeť porušovateľa pravidiel prinášajú, aby narušili konkurenčný proces, ktorým sa prípadne dostanú do postavenia, keď budú dosahovať vyššie zisky a keď budú môcť na úkor svojich zákazníkov pokryť dočasnú stratu alebo zníženie zisku, ktoré podstúpili na dosiahnutie tohto postavenia. Nasledujúce časti sa zaoberajú dvomi typickými situáciami škody spôsobenej zákazníkmi v dôsledku vylučovacích praktík. Na účely vyčíslenia škody spôsobenej zákazníkmi v dôsledku vylučovacích praktík môže byť táto škoda analogickou ujme spôsobenej porušovaním pravidiel vedúcim k rastu cien, ktoré je podrobnejšie opísané v časti 3 praktickej príručky.

A. Náhrada strát

210. Najjednoduchším príkladom škody spôsobenej zákazníkmi vo fáze náhrady straty v rámci vylučovacích praktík je predátorská cenotvorba, pri ktorej podnik zneužíva svoje dominantné postavenie tým, že stanovuje svoje ceny na umelo nízkej úrovni, ktorej sa jeho konkurenti nemôžu prispôbiť a budú musieť napokon opustiť trh

alebo strpieť zníženie ich trhového podielu. Hneď ako boli konkurenti vylúčení z trhu a porušovatelia dosiahli vyšší trhový podiel, môžu porušovatelia vytvárať vďaka slabšiemu konkurenčnému tlaku vyššie zisky.

211. Pokrytie strát možno posudzovať ako doplnkovú fázu porušovania pravidiel hospodárskej súťaže, ktorá môže mať v podobe zvýšenia ceny vplyv na zákazníkov porušovateľa pravidiel. Toto zvýšenie ceny predstavuje škodu spôsobenú vylučovacími praktikami, za ktoré môžu zákazníci požadovať náhradu.

Náhrada strát v prípade predátorskej cenotvorby

Zoberme si napríklad trh pre lety na určitej trase medzi dvoma mestami. Na tomto trhu má dominantné postavenie Titan Airlines, etablovaný podnik, ktorý ponúka vysoko kvalitné letové služby za štandardné cestovné vo výške 1 000 EUR. Ďalším aktérom na tomto špecifickom trhu je menšia spoločnosť Bluesky Airlines, ktorá nedávno začala prevádzku na rovnakej trase s cenami 800 EUR.

Titan Airlines stanovuje predátorské ceny strategickým znížením cestovného na štandardnú cenu 500 EUR. Spoločnosť Bluesky Airlines čelí problémom pri dodržiavaní týchto predátorských cien, v dôsledku čoho si nedokáže zachovať ziskovosť, a nakoniec je vytlačená z trhu. Dominantná spoločnosť Titan Airlines v tomto prípade využije obmedzenie konkurencie a zvýši svoj zisk tým, že zvýši ceny nad úroveň pred zavedením predátorských cien, t. j. cena prekročí počiatočnú bežnú cenu vo výške 1 000 EUR. Ak by spoločnosť Titan Airlines až do návratu konkurenta na trh účtovala cenu 1 100 EUR, jej zákazníci by pre porušenie pravidiel hospodárskej súťaže platili zvýšenie ceny v sume 100 EUR.

212. Ak treba vyčíslieť zvýšenie ceny vzniknuté v súvislosti s náhradou strát, platný koncepčný rámec sa v zásade nelíši od koncepčného rámca uvedeného v časti 3, a to pokiaľ ide o porušovanie pravidiel, ktoré vedie vo väčšej miere priamo k rastu cien. Keďže škoda spôsobená vylučovacími praktikami nie je obmedzená na konkurentov, ktorí sa dopustili porušenia pravidiel, ale týka sa všetkých zákazníkov na konkrétnom trhu, otázky nastolené v rámci škody spôsobenej zvýšením ceny sa týkajú aj tohto scenára.
213. Postavenie, ktoré podnik dosiahol na trhu v dôsledku vylučovacích praktík, nevedie vo všetkých prípadoch k zvýšeniu ceny pre zákazníkov podnikov porušujúcich pravidlá. Avšak aj v týchto prípadoch môžu byť zákazníci naďalej poškodzovaní porušovaním pravidiel hospodárskej súťaže, napríklad ak výsledkom toho je zníženie kvality. V tomto prípade sa môže stať, že Titan Airlines, podnik v dominantnom postavení, sa vráti k rovnakej bežnej cene 1 000 EUR a neprekročí cenu, ktorú účtoval pred vylúčením spoločnosti Bluesky Airlines. Na cestujúcich na tejto trase to má však negatívny vplyv, napríklad ak sa spoločnosť Titan Airlines chopí príležitosti obmedziť konkurenčný tlak, aby znížila úroveň svojich palubných služieb.
214. Zákazníci vylúčeného konkurenta môžu byť v inej situácii ako zákazníci porušovateľa pravidiel, pretože po vytlačení konkurenta z trhu mohli prejsť na výroby, ktoré predáva podnik porušujúci pravidlá. Okrem možnosti zníženej kvality môžu tiež zaplatiť podniku porušujúcemu pravidlá ceny, ktoré sú vyššie ako ceny uhrádzané za výrobky, ktoré predával vylúčený podnik. V závislosti od príslušných právnych predpisov by mohli dostať príležitosť preukázať, že v prípade neporušovania pravidiel hospodárskej súťaže by boli realizovali nákupy od

vylúčeného konkurenta za nižšiu cenu. V tom prípade je posudzovaný vplyv v podstate podobný zvýšeniu ceny. Zvýšenie ceny sa dá vypočítať porovnaním ceny výrobku predávaného podnikom porušujúcim pravidlá v skutočnom scenári s cenou, ktorú účtoval vylúčený podnik v scenári neporušovania.

Napríklad cestujúci spoločnosti Bluesky Airlines pred jej vylúčením z trhu musia čeliť zvýšeniu ceny, keď v dôsledku vylúčenia spoločnosti Bluesky Airlines z trhu sú nútení lietať za vyššie ceny spoločnosťou Titan Airlines. Zvýšenie ceny sa dá odhadnúť ako rozdiel medzi skutočnou cenou 1 000 EUR zaplatenou spoločnosťou Titan Airlines a cenou 800 EUR, ktorú by si spoločnosť Bluesky Airlines účtovala, keby nebola vytlačená z trhu. V tom prípade by škoda z dôvodu zvýšenia ceny pre cestujúcich, ktorí boli nútení prejsť od Bluesky Airlines k Titan Airlines, mala byť ohodnotená na 200 EUR.

B. Škoda spôsobená konkurentom ako zákazníkom porušovateľov pravidiel

215. V prípadoch, keď je konkurent súčasne zákazníkom porušovateľa pravidiel hospodárskej súťaže, vylučujúce správanie môže poškodiť konkurenta, pokiaľ nakupuje od porušovateľa. V takýchto situáciách môže vylúčený konkurent nielenže požadovať náhradu za zvýšenie nákladov vzniknutých porušením pravidiel hospodárskej súťaže, ale môže sa tiež rozhodnúť, že bude požadovať náhradu za ušlý zisk, pretože výsledné vyrobené alebo predané objemy sú nižšie ako v prípade, keby nedošlo k porušeniu pravidiel¹⁶⁴.
216. Možno pozorovať, že na účely vyčíslenia konkurenti, ktorí trpia škodu spôsobenú zvýšením ceny, sú v podobnej situácii ako zákazníci členov kartelu alebo iných porušovateľov pravidiel hospodárskej súťaže, ktoré vedie k zvýšeniu ceny. Na vysvetlenie tejto situácie možno použiť príklad betanolu a predpokladať, že miesto odmietnutia dodávať spoločnosti Eusolv produkt rawbeta, WorldCat, spoločnosť s dominantným postavením, sa rozhodne zvýšiť cenu tohto produktu účtovanú pre Eusolv tak, aby znížila svoje marže. Za takejto situácie vznikajú podobné úvahy ako v prípade zvýšenia ceny, spôsobeného iným typom porušenia pravidiel hospodárskej súťaže. V prípade Eusolv predstavuje nárok na náhradu zvýšenia ceny rozdiel medzi cenou, ktorú spoločnosť zaplatila v dôsledku vylučujúceho správania, a cenou, ktorú by zaplatila nebyť porušenia pravidiel hospodárskej súťaže. V prípade prenesenia zvýšenia môžu žalobu o náhradu škody podať aj zákazníci spoločnosti Eusolv, a ona sama môže požadovať náhradu za stratený objem v dôsledku zvýšenia ceny.

¹⁶⁴

Ako príklad odhadu škody pri diskriminačnej cenotvorbe, ktorá ovplyvnila konkurenta ako zákazníka porušovateľa pravidiel hospodárskej súťaže, pozri *Højesteret* (Najvyšší súd, Dánsko), rozhodnutie z 20. apríla 2005 vo veci 387/2002 (*GT Linien A/S/DSB*).

Tabuľka citovaných vecí

Súdny dvor EÚ

Vec 238/78, *Ireks-Arkady GmbH/Rada a Komisia*, Zb. 1979, s. 2955.
Vec C-271/91, *Marshall*, Zb. 1993, s. I-4367.
Vec C-308/87, *Grifoni II*, Zb. 1994, s. I-341.
Spojené veci C-104/89 a C-37/90, *Mulder a iní/Rada a Komisia*, Zb. 2000, s. I-203.
Vec C-453/99, *Courage*, Zb. 2001, s. I- 6297.
Vec C-147/01, *Weber's Wine World*, Zb. 2003, s. I-11365.
Spojené veci C-295/04 až 298/04, *Manfredi*, Zb. 2006, s. I-6619.
Vec C-360/09, *Pfleiderer*, Zb. 2011, s. I-5161.
Vec C-199/11, *Európske spoločenstvo/ Otis NV a iní*, 2012, zatiaľ neuverejnené.

Všeobecný súd

Vec T-202/98 *Tate & Lyle/Komisia*, Zb. 2001, s. II-2035.
Spojené veci T-25/95 etc., *Cimenteries CBR SA/Komisia*, Zb. 2000, s. II-491.

Súdy členských štátov

Corte d'Appello di Milano (Odvolací súd, Miláno), rozhodnutie z 3. februára 2000, vec I, 308 (*Inaz Paghe/Associazione Nazionale Consulenti del Lavoro*).

Corte d'Appello di Roma (Odvolací súd, Rím), rozhodnutie z 20. januára 2003, vec I, 2474 (*Albacom S.p.A./Telecom Italia S.p.A.*).

Corte d'Appello di Milano (Odvolací súd, Miláno), rozhodnutie z 11. júla 2003 (*Bluvacanze*).

Cour d'Appel de Paris (Odvolací súd, Paríž), rozhodnutie z 23. jna 2003 (*Lescarcelle-De Memoris/OGF*).

Landgericht Dortmund (Krajinský súd, Dortmund), rozhodnutie z 1. apríla 2004, vec 13 O 55/02 Kart (*Vitaminpreise*).

Højesteret (Najvyšší súd, Dánsko), rozhodnutie z 20. apríla 2005, vec č. 387/2002 (*GT Linien A/S /DSB*).

Bundesgerichtshof (spolkový súd, Nemecko), rozhodnutie z 28. júna 2005, vec RB 2/05 (*Transportable concrete*).

Juzgado Mercantil numero 5 de Madrid (Obchodný súd, Madrid), rozhodnutie z 11. novembra 2005, vec 85/2005 (*Conduit-Europe, S.A./Telefónica de España S.A.*).

Audiencia Provincial de Madrid (Odvolací súd, Madrid), rozhodnutie z 25. mája 2006, vec č. 73/2006.

Lietuvos apeliacinis teismas (litovský odvolací súd), rozhodnutie z 26. mája 2006, vec 2A-41/2006 (*Stumbras*).

Corte Suprema di Cassazione (Najvyšší kasačný súd, Taliansko), rozhodnutie z 2. februára 2007, vec. 2305 (*Fondiaria SAI SpA/Nigriello*).

Bundesgerichtshof (spolkový súd, Nemecko), rozhodnutie z 19. júna 2007, vec KBR 12/07 (*Kartel veľkoobchodu s papierom*).

Landesgericht für Zivilrechtssachen Graz (Krajinský občiansky súd, Graz), rozhodnutie zo 17. augusta 2007, vec 17 R 91/07 p (*Autoškola*).

Oberlandesgericht Düsseldorf (Vyšší krajinský súd, Düsseldorf), rozhodnutie z 16. apríla 2008, vec VI-2 U (Kart) 8/06, 2 U 8/06 (*Stadtwerke Düsseldorf*).

Stockholms tingsrätt (Okresný súd, Štokholm), rozsudok z 20. novembra 2008, spojené veci T 32799-05 a T 34227-05 (*Europe Investor Direct AB a iní/VPC Aktiebolag*), v odvolaní.

Tribunal Administratif de Paris (správny súd v Paríži), rozhodnutie z 27. marca 2009, (*SNCF/Bouygues*).

Østre landsrets (Východný vysoký súd, Dánsko), rozhodnutie z 20. mája 2009, vec B-3355-06 (*Forbruger-Kontakt a-s/Post Danmark A/S*).

Kammergericht Berlin (Vyšší krajinský súd, Berlín), rozhodnutie z 1. októbra 2009, vec 2 U 10/03 Kart.

Oberlandesgericht Karlsruhe (Vyšší krajinský súd, Karlsruhe), rozhodnutie z 11. júna 2010 vo veci 6 U 118/05.

Juzgado Mercantil numero 2 de Barcelona (obchodný súd, Barcelona), rozhodnutie z 20. januára 2011, vec 45/2010 (*Céntrica Energía S.L.U./Endesa Distribución Eléctrica S.A.*).

Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor), rozhodnutie z 28. júna 2011, vec KZR 75/10.

Competition Appeal Tribunal, rozhodnutie z 28. marca 2013, vec č. 1166/5/7/10 (*Albion Water Limited/Dŵr Cymru Cyfyngedig*).